

**KALKINMA PLANLANLARINDA EĞİTİME İLİŞKİN SAYISAL HEDEFLER
VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ**

Hüseyin GÜL

**İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi
Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak hazırlanmıştır.**

**Malatya
Mayıs, 1992**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında
(Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi) BİLİM
UZMANLIĞI TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____

Üye _____

Üye _____

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu
onaylarım.

.../.../199

ÖNSÖZ

Bu araştırmada Kalkınma Planlarında eğitime ilişkin sayısal hedefler ve gerçekleşme düzeyi eğitim kademelerine göre (okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim) tarihsel bir düzen içerisinde araştırılmıştır. Planlı kalkınma döneminde eğitime ilişkin sayısal hedefler ve gerçekleşmeler karşılaştırılmıştır.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde ilgi, yardım ve desteğini aldığım danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Burhanettin DÖNMEZ'e, kendisinden büyük ölçüde esinlendiğim değerli bilgi ve özendiriciliğinden yararlandığım hocam Prof. Dr. Mustafa AYDIN'a ve araştırma konusuna ilişkin ilgi ve yardımlarını aldığım Prof. Dr. Kemal KARTAL'a içten teşekkürlerimi borç bilirim.

Malatya, Mayıs 1994

Hüseyin GÜL

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	VIII

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Problem Cümlesi.....	10
Alt Problemler.....	10
Sınırlamalar.....	11
Tanımlar.....	11

BÖLÜM II

YÖNTEM.....	15
Araştırmanın Yöntemi.....	15
Evren.....	15
Örneklem.....	16

BÖLÜM III

	Sayfa
BULGULAR VE YORUM.....	17
Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu Ve Yorumlar.....	17
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Okul Öncesi Eğitim....	17
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Okul Öncesi Eğitim..	22
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Okul Öncesi Eğitim.....	25
İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu Ve Yorumlar.....	32
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında İlköğretim.....	32
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında İlköğretim.....	39
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında İlköğretim.....	43
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu Ve Yorumlar.....	51
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Ortaöğretim.....	51
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Ortaöğretim.....	71
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Ortaöğretim.....	83
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu Ve Yorumlar.....	103
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Yükseköğretim.....	108
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Yükseköğretim.....	114
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Yükseköğretim.....	119

BÖLÜM IV

SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	126
Sonuçlar.....	126
Öneriler.....	137

BÖLÜM V

	Sayfa
ÖZET.....	139
KAYNAKLAR.....	145
Ek - 1.....	154
Ek - 2.....	155
Ek - 3.....	156

ÇİZELGELER LİSTESİ

ÇİZELGE	Sayfa
1 ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE OKUL, ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ AYILARI.....	21
2 DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) OKUL, ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ SAYILARI.....	24
3 BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE TAHMİN EDİLEN ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLenen TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARI.....	26
4 BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE OKUL, ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ SAYILARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	28
5 BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	29
6 1988-1989 ÖĞRETİM YILINDA OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE DURUM.....	31
7 ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) İLKÖĞRETİMDE TAHMİN EDİLEN OKUL ÇAĞI NÜFUS, HEDEFLenen TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARI.....	34
8 ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) İLKÖĞRETİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	35
9 ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) İLKÖĞRETİMDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	36
10 ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) İLKÖĞRETİMDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI.....	38
11 DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) İLKÖĞRETİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	41
12 DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) İLKÖĞRETİMDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	42

13	DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) İLKÖĞRETİMDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI.....	43
14	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) İLKÖĞRETİMDE TAHMİN EDİLEN ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLenen TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARI.....	45
15	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) İLKÖĞRETİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	46
16	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) İLKÖĞRETİMDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	47
17	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) İLKÖĞRETİMDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI.....	50
18	ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA (1973-1977) ORTAOKULLARDA TAHMİN EDİLEN OKUL ÇAĞI NÜFUS, HEDEFLenen TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARI.....	53
19	ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) ORTAOKULLARDA ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	54
20	ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) ORTAOKULLARDA OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	55
21	ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) GENEL LİSELERDE ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLenen TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	57
22	ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) GENEL LİSELERDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	58
23	ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) GENEL ORTAOKUL VE LİSELERDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI...	59
24	ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) MESLEKİ-TEKNİK LİSELERDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	65
25	ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) MESLEKİ-TEKNİK LİSELERDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	66

26	ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) MESLEKİ VE TEKNİK OKULLARDA OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI.....	67
27	ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) ORTAÖĞRETİMDE (GENEL LİSE+MESLEKİ TEKNİK LİSE) ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	68
28	DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) ORTAOKULLARDA ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	72
29	DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) ORTAOKULLARDA OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	74
30	DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) GENEL VE MESLEKİ-TEKNİK LİSELERDE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	76
31	DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) ORTAÖĞRETİMDE (LİSE+MESLEKİ-TEKNİK) ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	78
32	DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) ORTAÖĞRETİM İKİNCİ KADEMEDE (GENEL LİSE +MESLEKİ-TEKNİK) GERÇEKLEŞEN ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	79
33	DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) GENEL ORTAOKUL VE LİSELERDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI.....	80
34	DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) MESLEKİ VE TEKNİK OKULLARDA OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI.....	81
35	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL ORTAOKULLARDA TAHMİN EDİLEN ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLenen TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANLARI.....	84
36	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL ORTAOKULLARDA ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	86

37	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL ORTAOKULLARDA OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	87
38	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) MESLEKİ VE TEKNİK ORTAOKULLARDA TAHMİN EDİLEN ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLenen TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANLARI.....	88
39	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) MESLEKİ VE TEKNİK ORTAOKULLARDA ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	90
40	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) MESLEKİ VE TEKNİK ORTAOKULLARDA OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	91
41	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL VE MESLEKİ-TEKNİK ORTAOKULLARDA TAHMİN EDİLEN ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLenen TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARI.....	92
42	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL VE MESLEKİ-TEKNİK ORTAOKULLARDA ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	93
43	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL VE MESLEKİ-TEKNİK ORTAOKULLARDA ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	94
44	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL LİSE DÜZEYİNDEKİ NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	96
45	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE(1985-1989) GENEL LİSELERDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	97
46	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) MESLEKİ VE TEKNİK LİSELERDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME, DÜZEYİ.....	99

47	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) MESLEKİ VE TEKNİK LİSELERDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	100
48	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL VE MESLEKİ-TEKNİK LİSELERDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	102
49	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL VE MESLEKİ-TEKNİK LİSELERDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	103
50	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL ORTAOKUL VE LİSELERDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI.....	104
51	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) MESLEKİ VE TEKNİK ORTAOKUL VE LİSELERDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI.....	106
52	ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA (1973-1977) YÜKSEKÖĞRETİMDE TAHMİN EDİLEN ÖĞRENCİ SAYISI, HEDEFLenen TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARI.....	111
53	ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) YÜKSEKÖĞRETİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	112
54	ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) YÜKSEKÖĞRETİMDE ÖĞRETİM ELEMANI BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI.....	113
55	DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) YÜKSEKÖĞRETİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLenen OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	116
56	DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) YÜKSEKÖĞRETİMDE ÖĞRETİM ELEMANI BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI.....	117
57	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) YÜKSEKÖĞRETİMDE TAHMİN EDİLEN ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLenen TOPLAM ÖĞRENCİ, TOPLAM ÖĞRETİM ELEMANLARI VE OKULLAŞMA ORANLARI.....	121

58	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) YÜKSEKÖĞRETİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, TOPLAM ÖĞRETİM ELEMANLARI VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ.....	122
59	BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) YÜKSEKÖĞRETİMDE ÖĞRETİM ELEMANI BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILAR.....	123

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, sınırlamalar ve tanımlar yer almaktadır.

Problem Durumu

İnsan gereksinimleri sınırsızdır. Gereksinimleri giderici kaynaklar ise kısıtlıdır. Kıt kaynakların insan gereksinimlerini karşılayabilmesi için gereksinimler ile kıt kaynaklar arasında bir dengenin kurulması gerekliliği ekonomik planlamayı gerektirmiştir. Bir toplumun elindeki kaynaklarla belirli dönemlerde ulaşmak istediği toplumsal ve ekonomik amaçları ve sayısal olarak belirlenmiş hedefleri kalkınma planları adı altında bütünleştirilmektedir.

Ekonomik kalkınma planı, birey başına düşen ulusal geliri ve yaşam koşullarının iyileştirilmesini hedefler. Toplumsal kalkınma planı ise toplumun tüm hedeflerini ve gereksinimlerini karşılamayı yani bütünleşmiş kalkınmayı hedef alır. Ekonomik kalkınma planlarının kapsamı geliştikçe, bu planların eğitimi de içine alan toplumsal kalkınma planı ile bütünleştirilmesi gerekmektedir (Adem, 1981, s. 7-9). Böylece kalkınma ile eğitim birbiri ile ilgili ve ilişkili olgular olarak değerlendirilmiştir. Çünkü kalkınma, günümüzde yalnız kişi başına düşen ulusal gelirin artması ile ölçülmemektedir. Ulusal gelirin artmasıyla birlikte toplumsal, ekonomik ve siyasal alanlarda da çağın gereklerine uyum sağlayabilmek önem kazanmaktadır. Bunun en yalın örneği, dünya ülkeleri

arasında kişi başına düşen ulusal gelir yönünden ilk sıralarda bulunan Birleşik Arap Emirlikleri'nin, dünya ülkelerinin kalkınmışlık sıralamalarında son sıralarda gösterilmesidir (Güçlüoğ, 1989, s. 35). Gerçekten de bugün dünyamızda eğitim düzeyi yüksek olup da geri kalmış bir toplum gösterilemeyeceği gibi, eğitim düzeyi düşük olup da sanayileşmiş, kalkınmış bir toplum da gösterilemez (Kaya, 1989a, s.28).

Ekonomik kalkınma planlarının toplumsal kalkınma planlarıyla bütünleşerek kalkınmayı hedef alması; eğitim, insangücü ve istihdam konularının birbirine yakın ve ilgili olması nedeniyle birlikte incelenmesi gereği doğmuştur. Ekonomik kalkınma, sanayileşme ve çağdaşlaşma gibi amaçlara eğitimle ulaşabilmenin kolaylığı eğitimi kalkınma ve ilerlemenin bir gücü yapmaktadır. Bu nedenle eğitim, insana yapılan yatırım olarak kabul edilmektedir (Savaş, 1986, s.255). Ancak eğitime yapılan yatırımların sonuçlarının alınması uzun bir süreyi gerektirmektedir (Kaya, 1984, s.13). Buna karşın eğitim yatırımları yatırımların en verimlisi olarak değerlendirilmektedir. Örneğin Schultz, Amerika'nın 1900'lü yıllardan beri ekonomik gelişmesinin üçte ikisinin eğitim yatırımlarının ürünü olan insangücünün verimliliğine dayandığı sonucuna varmıştır. Öyleyse insangücü kaynağı kalkınmayı sürükleyici faktörlerin başında gelmektedir. Bu nedenle artık ekonomi, insangücü ve eğitim ilişkilerinin önemsenmekte olduğu bir gerçektir (Ertürk, 1984, s. 50-51).

Kalkınmada amaç, istenilen bir yaşam düzeyine erişmek toplumsal mutluluk ve refahı artırmaktır. Bunun için yine istenilen sayı ve nitelikte bireylerin yetiştirilmesi gerekir. Bu da planlı kalkınma sorunudur. Araştırma bulgularına dayanarak hazırlanan planlar belirlenen hedeflere ulaşma kolaylığı sağlar. Planlı kalkınmada insana yapılan yatırım önemli etkilere sahip olmakla

birlikte en kazançlı yatırım olarak kabul edilebilir. Çünkü Singer'in belirttiği gibi, kalkınmanın temel amacı, zenginlik yaratmak değil, zenginliği yaratacak insangücünü yaratmaktır (Savaş, 1986, s. 255). Bu da sanıldığı gibi kolay olmamaktadır. Çünkü eğitim gereksiniminin yaşamboyu bir süreci kapsamı ve sonuçlarının geç alınması eğitimin pahalı bir yatırım olmasına neden olmaktadır. En önemlisi eğitime yapılan yatırım planlı olmaz, kendi doğal haline bırakılır ve iyi yönetilmezse zararı en korkunç olan yatırıma dönüşür (Kaya, 1984, s. 13). O halde toplumsal bir girişim olan eğitimden istenilen sonuçların alınabilmesi eğitim planlaması aracılığı ile gerçekleşebilir.

Hedeflenen toplumsal yapının kurulması, topluma demokratik bir düzenin yerleştirilmesi ve bu hedefe yönelecek birey ve grupların davranışlarının yaratılması, buna engel olabilecek değer ve davranışların değiştirilmesi eğitim yoluyla olabilir. Öyleyse ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişmenin en etkili aracı eğitimidir. Eğitim, kalkınma çabasının gerçekleşmesi için gerekli nitelik ve sayıda insangücünün yetiştirilmesinde başlıca yoldur. Ayrıca eğitim, toplumun yaratıcı gücünü ve verimini artıran, toplumda kişilere yeteneklerine göre yetiştirme olanağı verecek etkili bir araçtır. Bununla birlikte eğitim aracılığı ile bireylere toplumsal çevrelerini tanıma ve bilinçli davranma becerileri kazandırılır. Bütün bu yönleriyle eğitim toplumun refah ve mutluluğunu artıran en önemli toplumsal bir hizmettir. Eğitim konusu, eğitimin toplumsal hedefleri yanında ekonomik, siyasal ve kültürel işlevleri vardır. Bu çerçevede belirlenen eğitim politikasının ilkeleri kalkınma planlarında uygulamaya konularak sonuç alınmaya çalışılır (Birinci B.Y.K.P., 1963, s. 441).

Çağımız, yaşamın tüm alanlarında köklü değişikliklerin olduğu bir çağdır. Bu değişim sürecinde eğitimin de etkilenmesi doğaldır. Eğitimin yaygınlaştırılması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesi çabaları yanında yeni öğretim

araçlarına dayalı yeni öğretim yöntemleri uygulanmaktadır. Sorunun bu yöndeki önemli boyutları eğitimin kalkınma planlarının kapsamına alınması gerekliliğini doğurmuştur. Eskiden rastlantılara terkedilen toplumsal ve ekonomik gelişme, bundan böyle uzun dönemli bir eğitim politikası tarafından yönlendirilerek ülke kaynakları bir bütün halinde gerçekçi ve dengeli bir süreç içinde optimal olarak kullanılabilir (Han, 1986, s.172). Eğitimin rastlantılara bırakılmak istenmemesi eğitim planlamasının önemini ortaya çıkarmıştır.

Planlama, aynı anlamı vurgulamakla birlikte değişik biçimlerde tanımlanabilmektedir. Planlama, geleceğe bakma ve olası seçenekleri saptama sürecidir (Aydın, 1989, s. 129). Planlama, bir örgütün amaçlarını gerçekleştirme için gereken girdileri sağlama ve kullanma yollarının kararlaştırılması sürecidir (Başaran, 1989, s. 235). Planlama, yönetimin pusulası ve kalkınmanın aracıdır (Bursalıoğlu, 1991, s. 99). Güçlüol'a göre ise planlama, eldeki sınırlı kaynakların rasyonel ya da optimal kullanılmasıdır (Güçlüol, 1991, s. 120).

Kalkınma planlaması ise bir ülkede geçerli ekonomik, toplumsal ve siyasal değer yargılarının sınırlayıcılığı altında, belirli bir dönemde toplumun ulaşmak istediği sosyo-ekonomik amaçlara ve sayısal olarak belirlenmiş hedeflere en uygun bir biçimde varmak için, belirli organlar tarafından eldeki ya da elde edilebilecek araçların yönetilmesi süreci olarak tanımlanabilir (Han, 1986, s. 299). Dengeli, sürekli gelişmeyi sağlama ve kalkınmayı engelleyen etkenlerin ortadan kaldırılması bilinçli bir planlama ile sağlanabilir.

Eğitim planlaması kalkınma planlamasının ayrılmaz bir ögesidir. Eğitim, ekonomiye temel üretim etmeni olan insangücünü sağlamaktadır. Ekonominin

daha nitelikli insangücüne başvurduğu günümüzde, insangücünün eğitilmesi, ekonomik kalkınmanın temel taşı oluşturmaktadır (Adem, 1981, s.32-33). Eğitim planlaması, en geniş anlamda, eğitimi öğrencilerin ve toplumun gereksinimlerini karşılamada, amaçları gerçekleştirmede daha etkili ve verimli kılmak amacıyla rasyonel ve düzenli çözümlene tekniklerinin eğitim sürecine uygulanmasıdır (Coombs, 1973, s. 1). Eğitim planlaması, geleceğin hedeflerini belirleyerek ortaya çıkabilecek sorunların çözümünü öngörür. Öte yandan kalkınmanın gerektirdiği nitelikli insangücünü yetiştirme ve çeşitli eğitim düzeylerine göre belirlenen okullaşma oranı hedefleri ekonomik ve toplumsal kalkınma planlarıyla bütünleştirilerek öğrenci, öğretmen, okul binası ve gerekli araç ve gereç gereksinmesi hesaplanır (Adem, 1981, s. 13-15). Böylece okul öncesi eğitim, ilköğretim, orta öğretim ve yüksek öğretimin geliştirilmesi, aralarında eşgüdümün sağlanması, bina, araç-gereç, ders kitapları vb. öğelerin gelişimi konusunda geleceğe dönük özenli tahminlerin yapılması sağlanır. Bu ön çalışmalar planlamanın başarılı olmasına katkıda bulunur (Coombs, 1973, s. 14). Eğitim alanında istenilen gelişmelerin sağlanması, istenmeyen sonuçların önlenmesi bu alanda planlı etkinliklerde bulunmayı zorunlu kılar.

Bir ülkenin nüfusunun yapısı ve niteliği de ekonomik ve toplumsal kalkınma sorunlarından bağımsız olarak düşünülemez. Öyleyse nüfusun niteliği sorunu eğitim planlamasıyla doğrudan ilişkilidir. Gelişmiş ülkeler bu sorunlarını büyük ölçüde çözmüşlerdir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde nüfusun insangücü kaynağı ile ilgili sorunlar bulunmaktadır. Bu ülkelerde açık ve gizli işsizlik kendisini göstermektedir. Gerekli bilgi ve becerilere sahip insangücü gereksinimi bir türlü giderilememektedir. İnsan kaynağını harekete geçirecek kurumlar ve örgütler yeterli örgütsel özellikler gösterememektedir. Ulusal kalkınma ve gelişme için önemli olan insangücünü yetiştirecek ve özendirerek önlemler alınamamaktadır (Harbison, 1973, s. 37).

Eğitimin varolan yapısının çözümlenerek gözden geçirilmesi, insangücü gereksinimlerine, öğretim basamaklarına ve çeşitli bilim dallarına öğrencilerin dağılımının yapılması; ayrıca uygulanacak plan, program ve yöntemlerin amaçlara uygun duruma getirilmesi ve ekonominin nitelikli insangücü gereksinimi ile eğitime ayrılan parasal olanaklar arasında dengenin sağlanması eğitim planlaması aracılığı ile sağlanabilir (Adem, 1981, s. 39-40). Çünkü eğitim planlaması gelecekle ilgilenir; ancak ışığını geçmişten alır. Bu yönüyle eğitim planlaması yalnız nereye gidileceğini değil, en iyi hangi yoldan gidileceğini de araştıran bir süreçtir (Coombs, 1973, s. 1).

Eğitim planlamasının kendine özgü yöntem ve uygulamaları vardır. Bir ülkenin siyasal ve ekonomik düzeninin farklı olmasına göre eğitim planlaması yöntemleri de ülkeden ülkeye değişir ve farklı uygulamaları gerektirir. Bir ülkenin hangi tip bir eğitime gereksinim duyduğu ülkenin içinde bulunduğu yapı ile bu yapının zaman içinde göstereceği değişim tarafından belirlenir (Savaş, 1986, s.258-259). Bu nedenle planlama, değişik bioklarda değişik hedefleri gerçekleştirecek işlevler yüklenmiştir. Örneğin, Batı Blokunda siyasal sistemin sorunlarını çözmeye temel stratejik bir öge olarak değerlendirilmiştir. Toplumsal ayrışmanın artmaması için görünmeyen el'in mekanizması ve sistemli reformların merkezi olarak görülmüştür. Doğu Blokunda merkezi plan aracılığı ile kısa sürede gelişmiş kapitalist ülkelerin sanayi ve gelişme düzeyine erişme ve aynı zamanda sosyalist sistemin yapısının korunması ve geliştirilmesi aracı olarak kullanılmıştır. Az gelişmiş ülkelerde de kapitalist ve sosyalist sistemlerdekini bir karmasına dönüşmüştür (Hesapçioğlu, 1984, s. 12).

Türkiye'de ise planlı kalkınma politikası cumhuriyetin kurulmasından sonra benimsenmiştir. İlk beş yıllık sanayi planı (1933-1938) hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Ancak adından da anlaşıldığı gibi bu plan yalnız sanayi planını içermiştir. Eğitim bu plan kapsamına alınmamıştır. İkinci kalkınma planı girişiminde bulunulmuşsa da uygulamaya konulmamıştır (Adem, 1974, s. 6).

Plansız olarak yürütülen çabaların neden olabileceği acı sonuçlardan kaçınmak, istenilen hedeflere ulaşmak için Türkiye planlı kalkınma yolunu seçmiştir. Gerçek kalkınma ekonomik ve toplumsal yaşamın bütünü gözönünde bulundurularak en son tekniklere dayalı yeni ve ileri bir planlama anlayışı ile gerçekleştirilebilir (Birinci B.Y.K.P., 1953, s. 1). Bu nedenle Türkiye, eğitimi de içine alan ekonomik ve toplumsal kalkınmayı beş yıllık kalkınma planlarıyla bütünleştirmeye ilk kez 1961 Anayasasının kabulü ile başlamıştır. 1961 Anayasası gibi 1982 Anayasası da ekonomik, toplumsal ve kültürel kalkınmanın plana göre yapılmasını öngörmüştür (Gözübüyük, 1989, s. 64). 1961 Anayasasının kabulü ve 91 sayılı Devlet Planlama Teşkilatı kuruluş yasasının çıkarılması ile Devlet Planlama Teşkilatının ana görevleri belirlenmiştir. Buna göre Devlet Planlama Teşkilatı ülkenin ekonomik, toplumsal ve kültürel kalkınmasında hükümete yardımcı olmak, danışmanlık yapmak, önerilerde bulunmak, plan ve program hazırlamak ve bunların uygulamalarını izlemekle görevlendirilmiştir.

Türkiye'de 1961'den sonra hazırlanan kalkınma planları eğitimin insangücü, istihdam ve kalkınma ile bütünlük oluşturmasını amaçlanmıştır. Buna göre eğitimin hedef ve ilkeleri belirtilmiştir. Kalkınma planlarında eğitim basamaklarına göre sayısal hedefler çağ nüfusu ve hedeflenen okullaşma oranları belirlenmiştir. Belirlenen hedefler yapılan araştırma ve kestirime

dayanılarak her eğitim basamağı için yıllara göre ne kadar öğrenci bulunması gerektiği sayısal olarak belirlenmiştir. Kalkınma planlarında eğitim sisteminin kapasitesi ve varolan olanaklar da gözönünde bulundurularak hedeflenen sayı ve niteliğin tutturulması amacıyla alınması gereken önlemler de belirtilmiştir.

Bütün bunların yapılabilmesi için belli bir dönemi içeren öğrenim çağındaki nüfusun nüfus artış hızına göre kestirilmesi gerekir. Kestirimi yapılan okul çağı nüfusunun okullaşma oranı hedefleri belirlenir. Bu her eğitim basamağı için yapılır. Yapılacak okulların, yetiştirilecek öğretmenlerin ve kaynakların hesapları ile öğrenci başına düşen maliyetin düşürülmesi için gerekli araştırmalar yapılır. Ders programları da çağın gereklerine uygun olarak gözden geçirilir. Yönetici, öğretmen ve diğer yardımcı personel, öğretmen başına düşen öğrenci sayısının uygunluğu, eğitimde kullanılacak yöntem ve araçların, yardımcı hizmetlerin çağın gerektirdiği biçimde hazırlanması, geliştirilmesi ve uygulanması etkinlikleri yürütülür (Kaya, 1989b, s. 27-28). Ayrıca beş yıllık kalkınma planlarının eğitim bölümünde okul basamaklarına ilişkin belirlenen sayısal hedeflere ulaşmak ve olası sapmaları önlemek için her yıl hazırlanan yıllık programlarda gerekli önlemler belirtilir.

Türk Milli Eğitim sisteminde de sayısal büyümeler önemli boyutlara ulaşmıştır. Daha çok insan daha fazla ve kendisine sağlanandan daha üst düzeyde eğitim istemektedir. Varolan kapasitelerin kullanımı ve artırılması, bu kapasitelerden yararlananların sayısının artması eğitimde istenilen sonuçlara ulaşip ulaşmadığımızı belirleyen göstergelerin başında gelir. Eğitimin planlı olmasından yalnız sayısal artışlar anlaşılmalıdır. Niteliği düşürmeden eğitim istemini karşılamak gerekir (Güçlüoğlu, 1991, s.122).

Türkiye'de eğitim düzeninin nasıl bir hızla ve hangi doğrultuda geliştiğinin bilinmesi, toplumda uygulanan eğitim istemi ile varolan kapasitenin kullanımının optimal düzeyde kullanılıp kullanılmadığı, insangücü kıtlığının ya da israfının yani insangücü, istihdam ve eğitim ilişkilerinin kurulup kurulmadığının bilinmesi beş yıllık kalkınma planlarının eğitim bölümündeki sayısal hedeflerin irdelenmesini gerektirir. Okul öncesi eğitim, ilköğretim, orta öğretim ve yüksek öğretim düzeyindeki okullaşma oranları ülkemizdeki eğitim durumunu göstereceğinden yıllara göre çeşitli okul düzeyinde bulunan öğrenci sayılarının, öğretmen başına düşen öğrenci sayılarının ortaya çıkarılarak eğitim durumumuzun ne düzeyde olduğunun belirlenmesinde yarar vardır. Bunun için okul öncesi eğitimden yüksek öğretim basamağına değin her eğitim basamağının ayrı ayrı ve eğitim sisteminin bütünlüğü içinde birbiriyle ilişkilerinin kalkınma planlarının uygulandığı dönem içerisindeki gelişmelerin incelenmesi gerekir. Böylece Türkiye'de uygulanmış olan beş yıllık kalkınma planlarındaki sayısal hedeflerin gerçekleşen sayısal gelişmelerle sağlıklı bir karşılaştırılmasının yapılması olanağı elde edilebilir. Ayrıca eğitim sistemimizin temel sorunlarını bir bütün halinde görebilme kolaylığı sağlar. Kalkınma planlarında belirlenen eğitime ilişkin sorunlar ve öngörülen hedeflerin gerçekleşme düzeyinin bilinmesi yapılan eğitim planlaması çalışmalarının daha sağlıklı değerlendirilmesine katkıda bulunur.

Kalkınma planlarındaki eğitime ilişkin sayısal hedeflerin gerçekleşip gerçekleşmediğinin ya da gerçekleşme düzeyinin ne olduğunun bilinmesi planlı kalkınma yıllarındaki gelişmeleri ve eğitim durumunu değerlendirmesine katkıda bulunabilir. Planlanan sayısal hedeflere ulaşılmış mıdır? Ulaşılmışsa ne ölçüde ulaşılmıştır? Planlanan sayısal hedeflerin gerisinde kalınmışsa ne ölçüde gerisinde kalındığı; aşılmışsa ne ölçüde aşıldığı; hedeflerin gerisinde kalmanın ya da aşmanın nedenlerinin neler olduğu konusunun açıklığa

kavuşturulması, varolan eğitim durumunun objektif olarak değerlendirilmesine ve sorunların daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabilir. Bu durum gelecekte hazırlanacak kalkınma planlarında eğitim planlamasına ışık tutucu rol oynayabilir. Dolayısıyla eğitime ilişkin sayısal hedeflerin daha gerçekçi olarak belirlenmesine katkıda bulunur. Böylece kalkınma planlarında belirlenen eğitime ilişkin sayısal hedefler, kağıt üzerinde kalmaktan kurtarılabilir.

Bu bakımdan kalkınmanın önemli göstergelerinden olan eğitim durumumuzun planlı kalkınma dönemi içerisinde kaydettiği gelişmeleri ve alınan sonuçları incelemek önem taşımaktadır. Bu amaçla kalkınma planlarında eğitime ilişkin sayısal hedeflerin eğitim basamaklarına göre gerçekleşme düzeylerinin belirlenmesi ve eğitimdeki büyümelerin ortaya çıkardığı sorunların araştırılması gerekli ve önemli bulunmuştur.

Problem Cümlesi

Kalkınma Planlarında eğitime ilişkin sayısal hedefler ve gerçekleşme düzeyi nedir?

Alt Problemler

1. Kalkınma Planlarında "okul öncesi eğitim"e ilişkin sayısal hedefler ve gerçekleşme düzeyi nedir?

2. Kalkınma Planlarında "ilköğretim"e ilişkin sayısal hedefler ve gerçekleşme düzeyi nedir?

3. Kalkınma Planlarında "ortaöğretim"e ilişkin sayısal hedefler ve gerçekleşme düzeyi nedir?

4. Kalkınma Planlarında "yüksek öğretim"e ilişkin sayısal hedefler ve gerçekleşme düzeyi nedir?

Sınırlamalar

1. Bu araştırma; Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planları ile sınırlıdır.

Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planları bu çalışmanın kapsamını oldukça genişleteceğinden kapsam dışı tutulmuştur. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı ise hala yürürlüktedir. Bu Plan dönemi sona ermeden herhangi bir değerlendirme yapmak olanaksızdır.

2. Kalkınma Planlarında yalnız örgün eğitim incelenmiştir; yaygın eğitim kapsam dışı tutulmuştur.

3. Türkiye'de 1978 ve 1984 yıllarında Kalkınma planlarının yapılamaması nedeniyle Kalkınma planlarında kapsam dışı tutulmuştur; ancak varolan gelişmeler ele alınmıştır.

Tanımlar

Okul Öncesi Eğitim: Okul öncesi eğitimi, mecburi ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar (M.E.T.K. md. 19). Okul öncesi eğitim

kurumları; bağımsız ana okulları, ilkokula bağlı anasınıfları ve uygulama sınıflarından oluşmaktadır.

İlköğretim: 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsayan kız ve erkek bütün yurttaşlar için zorunlu ve Devlet okullarında parasız olan eğitimidir (M.E.T.K., md. 22). İlköğretim kurumları; 5 yıl süreli ilkokullar, üç yıl süreli ortaokullar, ilkokul ve ortaokulun birlikte bulunduğu ilköğretim okulları, yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ile özel eğitime muhtaç çocuklar için kurulan okullar ve sınıfları kapsamaktadır.

Ortaöğretim: Temel eğitime dayalı, en az üç yıllık öğrenim veren genel; mesleki ve teknik öğretim kurumlarıdır (M.E.T.K. md.26). Ortaokul, ilkokul mezunlarına üç yıllık öğretim yapan, öğrencilerini daha çok üst öğretime hazırlayan okuldur. Tek başına yönetilen ortaokula, bağımsız ortaokul; lise, imam hatip, kız meslek lisesi gibi ortaöğretim okulları bünyesinde açılan ortaokullara da, bağımlı ortaokul denir (Başaran, 1988, s. 118).

Genel Lise: ortaokul üzerine en az üç yıl öğrenim veren ve öğrencileri yükseköğretime hazırlayan ortaöğretim kurumlarıdır.

Mesleki Ve Teknik Öğretim: Hem iş ve meslek alanlarına eleman yetiştiren, hem de öğrencileri yükseköğretime hazırlayan en az üç yıl öğrenim veren ortaöğretim kurumlarıdır. Mesleki ve teknik liseler; erkek teknik öğretim okulları, kız teknik öğretim okulları, ticaret ve turizm öğretim okulları ve din öğretimi okulları olmak üzere dört ana grupta toplanmaktadır.

Erkek Teknik Öğretim Okulları: Endüstrinin gereksinim duyduğu orta kademe teknik insangücünü yetiştirmek üzere öğrenim veren okullardır. Bu

okullar; Anadolu teknik liseleri, teknik liseler, Anadolu meslek liseleri ve endüstri meslek liselerinden oluşmaktadır.

Kız Teknik Öğretim Okulları: Ülke ve aile ekonomisine katkıda bulunacak biçimde çeşitli yörelerin gereksinimleri de gözönünde bulundurulmuş, çağdaş bilim ve teknolojiye yönelik yöntemleri bilen, yorumlayan, kullanan ve geliştiren, orta düzeyde teknik eleman yetiştiren; Anadolu kız teknik liseleri, kız teknik liseleri, Anadolu kız meslek liseleri ve kız meslek liseleridir.

Ticaret Ve Turizm Öğretim Okulları: Ülkemizin ticaret, maliye, pazarlama, muhasebe, bankacılık, kooperatifçilik, sekreterlik, turizm, bilgi işlem gibi alanlarında kamu ve özel sektör kuruluşlarında görev alacak orta kademe elemanlarını yetiştiren eğitim kurumlarıdır. Bu okullar Anadolu otelcilik ve turizm meslek liseleri, Anadolu dış ticaret liseleri, Anadolu ticaret liseleri, Anadolu sekreterlik meslek liseleri, Anadolu ahçılık meslek liseleri, ticaret liseleri, otelcilik ve turizm meslek liseleri ve mahalli idareler meslek liselerinden oluşmaktadır.

Din Öğretimi Okulları: İmam hatip liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanlar yetiştirmek üzere, ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe hem de yükseköğretime hazırlayan programların uygulandığı öğretim kurumlarıdır (M.E.T.K., md. 32).

Sağlık Öğretim Okulları: Ortaokul üstü dört yıl öğrenim veren yardımcı sağlık elemanı yetiştirmeye yönelik programların uygulandığı öğretim kurumlarıdır.

Yükseköğretim: Bilimsel araştırmalarla bilgi üreten ve bilimsel bulguları toplumun toplumsal, ekonomik ve siyasal geleceğinin oluşturulmasında başarıyla kullanacak toplum liderlerinin yetiştirilmesi gibi önemli görevleri üstlenmiş bir sistemdir (Kaya, 1989, s. 80). Yükseköğretim, ortaöğretime dayalı en az iki yıllık yüksek öğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar (M.E.T.K., md. 34).

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntem, evren ve örnekleme ile ilgili konularda açıklamalarda bulunulmuştur.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Kalkınma Planlarında eğitime ilişkin belirlenen sayısal hedeflerin gerçekleşme düzeyi ile ilgili verilerin elde edilmesi amacıyla; Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet İstatistik Enstitüsü ve Yükseköğretim Kurumu tarafından yayınlanmış istatistiksel bilgi ve verilerden yararlanılmıştır. Değişik kaynaklardan elde edilen bilgi ve veriler arasında tutarlılığın olup olmadığı karşılaştırılarak doğruluğu saptandıktan sonra kullanılmıştır.

Evren

Bu araştırmada, elde edilen verilere dayalı olarak genelleme yapılacak evren, beş yıllık kalkınma planlarındaki örgün eğitime ilişkin sayısal hedefler ve eğitim sisteminin niceliksel sorunlarıdır.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarındaki örgün eğitime ilişkin sayısal hedefler oluşturmaktadır.

Adı geçen planların sayısal hedefler yönünden analizi, kalkınma planlarında eğitim planlamasının nicel hedefleri ile ilgili sonuçlar çıkarılmasını ve bu açıdan kalkınma planlarının genel karakteristiğinin anlaşılmasını sağlayacaktır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular her eğitim kademesine göre alt problemler açısından değerlendirilerek probleminin çözümü için ulaşılan bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

Bu alt probleme çözüm bulmak amacıyla Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Beş Yıllık Kalkınma planları okul öncesi eğitim bakımından incelenmiş; elde edilen bulgular ilgili diğer verilerle ilişkilendirilerek alt probleme çözüm olabilecek biçimde sunulmuştur.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim, eğitim sisteminin ilk basamağını oluşturan ve ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsayan bir eğitim kademesidir.

Okul öncesi eğitim kurumları, 0-6 yaş arası çocukların tüm gelişimlerini fiziksel, zihinsel, duygusal, toplumsal ve benzeri gelişimlerini sağlıklı bir biçimde sürdürmelerine yardım eder. Bu eğitim, uygun fiziksel koşullar içinde toplumun gelenek ve göreneklerini, kültürel özelliklerini dikkate alarak yürütülür. Çocuklarda sağlam bir kişilik, toplumsal yönden uyumlu, yaratıcı ve işlek bir zeka gelişimine yardım eder. Okul öncesi eğitim kuruluşları alanın uzmanı olan eğitici bir kadro ile yürütülür. Ülkemizde bu kurumlar hizmet verdikleri yaş gruplarına uygun olarak 0-2 yaş çocuklar için kreş, 2-4 yaş çocukları için yuva 4-6 yaş çocuklar için de anaokulu olarak ülkemizde hizmet vermektedir (Baykan, 1993, s. 49).

Okul öncesi Eğitiminin amacı ve görevleri: (1) Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak; (2) Onları temel eğitime hazırlamak; (3) Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak; (4) Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır (M.E.T.K., md. 20).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında okul öncesi eğitime ilişkin 1995 yılına kadar olan, 22 yıllık uzun bir dönemi kapsayan hedefler belirlenmiştir. Ancak, sayısal gelişmeler incelenirken beşer yıllık sürelerin değerlendirilmesi daha uygun görülmüştür.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında eğitime ayrılan kaynakların sınırlığı nedeniyle okul öncesi eğitimde 1995 yılına değin sadece özel sektörün teşvik edileceği belirtilmiştir. Bu süre içerisinde Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer ilgili kuruluşlar bir model geliştirme yönünde çaba harcamayı hedeflemiştir. Geliştirilecek bu model çerçevesinde özel sektörün teşvik edileceği de belirtilmiştir (Ü.B.Y.K.P., 1973, s.718).

Kız Meslek Liseleri bünyesindeki anaokulları, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın çocuk yuvaları ve belli işyerlerinde yasal olarak açılması gereken çocuk yuvaları ve anaokulları uygulamasının genişletilerek sürdürülmesi öngörülmüştür. Okul öncesi eğitim ve bakım birimlerinin standartları ve eğitim programlarının Milli Eğitim Bakanlığı'nca belirlenmesi, özel kesimin bu konudaki çabalarının özendirilmesi, yol gösterici yayınlar ve araştırmalar yapılarak denetlenmelerinin yapılması hedeflenmiştir (Ü.B.Y.K.P., s. 743).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemindeki kalkınma programlarında belirlenen hedefler "Tedbirler" başlığı altında belirtilmiştir. Buna göre: 1974 Yılı Programında okul öncesi eğitim kurumlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacı ile gerekli dağılım ve öncelik belirleme çalışmalarının yapılması; ve bu kurumların İş Kanununa tabi yoğun işyerlerinde açılabilme durumu araştırılıp gerekli tüzük taslağının 1974 yılı içinde tamamlanması amaçlanmıştır. Ayrıca, okul öncesi eğitim kurumlarının açılmasına, temel eğitimin yayılmasına paralel olarak öncelikle gereksinim duyulan yerlerde olanaklar ölçüsünde hız verileceği belirtilmiştir (DPT., 1974 Yılı Prog., 1974, s. 293). 1975 Yılı Programında okul öncesi eğitim sorununun kapsamı ve çözüm önerisine ilişkin bir araştırmanın bu program dönemi içerisinde tamamlanarak Devlet Planlama Teşkilatına iletilmesi amaçlanmıştır (DPT., 1975 Yılı Prog., 1975, s. 207). 1978 Yılı Programında okul öncesi eğitime ilişkin araştırma ve çalışmaların yapılmaması sonucu bu kademedeki, kamu sektöründe yalnızca çok sınırlı bir biçimde ana sınıfları uygulamasının sürdürüldüğü belirtilmiştir. Önlem olarak, kentleşme hızının yüksek olduğu yörelerden başlanarak geliştirilecek olan anaokulu ve anasınıfı pilot uygulamalarının, merkezi ve yerel yönetimlerin işbirliği ile gerçekleştirilmesi ve yaygınlaştırılması amaçlanmıştır (DPT., 1978 Yılı Prog., 1978, s. 288).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı yürürlüğe girdikten sonra okul öncesi eğitime ilişkin belirtilen araştırma ve çalışmalara 1974 yılında da başlanamamıştır (DPT., 1975 Yılı Prog., 1975, s. 295). Okul öncesi eğitimin bir modele dayandırılması çalışması Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülmüş; ancak plan dönemi sonuna gelinmesine rağmen bu çalışma tamamlanamamıştır. Temel eğitim uygulaması içinde açılan ana sınıflarının sayısı da gereksinimlere karşılık verebilecek kapasiteye erişememiştir (DPT., 1976 Yılı Prog., 1976, s. 86). Okul öncesi eğitime ilişkin araştırma ve çalışmaların yapılamaması sonucu bu kademedeki, kamu sektöründe yalnızca çok sınırlı bir biçimde ana sınıfları uygulaması sürdürülmüştür (DPT., 1978 Yılı Prog., 1978, s. 288).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında okul öncesi eğitime ilişkin sayısal hedefler belirlenmemiştir. Böyle olmakla birlikte Ü.B.K.P. dönemindeki sayısal durumu saptamak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün kaynakları esas alınarak okul öncesi eğitime ilişkin veriler elde edilmiştir. Buna göre yıllar itibarıyla okul, öğretmen ve öğrenci sayıları çizelge - 1'de görülmektedir.

ÇİZELGE 1

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE OKUL, ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ SAYILARI

Yıllar	Okul sayısı	Öğretmen sayısı	Öğrenci sayısı
1973-74	745	1.033	16.728
1974-75	850	1.157	18.948
1975-76	1.170	1.522	24.661
1976-77	1.380	1.864	28.606
1977-78	1.770	2.446	37.766

Çizelge - 1'de de görüldüğü gibi bu plan döneminde okul öncesi eğitimde plan dönemi başında okul sayısı 745 iken plan dönemi sonunda 1.025 ek okul kapasitesiyle 1.770'e çıkarılmıştır. Buna bağlı olarak öğretmen ve öğrenci sayılarında da yıllar itibariyle artış olmuştur. Yine bu dönemde okul öncesi eğitimde görevlendirilmek üzere 1.413 öğretmen istihdam edilmiştir. Öğrenci sayısı ise yüzde 125,5 oranında artış kaydederek 16.728'den 37.766'ya yükselmiştir.

Bu dönemde kreş ve çocuk yuvalarının gelişimi ise yeterli düzeyde olmamış özel anaokulları sayısı 1976-1977 öğretim yılında 137'ye çıkmıştır. 3-6 yaş grubundaki çocukların ancak yüzde 1,1'i okul öncesi eğitim olanağından yararlanabilmiştir (D.B.K.P., 1979, s. 434).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Okul Öncesi Eğitim

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979-1983) özellikle gecekondularda yaşayan işçi çocukları hedef alınmıştır. Okul öncesi eğitimin pilot uygulamaların sonuçlarına göre yeniden düzenlenerek gözden geçirilmesi amaçlanmıştır. Eğitim sisteminin bütünlüğü içerisinde varolan kapasiteler değerlendirilerek okul öncesi eğitiminin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir (D.B.Y.K.P., 1979, s.456).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemindeki yıllık programlarda belirtilen başlıca hedefler ise şunlardır: Gecekondular ve işçi çocukları hedef alınarak ve öncelikli mevcut kapasiteden yararlanılarak geliştirilecek okul öncesi eğitim pilot uygulamasına program döneminde başlanacağı bir önlem olarak 1979 Yılı Programında belirtilmiştir (1979 Yılı Prog., 1979 s. 345). Okul öncesi eğitim olanaklarının öncelikle Türkçe'yi doğru konuşamayan yörelere ve gecekondular bölgelerine götürülmesi 1983 Yılı Programında belirtilmiştir (DPT.,1983 Yılı Prog., 1983, s. 347). Son olarak 1984 Yılı Programında: (1) Okul öncesi eğitiminin, bir yılı ilkokula hazırlık sınıfı olarak 5 yaş çocukları için düzenlenmesi; (2) Okul öncesi eğitime, sistem bütünlüğü içerisinde kalkınmada öncelikli yörelerden başlanması; (3) Özel ve kamu kurum ve kuruluşların, anaokulu ve kreş açmalarının özendirilmesi; (4) 4 - 6 yaş nüfusunda, özel eğitime muhtaç olan çocukların okul öncesi eğitime devamının sağlanması; (5) İşçi çocuklarının, okul öncesi eğitime dahil olmak üzere, her türlü eğitim olanaklarından yararlanması için hükümetler ve veliler düzeyinde çalışmalara başlanması amaçlanmıştır (DPT., 1984 Yılı Prog., s. 303).

Bu plan uygulamaya konulduktan sonra okul öncesi eğitimin geliştirilmesiyle ilgili pilot uygulamalar sürdürülmüş; 1977-1978 öğretim yılında 984 olan ana sınıfı sayısı 1978-1979 öğretim yılında 1369'a çıkarılmış, bu sınıflarda eğitim gören öğrenci sayısı 26.660, öğretmen sayısı da 1.594 olmuştur (1980 Yılı Prog., 1980, s. 101).

Bu dönemde amaç ve işlevler açısından temel eğitimin bütünlüğünü sağlaması gereken 4 - 6 yaş grubundaki çocukların eğitimi ile ilgili ana sınıfları ülke düzeyinde yaygınlaştıramamış; devlet eliyle açılan okul öncesi kuruluşları ile özel ve tüzel kişiler tarafından açılan okul öncesi kuruluşlar eğitim etkinliklerini farklı standartlarda yürütmüşlerdir (DPT., 1981 Yılı Prog., 1981, s. 360).

Okul öncesi eğitimde 1982 yılına gelindiğinde okullaşma oranı ancak yüzde 1'e ulaşabilmiştir (1982 Yılı Prog., 1982, s. 308). Okul öncesi eğitimdeki gelişmeler, kamu kaynaklarının sınırlılığı ve bu eğitim alanına özel sektörün yeterince özendirilememesi nedeniyle istenilen düzeye ulaşamamıştır (DPT., 1983 Yılı Prog., 1983, s. 343; DPT., 1984 Yılı Prog., 1984, s. 300).

Türkiye'de 1978 yılında siyasal ve toplumsal bunalımın yoğunlaştığı yıllar olması nedeniyle Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı zamanında hazırlanıp yürürlüğe konulamamıştır. Ancak bu çalışmada 1978-1979 öğretim yılına ilişkin veriler Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında incelenmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında okul öncesi eğitime ilişkin sayısal hedefler belirlenmemiştir. Ancak, sayısal gelişmeler Milli Eğitim

Bakanlığı, Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü'nden elde edilerek incelenmiştir.

ÇİZELGE 2

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE OKUL, ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ SAYILARI

Yıllar	Okul sayısı	Öğretmen sayısı	Öğrenci sayısı
1978-79(a)	1.917	2.734	40.039
1979-80	2.007	2.917	45.497
1980-81	2.007	2.874	43.545
1981-82	2.523	3.538	57.018
1982-83	2.709	3.686	59.806
1983-84	2.784	4.414	78.981

(a) 1978-1979 öğretim yılı Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının kapsamı dışındadır.

Çizelge - 2'de görüldüğü gibi Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde okul öncesi eğitimde okul sayısı 2.007'den 2784'e çıkarılmıştır. Buna bağlı olarak okul öncesi eğitimde görevlendirilmek üzere 1.497 öğretmen istihdam edilmiştir. Öğrenci sayısı plan dönemi başında 45.497 iken plan dönemi sonunda 78.981'e ulaşmıştır. Bu süre içerisinde yüzde 58 oranında öğrenci artışı sağlanmıştır. Bu plan döneminde okul öncesi eğitimdeki öğretmen ve öğrenci sayıları çizelge 2'de görülmektedir (M.E.B., 1993, s. 33).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Okul Öncesi Eğitim

İlk kez Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında okul öncesi eğitime ilişkin sayısal hedefler belirlenmiştir. Buna göre okul öncesi (5-6 yaş nüfusunun) okullaşma oranı hedefi plan dönemi sonunda % 10 olarak belirlenmiştir. Bu plan döneminde plan hedeflerine ulaşılması için ana sınıflarının kamu ve özel kuruluş olanaklarından azami derecede yararlanılarak yaygınlaştırılması amaçlanmıştır (B.B.Y.K.P., 1974 s. 141). Beşinci Beş yıllık Kalkınma Planı zamanında yetiştirilemediğinden 1984 yılı için geçiş programı hazırlanmıştır. Bu nedenle 1984 yılı hedefleri geçiş programı hedefi olarak anlaşılmalıdır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi başında 70 bin olan öğrenci sayısının plan dönemi sonunda 256 bin'e ve okullaşma oranının yüzde 3'ten yüzde 10'a çıkarılması hedeflenmiştir. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1985-1989) okul öncesi eğitimde belirlenen sayısal hedefler çizelge 3'te gösterilmiştir (B.B.Y.K.P., 1984, s.141).

ÇİZELGE 3

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989)
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE TAHMİN EDİLEN ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLenen
TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARI

(Bin)

Yıllar	Çağ nüfusu (5-6) Yaşlar	Hedef alınan öğrenci sayısı	Hedef alınan okullaşma oranı (%)
1983-84	2.374	70	2.0
1984-85	2.402	84	3.5
1985-86	2.425	97	4.0
1986-87	2.442	1.46	6.0
1987-88	2.500	2.00	8.0
1988-89	2.562	2.56	10.0

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı yürürlüğe girdikten sonra okul öncesi eğitime ilişkin yıllık programlarında belirtilen başlıca önlemler şunlardır: (1) Okul öncesi eğitime, sistem bütünlüğü içerisinde kalkınmada öncelikli yörelerde öncelik verilmesi; (2) Özel ve kamu kurum ve kuruluşlarının, anaokulu ve kreş açmalarının özendirilmesi; (3) 4 - 6 yaş çağ nüfusunda, özel eğitime ihtiyaç olan çocukların okul öncesi eğitime devamının sağlanması; (4) 6 yaş uygulamalarının sonuçları ve konunun eğitim ve diğer sahalarla ilişkileri değerlendirilerek, yıl içinde gerekli mevzuat düzenlemelerinin tamamlanması 1985 ve 1986 Yılı Programlarında öngörülmüştür (DPT., 1985 Yılı Prog., 1985, s. 291; DPT., 1986 Yılı Prog., 1986, s. 317). Okul öncesi eğitim kurumlarının öğretmen gereksiniminin karşılanması için gerekli programların açılması 1987 Yılı Programında öngörülmüştür (DPT., 1987 Yılı Prog., 1986, s.339). Okullarda 6 yaş uygulaması, 60 - 72 ayı kapsayacak şekilde anasınıfları uygulamasına çevrilmesi ve fiziki kapasite sağlandığı oranda 6 yaş için

anasınıfı açılması uygulamasına devam edilmesi öngörülmüştür. Okul öncesi eğitim kurumlarının geliştirilmesi için kentleşme ve sanayileşmenin yoğun olduğu yerlerle gecekondü bölgelerinde başlatılan çalışmaların sürdürülmesi ve İş Kanunu'nda belirlenen sayının üzerinde işçi çalıştıran kamu kuruluşları ve özel kuruluşların, çalışanların çocukları için kreş ve anaokulu açmaları konusunun izlenmesi 1989 Yılı Kalkınma Programında öngörülmüştür (DPT., 1989 Yılı Prog., Tarihsiz, s. 356).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde okul öncesi eğitimde çocuğun yeteneklerinin tanınması ve ilkokula hazırlanması açısından büyük önem taşıyan okul öncesi eğitimi, kamu kaynaklarının sınırlılığı ve bu alana özel sektörün yeterince özendirilememesi nedeniyle 1984. ve 1986 Program döneminde de istenilen düzeye ulaşamamıştır (DPT., 1985 Yılı Prog., 1985, s. 288; 1987 Yılı Prog., 1986, s. 339). Okul öncesi eğitim hizmeti, 1987 yılına gelindiğinde çağ nüfusunun ancak yüzde 4,4'üne götürülebilmiştir (DPT., 1988 Yılı Prog., 1988, s. 338).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde okul öncesi eğitimde kaydedilen sayısal gelişmeler Devlet İstatistik Enstitüsünün verileri gözönünde bulundurularak çizelge - 4'te belirtilmiştir (B.B.Y.K.P., 1984, s. 141; M.E.B., 1993, s. 33).

ÇİZELGE 4

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) OKUL
ÖNCESİ EĞİTİMDE OKUL, ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ SAYILARININ
GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
1983-84	2.784	4.414	78.981
1984-85	2.608	4.036	81.399
1985-86	3.551	5.903	117.819
1986-87	3.368	6.312	104.567
1987-88	3.237	6.192	103.204
1988-89	3.504	6.525	105.924

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde okul, öğretmen ve öğrenci sayılarında belirgin gelişmeler kaydedilmiştir. Plan dönemi başında 2.784 olan okul sayısı 3.504'e, öğretmen sayısı 4.414'ten 6.525'e öğrenci sayısı da 78.981'den 105.924'e çıkarılmıştır. Bu plan döneminde 1983-84 ile 1985-86 öğretim yıllarında plan hedefleri aşılmış, diğer yıllarda plan hedeflerinin artarak gerisinde kalınmıştır. Böylece bu plan dönemi sonunda okul öncesi eğitimde hedeflenen yüzde 10'luk okullaşma oranına ulaşılamamıştır. Plan dönemi sonunda okul öncesi eğitimde okullaşma oranının gerçekleşme düzeyi yüzde 4,1'de kalmıştır.

Plan hedeflerinden 1987 yılından itibaren uzaklaşılmasının nedenleri olarak; bu plan süresince yıllar itibariyle Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) ve konsolide bütçe içinde Milli Eğitim Bakanlığına ayrılan payın yüzde olarak azalışı, hedeflerin daha yüksek düzeyde belirlenmesi, okul öncesi eğitimin genel müdürlük düzeyinde örgütlenmemesi ve okul öncesi eğitiminin yeterince

önemsenmemesinden kaynaklanmış olduğu söylenebilir. Bu plan döneminin başında (1984) Milli Eğitim Bakanlığı'na ayrılan bütçenin GSMH içindeki yüzdesi 1,85 iken plan dönemi sonunda (1988) 1,74'e düşmüş, konsolide bütçe içindeki yüzde ise plan dönemi başında 10,3 iken plan dönemi sonunda 8,6'ya düşmüştür.

Bu plan döneminde belirlenen sayısal hedefler ve gerçekleşme düzeyleri çizelge - 5'te gösterilmiştir (M.E.B., 1993, s. 33).

ÇİZELGE 5

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (5-6 yaş) (000)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleşme e oranı (%)	Fark (%)
1983-84	2.374	78.981	3.0	3.3	+0,3
1984-85	2.402	81.399	3.5	3.3	-0,2
1985-86	2.425	117.819	4.1	4.8	+0,7
1986-87	2.442	104.567	6.0	4.2	-1,8
1987-88	2.500	103.204	8.0	4.1	-3,9
1988-89	2.562	105.924	10.0	4.1	-5,9

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde hazırlanan yıllık programlarda okul öncesi eğitime ilişkin öngörülen araştırma ve çalışmalara başlanmamıştır (DPT, 1975 Yılı Prog., 1975, s.295). Yine bu plan döneminde öngörülen okul öncesi eğitimin bir modele dayandırılması çalışması içinde

açılan ana sınıflarının sayısı da ihtiyaca cevap vermemiştir (Resmi Gazete, Sayı: 15485, s. 86). Üçüncü Plan ve Yıllık Programlarda yer alan okul öncesi eğitime ilişkin araştırma ve çalışmaların yapılamaması sonucu bu kademedeki kamu sektöründe yalnızca çok sınırlı bir biçimde ana sınıfları uygulaması sürdürülmüştür (DPT, 1978 Yılı Prog., 1978, s. 288).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde okul öncesi eğitimde ana sınıfları uygulaması yaygınlaştırılmamıştır (DPT, 1979 Prog., 1979, s. 344). Bununla birlikte bu dönemde okul öncesi eğitimin geliştirilmesiyle ilgili pilot uygulamalar sürdürülmüş, 1977-1978 öğretim yılında 984 olan ana sınıfı sayısı 1978-1979 öğretim yılında 1.369'a yükseltilmiş, bu sınıflardaki öğrenci sayısı 26.660, öğretmen sayısı da 1.594 olmuştur (DPT, 1980 Yılı Prog., 1980, s. 101). Kamu kaynaklarının sınırlılığı ve bu eğitim alanında özel sektörün yeterince özendirilememesi nedeniyle hedeflenen gelişmeler istenilen düzeyde olamamıştır (DPT, 1983 Prog., 1983, s. 343; DPT, 1984 Yılı Prog., 1984, s. 300).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde okul öncesi eğitimin sanayi merkezlerinde, gecekondular bölgelerinde ve ilköğretimde okullaşma ve başarı oranlarının düşük olduğu illerde titizlikle ele alınması, çocukların ilköğretime hazırlanması açısından önemli görülmüştür (DPT, 1985 Yılı Prog., 1985, s. 289). Anaokulu sayısında 1987'de yüzde 16,1, anasınıfı sayısında ise yüzde 12,0 artış sağlanarak, anaokulu sayısı 446'ya, anasınıfı sayısı ise 4.185'e yükselmiştir. Bu dönemde okul öncesi eğitim hizmeti çağ nüfusunun ancak yüzde 4,1'ine götürülebilmektedir (DPT, 1988 Yılı Prog., 1988, s. 338). Plan hedeflerine ulaşılmamasına karşın okul öncesi eğitimde nicelik ve nitelik yönünde gelişmeler programların uygulanması döneminde devam etmiştir.

Okul öncesi eğitimde resmi ve özel okullar birlikte ele alındığında Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi sonunda (1988-1989) anaokulu, uygulamalı anaokulu ve anasınıfları dahil 3.437 değişik okulda 6.391 öğretmen ile 103.931 öğrencinin eğitimi yürütülmüştür. Çizelge 6 (DPT., 1990 Yılı Prog., Tarihsiz, s. 321).

ÇİZELGE 6

1988-1989 ÖĞRETİM YILINDA OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE DURUM

Okul çeşidi	Okul	Öğrenci	Öğretmen
RESMİ			
Anaokulu	26	2.413	185
Uygulamalı Anaokulu	319	8.316	781
Ana Sınıfı	2.899	87.604	5.057
ÖZEL			
Anaokulları ve Anasınıfları	193	5.598	386
TOPLAM	3.437	103.931	6.391

Çizelge - 6'da görüldüğü gibi Beşinci Beş Yıllık Plan dönemi sonuna gelindiğinde 87.604 öğrenci ile en çok kapasite resmi ana sınıflarında gerçekleşmiştir. Anaokulu ve uygulamalı anaokullarında kapasite oldukça düşük gerçekleşmiştir. Özel anaokulları ve anasınıflarında ise toplam öğrenci sayısı 5.598 olarak gerçekleşmiştir. Özel anaokulları ve anasınıfları teşvik edilmesine karşın özel okullara devam eden öğrenci sayısı resmi okulların ancak yüzde 5,4'ünü oluşturmuştur.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

Bu alt probleme çözüm bulmak amacıyla Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Beş yıllık Kalkınma Planları incelenmiş; temel eğitimle ilgili diğer veri ve bilgilerle ilişkilendirilerek alt probleme çözüm olabilecek biçimde sunulmuştur.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında İlköğretim

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında eğitim hedefleri 22 yıllık uzun bir dönemi kapsayacak biçimde belirlenmiştir. İlköğretim konusu "temel eğitim" alt başlığı altında ilköğretimi de kapsayacak biçimde belirlenmiştir.

Temel eğitim hedefleri belirlenirken perspektif planı gereği 1995 yılına kadar olan hedefler gözetilmiştir. Ancak, bu çalışmada sayısal gelişmeler incelenirken beşer yıllık sürelerin değerlendirilmesi esas alınacaktır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planındaki temel eğitim hedefleri üç madde halinde şöyle özetlenebilir.

1. Eğitim politikası kalkınma politikasının bir bölümü olarak ele alınacak.
2. Kalkınmanın gerektirdiği nitelik ve nicelikte insan gücü yetiştirilecek.
3. Toplumsal ve kültürel alanda Atatürk ilkeleri ve ulusal gereklere uygun nitelikte yurttaşlar yetiştirilecek (Ü.B.Y.K.P., 1973, s. 717).

Buna göre eğitim sistemi yeniden düzenlenecek ve bu düzenlemede şu ilkeler gözetilecektir:

1. Temel eğitim toplum bilincini artırmak, kalkınma çabalarına katkıda bulunacak bilgi ve beceri gücüne ve Atatürkçü düşünce sistemine yönelik bireylerin yetiştirilmesi amacı güdülecek.

2. Eğitim basamaklarının bir bütün ve devamlı bir süreç olması ilkesi benimsenecek.

3. Araştırmacı ve üretici bireylerin yetiştirilmesine eğitim sisteminin en alt basamaklarından itibaren başlanacak.

4. Eğitim basamaklarını bitirenlerin üretim süreci ve çalışma hayatında istihdam durumları izlenecek.

5. Eğitimde fırsat ve olanak eşitliği ilkesi gözetilecek. Bunun için burs ve yatılılık sistemleri düzenlenecek.

6. Eğitimin niteliği geliştirilecek; bu amaçla öğrenci / öğretmen ve öğrenci / derslik oranları modern standartlara ulaştırılacak.

7. Temel eğitim okuma - yazma ve yurttaşlık eğitimi yanında bu eğitim basamağını bitirenler çevrenin ekonomik hayatına yönelik beceri programları ile desteklenecek.

8. 7 - 14 yaş grubunu kapsayan ve ilk beş yılı zorunlu olan sekiz yıllık temel eğitimin birinci dönemi 1977'de çağ nüfusunun yüzde 100'ünü, ikinci dönemi 1995 yılında çağ nüfusunun yüzde 75'ini kapsayacak biçimde düzenlenecek (Ü.B.K.P., 1973, s. 717-722).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi başında ilköğretim çağında bulunan 5 720,2 milyon öğrencinin plan dönemi sonunda 6 242,7 milyon olacağı tahmin edilmiştir. Okullaştırılacak öğrenci sayısının 5 193,1 milyondan 6 242,7 milyona çıkarılacağı yani plan dönemi sonunda ilköğretim çağına gelmiş tüm nüfusun okullaştırılarak okuma yazma oranının yüzde yüze çıkarılması hedeflenmiştir. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde

ilköğretimde tahmin edilen okul çağı nüfus, hedeflenen toplam öğrenci ve okullaşma oranları çizelge 7'de gösterilmiştir (DPT., 1973, s. 725).

ÇİZELGE 7

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) İLKÖĞRETİMDE TAHMİN EDİLEN OKUL ÇAĞI NÜFUS, HEDEFLENEN TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARI

(Bin Kişi)

Yıllar	Çağ nüfusu (7- 12 yaş)	Hedeflenen toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)
1973-74	5.770.2	5.193.1	90.0
1974-75	5.878.9	5.408.5	92.0
1975-76	5.988.8	5.689.3	95.0
1976-77	6.111.9	5.928.5	97.0
1977-78	6.242.7	6.242.7	100.0

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ilköğretimdeki sayısal gerçekleştirmelere ilişkin veriler Milli Eğitim Bakanlığı yayınlarından elde edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının yayınlarından elde edilen veriler ile Devlet İstatistik Enstitüsünün yayınlarından elde edilen veriler karşılaştırılmış, yapılan karşılaştırmalarda ilköğretimde gerçekleşen çağ nüfusu, toplam öğrenci ve okullaşma oranları ile ilgili sayısal değerlerde farklılıklar bulunmamıştır.

Bu Plan dönemi başında (1973-1974) ilköğretimde toplam çağ nüfusu 5.770.200'den 472.500 artarak 6.242.700'e ulaşmıştır. Toplam öğrenci sayısı da 5.324.034'ten 5.454.566'ya yükselmiştir. Toplam 130.532 öğrencilik kapasite artışı olmuştur. Okullaşma oranı ise yüzde 92,3'ten yüzde 87,4'e düşmüştür. Bir yandan kapasite artışı olurken öte yandan okullaşma oranında

düşüş olmuştur. Bu gelişme, ilköğretimde sağlanan kapasite artışının çağ nüfusunun artışına göre yeterli olamadığı biçiminde yorumlanabilir. Çizelge 8 (M.E.B., 1988, s. 204).

ÇİZELGE 8

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) İLKÖĞRETİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (7-12 yaş)	Toplam öğrenci	Okullaşma oranı (%)
1973-74	5.770.200	5.324.034	92.3
1974-75	5.878.900	5.377.708	91.5
1975-76	5.988.900	5.463.684	91.2
1976-77	6.111.900	5.499.456	90.0
1977-78	6.242.700	5.454.566	87.4

Bu plan döneminde DPT'nin koordinatörlüğünde Milli Eğitim Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı ve TÜBİTAK Yapı Araştırma Enstitüsü elemanlarından oluşan "Temel Eğitim Komisyonu", Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan öğretim programlarına dayalı mekan kullanımını, finansman sorunlarını çözmek üzere araştırmalara başlamıştır. Araştırma bulguları temel eğitime geçişte gerekli mekan gereksinimine sınırlı olanakları içinde çözüm önerileri getirmiştir. Bu çalışmalara ek olarak söz konusu komisyonca eğitim haritası çalışmaları başlatılmıştır (DPT., 1974 Yılı Prog., s. 277).

Üçüncü Beş yıllık Kalkınma Planında hedeflenen okullaşma oranları plan dönemi başında aşılmış; ancak, plan dönemi süresince her yıl hedeflenen

okullaşma oranlarının artarak gerisinde kalmıştır. Bu durum çizelge - 9'da görülmektedir.

ÇİZELGE 9

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) İLKÖĞRETİMDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (7-12 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleş me oranı (%)	Fark
1973-74	5.770.200	5.324.034	90.0	92.3	+2.3
1974-75	5.878.900	5.377.708	92.0	91.5	-0.5
1975-76	5.988.800	5.463.684	95.0	91.2	-3.8
1976-77	6.111.900	5.499.456	97.0	87.1	-9.9
1977-78	6.242.700	5.454.566	100.0	87.5	-12.5

Çizelge 9'da da görüldüğü gibi ilköğretimde plan dönemi başında (1973-1974) okullaşma oranı yüzde 92,3 iken plan dönemi sonunda (1977-1978) yüzde 87,5'e düşmüştür. Plan dönemi süresinde ilköğretim çağına gelmiş 472.500 öğrenciden 130.532'si herhangi bir ilköğretim kurumuna devam edebilmiştir. Geriye kalan 341.968 ilköğretim çağındaki öğrenci bundan yoksun kalmıştır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde İlköğretimde hedeflenen okullaşma oranı ile gerçekleşme oranı arasındaki fark plan dönemi başında yüzde 2,3 artarken bu fark her yıl plan hedefleri aleyhine artarak devam etmiş; plan dönemi sonunda 12,5 olmuştur. Bu durum çizelge 9'da

görülmektedir (Ü.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 725; D.B.K.P., 1979, s. 434; M.E.B., 1988, s. 434).

Bu plan döneminde Türkiye'de siyasal bir istikrarsızlık sözkonusudur. 1973 ile 1978 yılları arasında 6 hükümet değişmiştir. Hükümetlerin sık değişmesi plan hedeflerine ulaşmada olumsuz bir etken olabilir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın yatırım harcamaları özellikle 1975'ten itibaren yüzde olarak düşme eğilimi göstermiştir. Bu nedenle yeteri kadar ek kapasite yaratılamadığı söylenebilir. Bu etkenlerin ilkokullarda özellikle 1975 yılından itibaren okullaşma oranı hedeflerinin gerisinde kalınmasına neden olduğu söylenebilir.

Üçüncü Plan döneminde okul sayılarında yüzde 7,2'lik bir artış olmuştur. 1973-1974 öğretim yılında 40.610 olan faal ilkokul sayısı 1977-1978 öğretim yılında 43.526'ya yükselmiştir. Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizde kırsal kesimde altyapı tesislerinin yetersizliği ve köylerin dağınık olması nedeniyle okullaşma hızında öngörülen artış sağlanamamıştır (D.B.Y.K.P., 1979, s. 435).

Üçüncü Plan dönemindeki beş yıllık sürede öğretmen sayısı yüzde 14,4 lük bir artışla 157.696'dan 180.511'e ulaşmıştır. Buna karşın öğretmen dağılımında görülen bölgelerarası dengesizlik devam etmiştir. Üçüncü plan döneminde ilköğretimde öğretmen sorunu nicelik yönünden dengesiz dağılım dışında çözülmüş görünmektedir (D.B.K.P., s. 435-436). Üçüncü plan döneminde ilkokullarda okul başına düşen öğrenci sayısında ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısında bir düşüş görülmüştür. Bunlar olumlu gelişmelerdir. Ancak öğrenci-öğretmen oranında Üçüncü Plan döneminde bir gelişme sağlanmakla birlikte bölgeler arasındaki ve kır-kent arasındaki dengesizlikler devam etmiştir (D.B.Y.K.P., 1979, s.436).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ilköğretimde okul başına düşen öğrenci sayısında yıllara göre bir düşüş olmuştur. Bu düşüşün yeni açılan okul ve ek binaların yapılması ile gerçekleştiği söylenebilir. Yine bu plan döneminde ilköğretimde diğer bir olumlu gelişme öğretmen başına düşen öğrenci sayısının yıllara göre bir azalma göstermesidir. Plan dönemi başında bir öğretmene ortalama 34 öğrenci düşerken plan dönemi sonunda 30 öğrenci düşmüştür. Çizelge 10 (DİE, 1992, s. 119).

ÇİZELGE 10

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) İLKÖĞRETİMDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI

Yıllar	Okul başına düşen öğrenci sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı
1973-74	132	34
1974-75	131	34
1975-76	130	32
1976-77	128	30
1977-78	126	30

- Birinci ve İkinci Plan dönemlerinde öğretmen dağılımında görülen bölgelerarası dengesizlik Üçüncü Plan döneminde de devam etmiştir. Örneğin 1977-1978 öğretim yılında bölgelerarası dengesiz öğretmen dağılımı nedeniyle bazı illerimizde fazla öğretmen bulunmasına karşın 13 ilimizde toplam 1.774 öğretmen açığı görülmüştür. Üçüncü Plan döneminde öğretmen sorunu nicelik yönünden dengesiz dağılım dışında çözülmüştür (D.B.K.P., 1979, s.435-436).

Bu plan döneminde ilkokullara sınıf öğretmeni yetiştiren öğretmen okullarının öğrenim süresi 3+3'den 3+4'e çıkarılmıştır. Bu durum öğretmen niteliğini artırma yönünden olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde öğretmen istihdam politikasının aksayan yönlerinin düzeltilememesi nedeni ile ilkokullarda öğretmen sayısının yeterli görülmesine karşın öğretmen dağılımındaki bölgeler arası ve kırsal - kent farklılığı önemli bir sorun olarak ağırlığını sürdürmüştür. İki, üç, dört ve beş sınıf bir arada okutan öğretmen sayısı kent kesiminde 691 kırsal 48.669 olmuştur (DPT, 1975 Yılı Prog., 1975, s. 296). Bu nedenle ilköğretimde nitelik ve nicelik açısından yetersizlik sorunu bu dönemde kendini göstermiştir.

İlkokullarda il ve ilçe merkezlerinde okul başına 8,5; köy ve bucaklarda ise 2,2 derslik düşmüştür. Toplam 41.060 okulun 13.057'si tek öğretmenli olarak eğitim etkinliklerini yürütmüştür (DPT., 1976 Yılı Prog., s. 86). 1975-1976 öğretim yılında okulsuz köy sayısı 1.155 dir. Batı bölgelerinde ve bazı illerde okulsuz köy sayısı çok az iken Erzurum'da 101, Ağrı'da 83, Mardin'de 73, Van'da 81 köye okul götürülemediği (DPT., 1978 Yılı Prog., s. 288).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında ilköğretim

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi sonunda temel eğitim birinci kademe (ilkokul) okullaşma oranının yüzde yüze çıkarılması ve bunun için plan dönemi süresince eğitim yatırımlarının yüzde 33'ünün temel eğitime ayrılması hedeflenmiştir (D.B.Y.K.P., s. 453-454).

Öğrencilerin eğitim araç-gereç ve kırtasiye gereksinmesinin Devlet tarafından karşılanmasına geliştirilecek bir proje çerçevesinde köy ve gecekondü ilkokullarından başlanması öngörülmüştür (1979 Yılı Prog., s. 345; 1981 Yılı Prog., s. 362). Yine bu dönemde ilkokullarda üçlü öğretimin normal öğretime dönüştürülmesi için önlem alınması gerektiği belirtilmiştir (1981 Yılı prog., s. 362).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde İlköğretimde 1.287.000 ek kapasite yaratılarak okullaşma oranının yüzde 89'dan yüzde yüze çıkarılması hedeflenmiştir (D.B.Y.K.P., 1979, s. 454).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi içerisinde çağ nüfusunda bir düşüş görülmüştür. Bu düşüşün daha önceki yıllarda nüfus artışını önlemeye yönelik olarak alınan önlemlerin sonuç vermeye başladığı yıllar olduğu söylenebilir. Bu durum çizelge -11' de görülmektedir (M.E.B., 1988, s. 204).

ÇİZELGE 11

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983)
İLKÖĞRETİMDE GERÇEKLEŞEN ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ
VE OKULLAŞMA ORANLARI

Yıllar	Çağ nüfusu (7-12 yaş)	Toplam öğrenci	Okullaşma oranı (%)
1979-80	6.348.000	5.618.697	88.5
1980-81	6.520.000	5.691.066	87.3
1981-82	6.688.000	5.860.190	87.6
1982-83	6.839.000	6.038.169	88.3
1983-84	6.211.581	5.511.791	88.7

Çizelge - 11'de görüldüğü gibi plan dönemi başında 6.348.000 olan çağ nüfusu plan dönemi sonunda 136.419 azalarak 6.211'e düşmüştür. Buna bağlı olarak ilkokula devam eden öğrenci sayılarında da bir azalma görülmüştür. Plan dönemi başında 5.618.697 olan öğrenci sayısı plan dönemi sonunda 106.906 azalarak 5.511.791'e ulaşmıştır. Okullaşma oranında yüzde 0,2'lik bir artış olmuştur.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ilköğretimdeki çağ nüfusu ilk dört yılda her yıl giderek artmış, son yılda ise (1983-1984) azalma eğilimi gözlenmiştir. Benzer biçimde ilköğretime devam eden çağ nüfusu da plan döneminin ilk dört yılı boyunca artmış, plan döneminin son yılında azalmıştır. Hedeflenen okullaşma oranlarına plan döneminin ilk yıllarında yaklaşılmış, ancak son iki yılda plan hedeflerinden uzaklaşmıştır.

ÇİZELGE 12

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983)
İLKÖĞRETİMDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN
OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (7-12 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleşme oranı (%)	Fark
1979-80	6.348.000	5.618.697	89.0	88.5	-0.5
1980-81	6.520.000	5.691.066	91.2	87.3	-3.9
1981-82	6.688.000	5.860.190	93.3	87.6	-5.7
1982-83	6.839.000	6.038.169	96.0	88.3	-7.7
1983-84	6.211.581	5.511.791	100.0	88.7	-11.3

Plan dönemi başında ilköğretimde okullaşma oranının yüzde 89,0'dan yüzde 100'e çıkarılması hedefi gerçekleştirilememiştir. Plan dönemi başında okullaşma oranı yüzde 88,5'da kalmış, Plan dönemi sonunda ise yüzde 88,7'ye ulaşılabilmiştir. Çizelge - 12 (D.B.Y.K.P., 1979, s. 454; M.E.B., 1988, s. 204).

1982-1983 öğretim yılında, ilkokulların yüzde 43,3'ü normal, yüzde 56,7'si ikili öğretim yapmıştır. Kentlerdeki okulların yüzde 82'sinde ikili, yüzde 18'inde normal; buna karşılık, kırsal kesimdeki okulların yüzde 68'inde normal, yüzde 32'sinde ikili eğitim yapılmıştır (DPT., 1984 Yılı Prog., 1984, s. 301).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminin başında (1979-1980) öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 28 iken, yıllar itibariyle bir artış göstererek plan dönemi sonunda (1983-1984) bu sayı 31'e yükselmiştir. Bu durum çizelge - 13'te görülmektedir (DİE, 1992, s. 119).

ÇİZELGE 13

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983)
İLKÖĞRETİMDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ
SAYILARI

Yıllar	Okul başına düşen öğrenci sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı
1979-80	127	28
1980-81	125	26
1981-82	128	28
1982-83	131	29
1983-84	137	31

Çizelge - 13'te görüldüğü gibi öğretmen başına düşen öğrenci sayılarındaki bu yükselme eğitimde niteliği olumsuz yönde etkilemiş olabilir. Ayrıca bu dönemde kentlerdeki okulların yüzde 82'sinde ikili eğitim, yüzde 18'inde normal eğitim yapılmıştır. Büyük kentlerdeki 34 okulda ise üçlü eğitim yapılmıştır. Buna karşılık, kırsal kesimdeki okulların yüzde 61'inde normal, yüzde 36'sında ikili eğitim yapılmıştır (DPT, 1983 Yılı Prog., 1983, s. 345).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında İlköğretim

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985 - 1989 yıllarını kapsayan bir plandır. Beşinci Planın 1984 yılında yürürlüğe girmesi gerekirken 12 Eylül Harekatı nedeniyle Plan zamanında hazırlanamamış, 1983 yılında yapılan genel seçimle yönetime gelen hükümet bir yıl gecikmeden sonra Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planını hazırlamış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel

Kurulunun 13.07.1984 tarihli birleşiminde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu nedenle 1983 - 1984 öğretim yılındaki gelişmelerin hedeflerle bağıntılı olarak düşünülmemesi gerekir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ilköğretime ilişkin olarak aşağıda sıralanan genel ilkelere yer verilmiştir (B.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 140-141):

1. Eğitimde niteliğin yükseltilmesi esas alınacak.
2. Kazandırılacak bilgi ve becerilerin yaşama dönük olması sağlanacak.
3. Eğitim programları günün koşullarına uygun hale getirilecek.
4. Çocukların yetişmesinde önemli bir etken olan ailenin bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmesi sağlanacak.
5. Eğitimde fiziki altyapının çevre okullarındaki öğrencilerin de yararlanacağı şekilde düzenlemelere gidilecek.
6. Radyo ve televizyondan eğitim ve kültürel amaçlı yararlanılacak ve bunun için bu hizmetlerin niteliği yükseltilecek.

Diğer Planlarda olduğu gibi Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi için de sayısal hedefler belirlenirken ilköğretim çağındaki nüfus, tahmini nüfus olarak belirlenmiştir. Ancak sayısal hedeflerin gerçekleşme durumları incelenirken Devlet İstatistik Enstitüsünün ve Milli Eğitim Bakanlığının verileri esas alınarak gerçekleşen sayılar esas alınmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde belirlenen ilköğretimle ilgili hedefler çizelge -14'te belirtilmiştir (B.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 142).

ÇİZELGE 14

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989)
İLKÖĞRETİMDE TAHMİN EDİLEN ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLENEN TOPLAM
ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARI

(Bin Kişi)

Yıllar	Çağ nüfusu (7-12 yaş)	Toplam öğrenci	Okullaşma oranı (b)
1983-84 (a)	5.746	6.160	107.2
1984-85	5.790	5.790	100.0
1985-86	5.840	5.840	100.0
1986-87	5.889	5.889	100.0
1987-88	5.946	5.946	100.0
1988-89	6.029	6.029	100.0

(a) 1984 yılı geçiş programı hedefidir.

(b) Okullaşma oranında görülen % 100'ün üzerindeki rakamlar başarısızlık oranıyla ilgili olup, bu seviyedeki başarısızlığın % 5'e çekilmesi hedef alınmıştır.

Çizelge - 14'te görüldüğü gibi 7-12 yaş nüfusunun 239.000 artacağı tahmin edilmiştir. Yine 239.000 ek kapasite yaratılarak ilkokul düzeyinde okullaşma oranının yüzde yüze ulaştırılması hedeflenmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminin başında (1984-1985) ilköğretimde çağ nüfusu 6.191.878 iken plan döneminin sonunda 488.122 artmış toplam 6.680.000'e ulaşmıştır. Aynı plan döneminde ilköğretimde okula devam eden öğrenci sayısı plan döneminin başında 5.602.673 kişidir. Okullaştırılan çağ nüfusu yüzde 90,5'tir. Plan dönemi sonunda 1.456.435 kişilik ek kapasite yaratılarak okullaşma oranı yüzde 105,6'ya çıkarılmıştır. Çizelge - 15 (M.E.B., 1988, s. 204).

ÇİZELGE 15

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989)
İLKÖĞRETİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA
ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (7-12 yaş)	Toplam öğrenci	Okullaşma oranı (%)
1983-84	6.211.581	5.511.791	88.7
1984-85	6.191.878	5.602.673	90.5
1985-86	6.218.152	5.735.583	92.5
1986-87	6.329.337	5.792.155	91.5
1987-88	6.412.311	6.880.304	104.0
1988-89	6.680.000	7.059.108	105.6

Çizelge - 15'te görüldüğü gibi çağ nüfusunu aşan sayıda bir kapasite fazlalığının gerçekleşmiş görünmesi, okullaşma oranının yüzde 100'ün üzerine çıkması durumu, başarısızlık oranıyla ilgilidir. Başarısızlık oranının yükselmesi okullaşma oranını yükseltmiş gibi görünmektedir.

Bu dönemde ilkokul düzeyinde özel eğitim okullarına önem verilmiş özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere yönelik çalışmalar başlatılmış, ancak istenilen sonuçlara ulaşılamamıştır. İlkokul düzeyinde ortopedik özürliüler, körler, ağır işitenler, sağırılar, eğitilebilir çocuklar ve öğretilebilir çocuklar için açılan sınıflara devam edebilen öğrenci sayısı plan dönemi başında 4.639 iken bu oran yüzde 17'lik artışla 5.441'e yükseltilmiştir. Yaratılan ek kapasite yeterli olmamıştır. Bu dönemde 7 yeni okul daha hizmete girmiş ve okul sayısı 49'a yükseltilmiştir.

ÇİZELGE 15

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989)
İLKÖĞRETİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA
ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (7-12 yaş)	Toplam öğrenci	Okullaşma oranı (%)
1983-84	6.211.581	5.511.791	88.7
1984-85	6.191.878	5.602.673	90.5
1985-86	6.218.152	5.735.583	92.5
1986-87	6.329.337	5.792.155	91.5
1987-88	6.412.311	6.880.304	104.0
1988-89	6.680.000	7.059.108	105.6

Çizelge - 15'te görüldüğü gibi çağ nüfusunu aşan sayıda bir kapasite fazlalığının gerçekleşmiş görünmesi, okullaşma oranının yüzde 100'ün üzerine çıkması durumu, başarısızlık oranıyla ilgilidir. Başarısızlık oranının yükselmesi okullaşma oranını yükseltmiş gibi görünmektedir.

Bu dönemde ilkökul düzeyinde özel eğitim okullarına önem verilmiş özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere yönelik çalışmalar başlatılmış, ancak istenilen sonuçlara ulaşılamamıştır. İlkokul düzeyinde ortopedik özürüleri, körler, ağır işitenler, sağırılar, eğitilebilir çocuklar ve öğretilebilir çocuklar için açılan sınıflara devam edebilen öğrenci sayısı plan dönemi başında 4.639 iken bu oran yüzde 17'lik artışla 5.441'e yükseltilmiştir. Yaratılan ek kapasite yeterli olmamıştır. Bu dönemde 7 yeni okul daha hizmete girmiş ve okul sayısı 49'a yükseltilmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ilköğretimdeki sayısal hedeflerle gerçekleşme düzeyleri karşılaştırıldığında çağ nüfusunun iyi tahmin edilemediği görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde 1987-1988 öğretim yılında ilköğretimde okullaşma oranı yüzde yüze çıkarılmıştır. Bu durum çizelge - 16'da görülmektedir (B.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 142; M.E.B., 1988, s. 204).

ÇİZELGE 16

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) İLKÖĞRETİMDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%) (b)	Gerçekleşme oranı (%)	Fark (%)
1983-84(a)	6.211.581	5.511.791	107.2	88.7	-18.5
1984-85	6.191.878	5.602.673	100.0	90.5	-9.5
1985-86	6.218.152	5.735.583	100.0	92.5	-7.5
1986-87	6.329.337	5.792.155	100.0	91.5	-8.5
1987-88	6.412.311	6.880.304	100.0	107.0	+7.0
1988-89	6.880.000	7.059.108	100.0	105.6	+5.6

(a) 1984 yılı geçiş programı hedefidir.

(b) Okullaşma oranında görülen % 100'ün üzerindeki sayılar başarısızlık oranıyla ilgilidir.

Bütün bu gelişmelere karşın plan döneminde istenilen hedeflere plan dönemi başında ulaşamamıştır. 1987-1988 ve 1988-1989 öğretim yıllarında okullaşma oranlarının gerçekleşme düzeyinde yüzde yüzlük hedeflerin aşıldığı

görülmektedir. Bu aşılmanın, öğrenci başarısızlıklarından ileri geldiği anlaşılmaktadır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1985-1989) yıllara göre ortalama bir okula düşen öğrenci sayısında az da olsa bir düşüş olmuştur. Yeni okulların ya da ek binaların yapılması okul başına düşen öğrenci sayısındaki düşüşe neden olarak gösterilebilir. Bu Plan döneminde ortalama bir öğretmene düşen öğrenci sayısında bir değişiklik olmayarak 31'de kalmıştır.

İlköğretimde çağ nüfusunun tamamını kapsayacak okullaşma olanağı sağlanmıştır. Alınan önlemlerle bölgeler arası dengeli bir dağılım sağlanmıştır. Buna karşın büyük kentlerde sınıfların kalabalık oluşu, öğretmen başına düşen öğrenci sayısının fazlalığı, okul binası ve derslik sayısının normal gereksinimin yarısının da altında olması nedeniyle ikili öğretimin devam etmesi sorunu önemini korumaya devam etmiştir (DPT, 1986 Yılı Prog., 1986, s. 314-315). Bu Plan döneminde öğretmenlerin yurt düzeyinde dengeli dağılımının sağlanması için alınan önlemlerle ilgili uygulamalarda beklenen başarıya ulaşılamamıştır (DPT, 1987 Yılı Prog., 1986, s. 335). Bu Plan döneminde öğretmenlik mesleğinin geliştirilmesi, daha nitelikli öğretmen yetiştirilmesi ve öğretmenliği meslek olarak seçecek gençlerin ortaöğretim düzeyinden itibaren yetiştirilmesini sağlamak üzere, öğretmen liselerinin yeniden açılması çalışmaları tamamlanmış; öğretmenlerin maddi olanaklarının geliştirilmesi amacıyla, eğitim ve öğretim tazminatları ile ek ders ücretlerinde artışlar sağlanmış; ayrıca köylerde öğretmen lojmanı yapımı ile Kalkınmada Öncelikli Yörelerde görev yapan öğretmenlerin barınma gereksiniminin öncelikle karşılanması uygulamasına devam edilmiştir (DPT, 1988 Yılı Prog., 1988. s. 333). Bu program döneminde lise düzeyli sınıf öğretmeni yetiştiren öğretmen okullarından mezun olan 130.000 dolayındaki ilkokul öğretmenine Açık Öğretim

Fakültesinde yaygın eğitim yolu ile ön lisans eğitimi vermeye başlanmıştır. Bu uygulamanın öğretmenin dolayısıyla eğitimin niteliğini arttırmada önemli bir girişim olduğu belirtilebilir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1985-1989) altı yaş tanımına ve okula başlama yaşının belirlenmesi konusuna açıklık getirilmiştir. İlke olarak 72 ayını dolduran çocukların ilkokula başlatılması sağlanmıştır. Ancak 1987 yılına gelindiğinde 6 yaş uygulamasının aşamalı olarak kaldırılması ve okullarda fiziki kapasite sağlandığı oranda 6 yaş için ana sınıfı açılması hedeflenmiştir (DPT, 1987 Yılı Prog., 1986, s. 339). Yine bu plan döneminde kırsal yörelerde kentlere göç nedeniyle bazı köy okullarının kapatılması yoluna gidilmiştir (DPT, 1990 Yılı Prog., Tarihsiz, s. 321).

Bu Plan döneminde öğrenci-öğretmen oranı değişmemiş, yıllar itibariyle bir öğretmene ortalama 31 öğrenci düşmüştür. Çizelge - 17 (DİE., 1992, s. 119).

ÇİZELGE 17

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989)
İLKÖĞRETİMDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ
SAYILARI

Yıllar	Okul başına düşen öğrenci sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı
1983-84	137	31
1984-85	135	31
1985-86	135	31
1986-87	135	31
1987-88	136	31
1988-89	133	31

Çizelge - 17'de görüldüğü gibi öğretmen başına düşen öğrenci sayısı uygun olmasına karşın, öğretmenlerin yurt içinde kır-kent ve bölgelerarası dengesiz dağılımı devam etmiştir. Öğretmenlerin dengeli dağılımını belirleyecek ve belli yerlerde öğretmen fazlalığını önleyecek çalışmaların sürdürülmesi konusundaki çalışmalar devam etmiştir (DPT.,1989 Yılı Prog., Tarihsiz, s. 351).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde 1975 yılında toplam 40.579 ilkokulun 3.846'sı il ve ilçe merkezlerinde, 36.733'ü bucak ve köylerde bulunmaktadır. Okulsuz köy sayısı 3.471 dir. İl ve ilçe merkezlerinde bulunan 3.846 okulda 32.972 derslik, bucak ve köylerde bulunan 36.733 okulda 85.146 derslik bulunmaktadır. Bu durumda il ve ilçe merkezlerinde okul başına 8 derslik, köy ve bucaklarda 2 derslik düşmektedir (DPT, 1975 Yılı Prog., 1977, s. 296).

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

Bu alt probleme çözüm bulmak amacıyla Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planları ortaöğretim bakımından incelenmiş; elde edilen bulgular ilgili diğer veri ve bilgilerle ilişkilendirilerek alt probleme çözüm olabilecek biçimde sunulmuştur.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Orta Öğretim

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 22 yıllık uzun bir dönemi kapsayan bir perspektif plandır. Eğitim hedefleri' belirlenirken 1995 yılına kadar olan hedefler gözetilmiştir. Ancak, sayısal gelişmeler incelenirken beşer yıllık sürelerin değerlendirilmesi esas alınacaktır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında orta öğretime ilişkin hedefler üç madde halinde belirtilmiştir. Buna göre:

1. Orta öğretim genel, teknik ve meslek liselerinden oluşacak, temel eğitimin ikinci döneminde öğrenciler kabiliyetlerine uygun olarak bu dallara yöneltileceklerdir. İnsangücü gereklerine göre mesleki ve teknik liselerde kapasite artışını sağlamak için bu okulların nitelikleri yükseltilecek, öğrencilere kendi alanlarında yüksek öğrenime devam etme olanağı sağlanacaktır.

2. Ancak, bu kademedeki mesleki ve teknik liselerden tam anlamıyla ve kalkınma çabalarında çok önemli yeri olan orta seviyeli (teknisyen) insangücü ihtiyaçlarını karşılayacak eleman sağlanması esas olduğundan, bu okulların öğretim programları düzenlemeleri ile genel lise paraleline getirilmesinden önemle kaçınılacak, yüksek öğretime geçiş sınavları eğitim türüne göre düzenlenerek, okulların mesleki ve teknik nitelikleri korunacaktır.

3. Bu okulları bitirenlerin büyük ölçüde kendi alanlarında çalışmalarını sağlamak için çalışma koşulları, özellikle istihdam, ücret ve personel politikalarında düzeltmeler yapılacaktır. Genel, mesleki ve teknik liselerin ilk yıllarında aynı oranda kültür programları uygulanarak, birinci yıl sonunda yanlış yapılan seçmeleri düzeltmek için okullar arasında geçişlere imkan verilecektir. Ancak bu geçişlerin insangücü planlarını bozacak seviyeye yükseltilmesinden kaçınılacaktır. Bu dönemdeki eğitim 1995'te çağ nüfusunun yüzde 45'i için sağlanacaktır (D.B.Y.K.P., s.722).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında 7 - 14 yaş grubunu kaplayan ve ilk beş yılı zorunlu olan sekiz yıllık temel eğitim uygulamasına gidilmesi öngörülmüştür (D.B.Y.K.P., s. 722). Bu nedenle ortaokullar temel eğitim ikinci kademesi kapsamında ele alınmıştır. Yine 1739 Sayılı Temel Eğitim Kanunu'nda "Ortaöğretim, temel eğitime dayalı, en az üç yıllık öğrenim veren genel; mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar." şeklinde

tanımlanmıştır (M.E.T.K. md. 27). Ancak bağımsız ortaokullar, genel ve mesleki-teknik liselere bağlı üç yıllık eğitim veren eğitim basamaklarının bulunması bu araştırmada ortaokulların ortaöğretim içerisinde incelenmesini gerektirmiştir.

Buna göre Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ortaokul düzeyindeki 2.642.200 çağ nüfusunun 2.843.000'e çıkacağı tahmin edilmiştir. Bu dönem içerisinde 270.900 kişilik ek kapasite yaratılması ve ortaokul düzeyinde okullaşma oranının yüzde 6,4 oranında artırılarak yüzde 44,3'ten yüzde 50,7'ye çıkarılması hedeflenmiştir. Çizelge - 18 (Ü.B.Y.K.P., 1973, s. 725).

ÇİZELGE 18

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA (1973-1977) ORTAOKULLARDA TAHMİN EDİLEN OKUL ÇAĞI NÜFUS, HEDEFLenen TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARI

(Bin Kişi)

Yıllar	Okul çağı nüfus (13-15 yaş)	Toplam öğrenci	Okullaşma oranı (%)
1973-74	2.642.2	1.170.5	44.3
1974-75	2.692.3	1.208.8	44.9
1975-76	2.743.3	1.561.9	46.0
1976-77	2.792.8	1.343.3	48.1
1977-78	2.843.0	1.441.4	50.7

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ortaokul çağ nüfusu 2.642.200'dür. Plan dönemi süresinde 200.800 artışla 2.843.000'e ulaşmıştır.

Bu plan dönemi içerisinde 373.786 kişilik kapasite artışı gerçekleştirilerek okullaştırılan öğrenci sayısı 965.722' den 1.339.508' e yükseltilmiştir. Buna bağlı olarak okullaşma oranında yüzde 7,3 oranında bir artış sağlanmıştır. Böylece bu plan dönemi başında yüzde 36,5 olan okullaşma oranı yüzde 43,8'e çıkarılmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemindeki gelişmeler ise çizelge 19'da görülmektedir (M.E.B., 1988, s. 205).

ÇİZELGE 19

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) ORTAOKULLARDA ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (13-15 Yaş)	Toplam öğrenci	Okullaşma oranı (%)
1973-74	2.642.200	965.722	36.5
1974-75	2.692.300	998.705	37.0
1975-76	2.743.300	1.122.799	41.0
1976-77	2.792.800	1.192.500	42.7
1978-79	2.843.000	1.339.508	43.8

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemindeki gelişmeler plan hedefleri ile birlikte incelendiğinde plan dönemi başında ortaokul düzeyinde okumakta olan 965.722 öğrenci sayısının yüzde 72 artışla 1.339.508'e çıkarılmıştır. Bu artışa karşın her yıl plan hedeflerinin gerisinde kalmıştır. Plan dönemi sonunda ortaokul çağına gelmiş nüfusun okullaşma oranının yüzde 50,7'ye

çıkartılması hedeflenmiş ancak çizelge - 20'de görüldüğü gibi gerçekleşme yüzde 43,8'de kalmıştır (Ü.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 725; M.E.B., 1988, s. 205).

ÇİZELGE 20

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) ORTAOKULLARDA OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (13-15 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleşme oranı (%)	Fark (%)
1973-74	2.642.200	965.722	44.3	36.5	-7.8
1974-75	2.692.300	998.705	44.9	37.0	-7.9
1975-76	2.743.300	1.122.779	46.0	41.0	-5.0
1976-77	2.792.800	1.192.500	48.1	42.7	-5.4
1977-78	2.843.000	1.339.508	50.7	43.8	-6.9

Bu dönemde en büyük artış İmam - Hatip Liselerinin orta kısmında gerçekleşmiştir. Plan dönemi başında (1973-1974) 10.522 olan öğrenci sayısı yüzde 929 oranında bir artışla plan dönemi sonunda 108.340'a ulaşmıştır.

Ortaokullarda Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma planında öngörülen hedeflerin gerisinde kalınmakla birlikte ortaokul sayısındaki artış yüzde 51,1 olduğu halde öğrenci sayısındaki artış yüzde 18,3 olmuştur. Bu dönemde dengesiz ve düzensiz ortaokul açılması nedeniyle özellikle kırsal bölgelerde 1 ya da 2 öğretmenle öğretim yapan ortaokullarda atıl kapasite yaratılmış ve bunun sonucu eğitimin niteliği düşürülmüştür (D.B.Y.K.P., 1979, s. 436).

Bu dönemde Devlet Planlama Teşkilatınca değerlendirilen istemler dışında mahalli binalarda ortaokul açma uygulamasının 1974 Yılı Programında yer alan önlemlere karşın sürdürülmesi eğitimde karşılaşılan nitelik sorunlarının giderek büyümesine neden olmuştur (DPT., 1975 Yılı Prog., s. 295).

Genel Liselerin amacı, öğrencileri ortaöğretim düzeyinde asgari genel kültüre sahip, kişi ve toplum sorunlarını tanıyan, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan insanlar olarak yetiştirmek ve yükseköğretime hazırlamaktır. Bu grupta lise, Anadolu lisesi, fen lisesi, öğretmen lisesi, Anadolu öğretmen lisesi, Anadolu güzel sanatlar lisesi, çok programlı liseler, akşam liseleri ve özel liseler yer almaktadır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde genel liselerin açılmasında kırsal kesimde büyük yatılı okul tiplerine gidilmesi, küçük yerleşim birimlerinde genel lise açılmasından kaçınılması öngörülmüştür (Ü.B.Y.K.P., s.744). Liselerde çağ nüfusunun 2.471.900'den 2.631.100'e çıkacağı tahmin edilmiştir. Kapasite artışının 33.200 kişilik artırılarak okullaşma oranının yüzde 13,2'den yüzde 13,4'e çıkarılması hedeflenmiştir (Ü.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 725).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminin başında lise düzeyinde çağ nüfusu 2.471.900' den 209.900 artışla 2.681.000' e yükselmiştir. Genel liselerde plan dönemi başında 304.371 olan öğrenci sayısı, 152.290 kişilik kapasite artışı sağlanarak plan dönemi sonunda 456.661' e çıkarılmıştır. Buna bağlı olarak genel liselerde plan dönemi başında okullaşma oranı yüzde 12,3 iken bu oran plan dönemi sonunda yüzde 4,7' lik bir artışla yüzde 17'ye yükselmiştir. Çizelge - 21 (M.E.B., 1988, s. 206).

ÇİZELGE 21

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) GENEL
LİSELERDE ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLENEN TOPLAM ÖĞRENCİ VE
OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (16-18 yaş)	Öğrenci sayısı	Okullaşma oranı (%)
1973-74	2.471.900	304.371	12.3
1974-75	2.545.700	339.240	13.4
1975-76	2.579.000	385.688	14.9
1976-77	2.631.800	428.696	16.3
1977-78	2.681.800	456.661	17.0

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde nüfusu lise açmaya yeterli olmayan yerleşim birimlerinde bina, araç-gereç, öğretmen bir sorun olarak varlığını önemli ölçüde göstermiştir. Bu durum yalnız yüksek öğrenime hazırlık işlevini üstlenen bu okul mezunlarının yüksek öğrenime girebilme şansını azaltmıştır. (DPT, 1978 Yılı Prog., 1978, s. 288).

Plan hedefleri ile gerçekleşme düzeyleri karşılaştırıldığında genel liselerde plan döneminin ilk yılı (1973-1974) hariç plan hedeflerine ulaşılmış daha sonraki yıllarda plan hedefleri artan oranda aşılmıştır. Plan dönemi başında yüzde 12,3 olarak gerçekleşen okullaşma oranı plan dönemi sonunda yüzde 17,0'ye çıkarılmıştır. Dolayısıyla genel liselerde okullaşma oranı plan hedefleri yüzde 3,6 oranında aşılarak gerçekleşmiştir. Çizelge - 22 (Ü.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 725; M.E.B., 1988, s. 206).

ÇİZELGE 22

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) GENEL
LISELERDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN
OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (16-18 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflene n okullaşma oranı (%)	Gerçekleş- me oranı (%)	Fark (%)
1973-74	2.471.900	304.371	13.2	12.3	-0.9
1974-75	2.525.700	339.240	13.4	13.4	0
1975-76	2.579.000	385.688	13.4	14.9	+1.5
1976-77	2.631.100	428.696	13.4	16.3	+2.9
1977-78	2.681.800	456.661	13.4	17.0	+3.6

Mesleki ve teknik liselerde yapılan eğitimin maliyeti diğer liselere oranla oldukça yüksektir. Ayrıca bu okullarda yeterli sayıda öğretmen bulunmamaktadır. Çünkü meslek dersleri öğretmenleri ücret yetersizliği nedeniyle daha çok sanayi alanına kaymaktadırlar. Genel liselerin açılması ise kolaydır. Genel lise mezunu öğrencilerinin her türlü yüksek okulu tercih etme hakları bulunmaktadır. Bu nedenlerle genel, ticaret ve imam hatip liselerinde belirlenen sayısal hedeflerin aşıldığı söylenebilir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde genel liselerde okul çağı nüfus, toplam öğrenci, hedeflenen okullaşma oranları ve gerçekleşme düzeyi çizelge 22' de görülmektedir

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde her yıl artan sayıda ve toplam 266 yeni ortaokul açılmasının sayısal olarak okul başına düşen öğrenci sayısında her yıl bir azalmaya neden olduğu söylenebilir. Bu plan döneminde öğretmen başına düşen öğrenci sayısında azalma olmuştur. Plan dönemi başında bir öğretmene ortalama 31 öğrenci düşerken bu oran plan dönemi sonunda 25'e kadar düşmüştür. Çizelge - 23 (DİE., 1992, s. 119).

ÇİZELGE 23

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) GENEL ORTAOKUL VE LİSELERDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI

Yıllar	Okul başına düşen öğrenci sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı
1973-74	408	31
1974-75	334	21
1975-76	389	25
1976-77	376	25
1977-78	364	25

Bu gelişmelere karşın öğretmen sorunu gerek nitel, gerek nicel yönleriyle çözülememiştir. Dengesiz öğretmen dağılımı ve az sayıda öğrencisi bulunan ortaokullarda lise kısımlarının açılması öğretimin niteliğini düşürmüştür (D.B.Y.K.P., 1979, s. 437).

Mesleki ve teknik liseler, hem iş ve meslek alanlarına eleman yetiştiren, hem de öğrencileri yükseköğretime hazırlayan ortaöğretim kurumlarıdır.

Mesleki ve teknik liseler Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında; teknik liseler, endüstri meslek liseleri, kız meslek liseleri, öğretmen liseleri, ticaret meslek liseleri, imam hatip liseleri, sağlık okulları ve tarım okulları biçiminde gruplandırılmıştır.

Ülkemizde endüstrinin gereksinim duyduğu orta kademe teknik insangücünü yetiştirmek üzere Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak etkinlikte bulunan bu okullar; Anadolu Teknik Liseleri, Teknik Liseler, Anadolu Meslek Liseleri ve Endüstri Meslek Liseleri'nden oluşmaktadır.

Üçüncü beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde mesleki-teknik liselere ilişkin hedeflere büyük önem verilmiştir. Bu dönem içerisinde 187.600 kişilik ek kapasite yaratılarak toplam öğrenci sayısının 171.800'den 359.400'e çıkarılması hedeflenerek aynı dönem içerisinde okullaşma oranının yüzde 7'den yüzde 11,5'e çıkarılması öngörülmüştür (Ü.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 725).

Teknik eğitimde, birçok okulda sınavla öğrenci alma gereğini doğuran toplumsal istemin hızla artmasıyla ortaya çıkan olumlu gelişmenin yanı sıra, öğretmen sorunu en önemli darboğaz olarak belirmiştir. Teknik eğitim okullarında özellikle modern sanayinin gerek duyduğu alanlara insangücü yetiştiren elektrik-elektronik, makina ve motor gibi bölümlerin öğretmenlerinin bir kısmı görevlerinden ayrılmışlardır. Aynı zamanda görülen yükseklik, yeni açılacak teknik okullara öğretmen sağlayamama gibi bir tehlikenin yanı sıra mevcut okullarda da bazı bölümlerin açılmasını engellemek gibi bir sorun yaratmıştır.

Bu dönemde mesleki ve teknik eğitimin yeniden düzenlenmesine ve ortaöğretim kademesindeki mesleki ve teknik okulların mesleki ve teknik liseler

olarak örgütlenerek yeni uzmanlık alanları kurmalarına ağırlık ve öncelik verilmiştir. Ayrıca getirilen sistem değişikliği uygulamalarına 1973-1974 öğretim yılında başlanması öngörülmüştür. Değişikliklerin uygulanmasını sağlamak üzere 1973-1974 öğretim yılı başına kadar yapılması gerekli çalışmalar yeterince gerçekleştirilememiştir.

Gerçekleşmeleri engelleyen en önemli bir etken ortak yöneltme sınıfı sorunu olmuştur. Bu uygulama, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen eğitim sistemine aykırı olmuştur. 8 yıllık temel eğitimi uygulamada 9 yıla çıkararak, genel kültür derslerinin büyük bir ağırlık taşıdığı ortak yöneltme sınıfı kavramı mesleki ve teknik eğitime karşı bir unsur olarak görülmüştür. Dolayısıyla yöneltme sınıfı ile ilgili çalışmalar bu planda öngörülen sistem değişikliklerinin zamanında uygulanmasına engel olmuştur (DPT., 1974 Yılı Prog., s. 288-289).

Mesleki ve teknik beceri kazanmış insangücüne olan gereksinme her kademedede giderek artarken, planlı dönemde, gerek duyulan nitelik ve sayıda elemanı yetiştirmek için alınan önlemler yeterli olmuştur.

Mesleki ve teknik öğretimin darboğazları olarak belirlenen kapasite yaratma, öğretmen sağlama, öğretmen eğitimi ve mezunların istihdamlarını kolaylaştırma sorunlarına olumlu yaklaşılmıştır. Yine yeni yatırımların planlı bir şekilde hızlandırılması, mevcut okulların fiziksel kapasitelerinin verimli biçimde kullanılması çabaları olumlu sonuçlar vermiştir. Eğitimin içeriğinin belirli aralıklarla yeniden düzenlenmesi, üretim gereksinimlerine uyum sağlamak üzere okul içinde ve sanayi ile işbirliği yaparak okul dışı iş yerlerinde yapılan üretime yönelik eğitimi düzenleme çalışmaları, verimli ve gerçekçi olarak nitelenebilir.

Meslek dersi öğretmenlerinin teknik hizmetler sınıfına dahil edilmeleri konusundaki çalışmalara devam edilmiş ek ders ücretlerinde iyileşmeler sağlanmıştır. Endüstri meslek lisesi ve teknik lise mezunlarının mesleki ve teknik okullarda meslek dersi öğretmenlerine yardımcı usta öğretici olarak istihdamlarını sağlamak üzere girişimlerde bulunulmuş ve 1975-1976 ders yılı için atamalar yapılmaya başlanmıştır. Tüm bu çabalara karşın öğretmenlerin sanayi kuruluşlarına kaymaları bir sorun olarak devam etmiştir.

Bu dönemde 1975-1976 öğretim yılında dört yeni sağlık meslek lisesi ile 280 öğrencilik ek kapasite artışı sağlanmıştır. Ancak sağlık alanında gereksinim duyulan insan gücünü eğitmekte sağlık meslek liseleri ve kolejleri yetersiz kalmıştır (DPT.. 1978 Yılı Prog., 1978, s. 289).

Gereksinme duyulan sayı ve nitelikte yardımcı sağlık personeli yetiştirmede yetersiz kalmıştır. Hemşirelik, sağlık memurluğu, laborantlık ve çevre sağlığı dallarında öğretim yapan sağlık meslek liselerinde, okul sayısındaki artışa karşın öğrenci sayısındaki artış yetersiz olmuş ve plan hedeflerinin gerisinde kalmıştır.

Tarım Meslek okulları programlarına hayvancılık, zooteknik ve bağ - bahçe konuları eklenerek plan hedefleri doğrultusunda girişimler başlatılmıştır. Tarım pratik sanat okulları ise talep olmaması nedeniyle kapatılmış, yerine üç makinist teknik ziraat okulu açılmıştır.

Tarım okulları ülkenin tarım alanındaki gelişmelerini izleyebilecek bir yapıdan uzak kalmış, mezunları tarımsal işletmelerde değil, devlet dairelerinde

görev almaya devam etmiştir. Bu okullar tam kapasiteyle kullanılmadığı gibi mezunlarının statüsü de belirsizleşmiştir (DPT., 1978 Yılı Prog., 1978, s. 289).

Kız Teknik öğretimde sanayi kuruluşlarıyla ortak eğitim konusunda birkaç pilot uygulamaya girilmiş, büyük merkezlerde yapı ressamlığı, elektronik, ticaret, hazır giyim, moda ve dekoratif resim, besin teknolojisi gibi yeni programların uygulanmasına başlanmıştır.

Kız meslek liselerinde dönemin koşullarına ve gereklerine uygun ders programlarına ilişkin birkaç başarılı deneme yapılmış ancak bunlar beklenen düzeyde yaygınlaştırılamamıştır (DPT., 1978 Yılı Prog., 1978, s. 289). Kız meslek liselerinde plan hedeflerine ulaşılmış, hedeflere uygun bir gelişme gerçekleşmiştir. Plan dönemi başı ile plan dönemi sonu dikkate alındığında, ilk kayıta yüzde 49, toplam öğrenci sayısı bakımından ise yüzde 67,4'lük bir artış olmuştur.

Öğretmen okulları Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde sınıf öğretmeni yetiştirmeye devam etmiştir. 7 yıllık ve 4 yıllık öğretmen liselerinde okul sayısı aynı kalmış, toplam öğrenci, mezun ve öğretmen sayılarında bir azalma olmuştur. Bu dönemde iki yıllık eğitim enstitüleri bu okullar bünyesinde eğitim vermiştir. 1975-1976 öğretim yılında sayıları 10 olan bu okullar, 1976-1977'de 41 olmuş ve 1977-1978'de ise 49'a ulaşmıştır (D.B.Y.K.P., 1979, s. 445).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma planı döneminde din eğitiminde sayısal gelişme hızlı olmuş ve plan hedefleri aşılmıştır. Plan dönemi başında (1973-74) 71 olan okul sayısı (Bağımsız + Bağlı) plan dönemi sonunda (1977-78) 334'e ulaşmıştır. Bu Plan süresince ilk kayıtlar yüzde 1.311,8; öğrenci sayısı toplamı ise yüzde 904,6 oranında artmıştır. Okul sayısı 72'den 103'e çıkan

imam hatip liselerinde ilk kayıt artışı yüzde 8, öğrenci sayısı artışı ise yüzde 10 oranında gerçekleşmiştir. İmam hatip ortaokulları ve İmam hatip liseleri bir bütün olarak ele alındığında öğrenci-öğretmen oranı plan dönemi başında 24 iken, plan dönemi sonunda 35,3 olmuştur (D.B.Y.K.P., 1979, s. 447).

Bu Plan döneminde koalisyon hükümetinin kurulması amacıyla azınlıkta bulunan bir siyasal partiye verilen ödünlerin bu okullardaki sayısal artışa neden olduğu söylenebilir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında ve Yıllık Programlarda öngörülen kapasite artışı ve niteliğin iyileştirilmesi hedefleriyle uyumlu olarak yatırım programlarında mesleki ve teknik öğretim yatırımlarına öncelik tanınması ve istemin karşılanmasına devam edilmiş, buna karşılık programa alınmış projelerin programlanan süre ve maliyet sınırı içinde gerçekleşememiştir. Bunda uygulamayla ilgili yasal sınırlamalar kadar kuruluşların programa alınacak projelerle ilgili ön hazırlıkları zamanında ve yeterince yerine getirmemeleri ve uygulamayı izlememelerinin büyük payı olmuştur (DPT., 1976 Yılı Prog., s. 87).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi başında (1973-1974) hedeflenen yüzde 7,0'lik okullaşma oranı hedefi aşılarak yüzde 9,9 oranında gerçekleşme kaydedilmiştir. Plan dönemi süresince 209.900 kişilik ek kapasite yaratılmıştır. Plan dönemi sonunda (1977-1978) hedeflenen yüzde 11,5'lik okullaşma oranı aşılarak yüzde 12,2'ye çıkarılmıştır. Çizelge - 24 (M.E.B., 1983, s. 207).

ÇİZELGE 24

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) MESLEKİ-TEKNİK LİSELERDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Okul çağı nüfus (16-18 yaş)	Toplam öğrenci	Okullaşma oranı (%)
1973-74	2.471.900	246.464	9.9
1974-75	2.525.700	260.298	10.3
1975-76	2.579.000	303.793	12.0
1976-77	2.631.800	317.215	12.0
1977-78	2.681.800	329.052	12.2

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde mesleki-teknik okullara ilişkin gelişmeler incelendiğinde planlanan hedeflerin aşıldığı görülmektedir. Ancak bu artış daha çok mesleki ve teknik liseler kapsamında ele alınan ticaret liselerinde ve imam hatip liselerinde meydana gelmiştir.

Mesleki ve teknik öğretimin belirli dallarında sayısal hedefleri aşılmış olmakla birlikte çağ nüfusunun genel orta öğretimle mesleki - teknik öğretim arasındaki oransal dağılım plan hedefine ulaşamamıştır. Mesleki ve teknik eğitim alanına giren bazı eğitim dallarında dengeli ve plan hedefleri doğrultusunda bir gelişme olmamıştır. Ticaret ve turizm eğitiminde sayısal hedefler çok aşılmış, ancak bu başlık altında büyüyen sadece ticaret liseleri olmuş, turizm ve otelcilik okullarının sayısı sadece 2'den 3'e çıkarılabilmektedir. Teknik liselere oranla eğitim gereçlerine olan gereksinimin azlığı ticaret liselerine açılma kolaylığı sağlamış, iktisadi ve ticari ilimler akademilerinin bu

okul mezunlarına kontenjan ayırmaları nedeniyle yükseköğretime geçişteki kolaylık bu okullara olan istemi artırmıştır. Bu dönemde endüstri meslek ve teknik liselere olan istemin artışı bu okullarda öğretmen - öğrenci oranını olumsuz yönde etkilemiştir (DPT., 1977 Yılı Prog., s. 336).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde mesleki-teknik liselere ilişkin belirlenen plan hedefleri aşılmıştır. Bu dönem içerisinde mesleki-teknik liselerde okullaşma oranı açıklanan nedenlerle her yıl azalan oranda artmış ve plan dönemi sonunda yüzde 12,2'ye ulaşmıştır. Çizelge - 25 (Ü.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 725; M.E.B., 1988, s. 207).

ÇİZELGE 25

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) MESLEKİ-TEKNİK LİSELERDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (16-18 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleşme oranı (%)	Fark (%)
1973-74	2.471.900	246.604	7.0	9.9	+2.9
1974-75	2.525.700	260.298	7.6	10.3	+2.7
1975-76	2.579.000	303.793	8.9	11.7	+2.8
1976-77	2.631.100	317.515	10.2	12.0	+1.8
1977-78	2.681.800	329.052	11.5	12.2	+0.7

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde mesleki-teknik okullarda okul başına düşen öğrenci sayısında bir artma eğilimi görülmüştür. Ancak endüstri meslek ve teknik liselere olan istemin artışı nedeniyle bu okullarda

öğretmen eksikliği görülmüştür. Mesleki ve teknik yüksek öğretmen okullarında görev alan öğretmenlerin nitelikleri, atamaları ve ücretleri akademik bir statü içerisinde yasal esaslara bağlanamadığından bu okulların öğretmen gereksiniminin karşılanmasında büyük güçlüklerle karşılaşmış ve bu yüzden eğitimin niteliği bu okullarda beklenen düzeyde olamamıştır (DPT., 1977 Yılı Prog., s. 336). Mesleki-teknik okullarda öğretmen başına düşen öğrenci sayısında da artış kaydedilmiştir. Ancak bu artışın daha çok endüstri meslek ve teknik liselerde olduğu söylenebilir.

ÇİZELGE 26

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) MESLEKİ VE TEKNİK OKULLARDA OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI

Yıllar	Okul başına düşen öğrenci sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı
1973-74	293	17
1974-75	291	16
1975-76	313	18
1976-77	311	19
1977-78	301	19

Çizelge - 26'da görüldüğü gibi plan dönemi başında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ortalama 17 iken plan dönemi sonunda bu oran 19'a yükselmiştir (DİE, 1992, s. 119).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi başında genel lise ve mesleki- teknik lise çağ nüfusu 2.471.900'tir. Bu çağ nüfusunun yüzde 22,2'si yani 550.975 öğrenci herhangi bir genel lise ya da mesleki-teknik liseye devam edebilmekteydi. Plan dönemi süresince bu oran artarak devam etmiş; plan dönemi sonunda çağ nüfusu 2.681.800'e ulaşmış, bu çağ nüfusunun yüzde 29,2'sini oluşturan 785.713'ü okullaştırılmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ortaöğretim (genel lise+mesleki teknik lise) çağ nüfusu 209.900 artış kaydederek 2.471.00'len 2.681.800'e ulaşmıştır. Buna karşılık 234.738 öğrencilik ek kapasite yaratılması sağlanmıştır. Bu dönemde gerçekleşen çağ nüfusu, toplam öğrenci ve okullaşma oranı çizelge 27' de görülmektedir (M.E.B., 1988, s. 207).

ÇİZELGE 27

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977)
ORTAÖĞRETİMDE (GENEL LİSE+MESLEKİ TEKNİK LİSE) ÇAĞ NÜFUSU,
TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (16-18 yaş)	Genel+mesleki öğrenci	Teknik okullaşma oranı (%)
1973-74	2.471.900	550.975	22.2
1974-75	2.525.700	599.538	23.7
1975-76	2.579.000	689.481	26.7
1976-77	2.631.100	746.151	28.3
1977-78	2.681.800	785.713	29.2

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde öğrenci sayılarındaki gelişme yüzde 26,6 olmasına karşın öğretmen oranındaki artış yüzde 37,6 olmuştur. Bir öğretmene düşen öğrenci sayısı gelişimi incelendiğinde oranın az bir düşüş gösterdiği gözlenmektedir. Bu plan döneminde bölgelerarası dengesiz öğretmen dağılımı olduğundan özellikle doğu ve kuzeydoğu illerindeki öğretmen açığı büyümüştür (D.B.Y.K.P., s. 438-439).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) dönemindeki sayısal gelişmeleri genel olarak değerlendirecek olursak bu dönemde genel liselerin önemli bir bölümünün varolan kapasitelerinin üzerinde öğrenci ile öğretim yapmış olduğunu ve bunun sonucu öğretimin niteliğinin olumsuz olarak etkilendiğini söyleyebiliriz. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde gelişme mesleki ve teknik öğretimde değil, genel liselerde olmuştur. Bir yandan açılmasının daha ucuz maliyetli ve kolay olması, öte yandan üniversiteye girişte tüm fakülte ve yüksekokullara mezunlarının kabul edilmesi öğrencilerin bu okullara daha çok yönelmelerine yol açtığı ileri sürülebilir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında temel eğitimin, okuma yazma ve vatandaşlık eğitimi yanında bu kademeyi bitirenlerin üretim sürecinde yararlanacakları, çevrenin ekonomik hayatına dönük meslek ve beceri programları ile destekleneceği belirtilmiştir. Bu nedenle 8 yıllık temel eğitim programlarının çevrenin koşulları dikkate alınarak teknik, sanat, tarım konularına ağırlık verilerek hazırlanması ve eğitim süresince bireylere yeteneklerine göre bilgi ve beceri kazandırılarak mesleğe ve bir üst öğretim kademesine yönlentilmeleri ilkesi esas alınmıştır. Belirtilen bu amaçların gerçekleştirilmesi için zorunlu olan işlikler 1974 Programına alınmış, ancak büyük bir kısmının yapımı tamamlanamamıştır. Bu plan döneminde Devlet Planlama Teşkilatınca değerlendirilen talepler dışında mahalli binalarda

ortaokul açma uygulamasının 1974 Programında yer alan önlemlere karşın sürdürülmesi eğitimde karşılaşılan nitelik sorunlarının giderek büyümesine neden olmuştur (DPT, 1975 Yılı Prog. 1975, s. 296-297).

Ortaokullarda kır kesiminde program dışı sağlanan binalarda açılan okullarda çoğunlukla nüfus ölçütü ve öğretmen durumu dikkate alınamadığından, bu durum öğretimin niteliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Kır kesiminde okul başına ortalama dört öğretmen düşmektedir. Ortaokullarda bir üst eğitim kademesine geçiş kır kesiminde yüzde 25 dolaylarında iken, bu oran kentte yüzde 75'i aşmaktadır. Kırsal yörelerde plan ve program dışı açılan ve genellikle eğitime elverişsiz koşullarda mahalli binalarda öğretim yapan okullar nitelik ve nicelik açısından bu farklılığın nedenlerinden biri olmaktadır (DPT, 1973 Yılı Prog., 1978, s. 288). Bu plan döneminde nüfusu yeterli olmayan yerleşim yerlerine genel lise açma uygulamasına devam edilmiştir (DPT, 1977 Yılı Prog., 1977, s. 336).

Sayıca gelişmenin büyük bir önem taşıdığı sağlık eğitimine ilişkin olarak açılan okullarda ikinci kademe eğitime dönüştürme etkinlikleri görülmüştür. Bu dönemde sağlık okullarının 1. devresinde, 1975-1976'dan itibaren okul sayısındaki azalmaya paralel olarak ilk kayıt ve öğrenci sayısı toplamı da azalmıştır. Erkek teknik öğretimdeki gelişme Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörüldüğü gibi teknik liselerde değil endüstri meslek liselerinde olmuştur. Bu dönemde endüstri meslek ve teknik liselerine istem fazla olmuştur. Buna bağlı olarak bu okullarda öğretmen-öğrenci oranı olumsuz yönde etkilenmiştir. Bir kısım yüksek öğretim kurumlarının endüstri meslek liseleri mezunlarını kabul etmesi ve endüstri kesimindeki ücretlerin kamu kesimine göre yüksek oluşu endüstri meslek liselerine ve teknik liselere olan istemi artırdığı söylenebilir. Bu durum çağ nüfusunun genel orta öğretimle

mesleki-teknik öğretim arasındaki oransal dağılımın plan doğrultusunda gerçekleşme yüzdesini artırmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde genel öğretim için yüzde 45, mesleki ve teknik öğretim için yüzde 55 hedefi öngörülmüş ancak gelişme mesleki ve teknik öğretim doğrultusunda değil genel liseler doğrultusunda olmuştur. En küçük yerleşme birimlerine kadar genel lise açılması bu liselerde görev yapacak olan öğretim kadrosunun sağlanamaması, bu liselerde eğitimin niteliğini büyük ölçüde düşürdüğü ve bu durumun üniversiteye girişte dengesizlikler yarattığı söylenebilir (Mihçioğlu, 1989, s. 8).

Bu plan döneminde Teknik liseleri bitirenlerin yüzde 33'ü yüksek öğretime devam edebilmiştir. Bu oran tüm olumsuzluklara karşın teknik liselerin kuruluş amaçlarını plan hedefleri doğrultusunda gerçekleştirdiklerini göstermektedir (DPT, 1977 Yılı Prog., 1977, s. 336-337).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Ortaöğretim

Devlet Planlam Teşkilatı, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ortaokullarda 13 - 15 yaş çağını oluşturan 3.035.000 kişinin plan dönemi sonunda 3.103.000'e çıkacağını tahmin etmiştir. Plan dönemi başında (1979-1980) 1.310.000 olan toplam öğrenci sayısının da plan dönemi sonunda (1983-1984) 1.862.000'e çıkarılması hedeflenmiştir. Aynı dönem içerisinde ortaokullarda okullaşma oranının yüzde 43,1'den yüzde 60'a çıkarılması öngörülmüştür (DPT., 1979, s. 454).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ortaokullarda çağ nüfusu 1983-1984 yılı dışında tutarlı tahmin edilmiştir. Bu plan döneminde ortaokullarda çağ nüfusu 322.000 dolayında artmıştır. Ancak, 271.730 kişilik ek kapasite yaratılmıştır. Yaratılan ek kapasite ile ortaokullarda okullaşma oranı ise yüzde 44,1'den yüzde 51,9'a çıkarılmıştır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1979-1983) ortaokullarda gerçekleşen 13 - 15 yaş çağ nüfusu, toplam öğrenci ve okullaşma oranları çizelge 28'de görülmektedir (M.E.B., 1988, s. 205).

ÇİZELGE 28

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) ORTAOKULLARDA ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (13-15 yaş)	Toplam öğrenci	Okullaşma oranı (%)
1979-80	3.035.000	1.339.508	44.1
1980-81	3.020.000	1.312.837	43.5
1971-82	3.010.000	1.412.567	46.9
1982-83	3.033.000	1.515.811	49.9
1983-84	3.357.000	1.611.238	51.9

Çizelge - 28'de görüldüğü gibi bu plan döneminde ortaokul sayısında büyük artışlar olmuştur. Ancak birçok okulun bulunduğu yerlerde öğrenci sayısındaki artışın düşük olması, bu okullardan büyük bir kısmının kapasitelerinin çok altında çalışmasına yol açmıştır. Örneğin 1981-1982 öğretim yılında 335 ortaokulun öğrenci mevcudu 1 - 30, 748 ortaokulun öğrenci mevcudu ise 31 - 50 arasında değişmektedir. Aynı ders yılında, 112 ortaokul, öğrenci azlığı ve yetersiz bina durumu nedeniyle kapatılmıştır (DPT, 1983 Yılı Prog., 1983, s. 345). 1982-1983 öğretim yılına gelindiğinde 190 ortaokulun öğrenci sayısı 1-30, 926 ortaokulun öğrenci mevcudu ise 31-60 arasında kalmıştır. Ortaokulların yüzde 68'i köylerde bulunmaktadır. Buna karşılık kentlerde kalabalık sınıflar sorunu devam etmiştir. Büyük kentlerdeki ortaokullarda büyük oranda ikili öğretim yapılmaya devam edilmiştir. Ortaokullarda bina sorunu çözümlenememiştir. Kendi binası olan 1.825 ortaokula karşılık, 2.540 ortaokul başka binalarda eğitim yapmıştır (DPT., 1984 Yılı Prog., 1984, s. 302).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminin ilk yılı (1979-1980) plan hedefi yüzde 1 oranında aşılmıştır. Bundan sonraki her yıl ortaokullarda hedeflenen okullaşma oranlarının artarak gerisinde kalınmıştır. Plan dönemi sonu için hedeflenen yüzde 60,0'lık okullaşma oranının gerisinde kalınarak yüzde 51,9 oranında gerçekleşmiştir. Dördüncü beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ortaokullarda okul çağı nüfus, toplam öğrenci, hedeflenen okullaşma oranları ve gerçekleşme düzeyleri çizelge 29'da görülmektedir (D.B.Y.K.P., 1979, s. 454; M.E.B., 1988, s. 205).

ÇİZELGE 29

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983)
ORTAOKULLARDA OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN
OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (13-15 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleş- me oranı (%)	Fark (%)
1979-80	3.035.000	1.339.508	43.1	44.1	+1.0
1980-81	3.020.000	1.312.837	47.1	43.5	-3.6
1981-82	3.010.000	1.412.587	51.4	46.9	-4.5
1982-83	3.033.000	1.515.811	55.5	49.9	-5.6
1983-84	3.357.000	1.611.238	60.0	51.9	-8.1

Çizelge - 29'da görüldüğü gibi bu dönemde ortaokullarda 271.730 kişilik ek kapasite yaratılmıştır. Aynı dönemde çağ nüfusu 322.000 dolayında artmıştır. Bu durum ortaokullarda yaratılan ek kapasitenin artan çağ nüfusunun 50.270 gerisinde gerçekleştiğini göstermektedir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında mesleki-tekniik okullara ağırlık verilerek gelişmenin bu doğrultuda olması öngörülmüştür. Bu plan dönemi için ortaöğretim ikinci kademesini oluşturan genel lise ve mesleki-tekniik liseilerde okullaşma oranının yüzde 26,0'dan yüzde 37,0'ye çıkarılması hedeflenmiştir (D.B.Y.K.P., 1979, s. 454).

Erkek tekniik okullarında bu plan döneminde 23.099 kişilik ek kapasite yaratılarak öğrenci sayısı 121.690'dan 144.789'a yükseltilmiştir. Kız tekniik liselerinde ise yıllar itibariyle düşüş olmuş, plan dönemi başında bu okullarda

61.433 öğrenci eğitim görürken bu sayı plan dönemi sonunda 59.763'e düşmüştür (DİE, 1984, s.51; DİE, 1990, s. 117).

Ticaret ve turizm okullarında yıllara göre öğrenci sayılarında bir düşüş olmuştur. Plan dönemi başında 108.797 öğrenci bu okullarda eğitim görmekteyken plan dönemi boyunca düşüş olmuş plan dönemi sonunda 93.369'a düşmüştür (DİE, 1984, S. 51; DİE, 1990, s. 118).

Öğretmen liselerinde öğrenci sayılarında önemli farklılıklar olmamakla birlikte bu dönemde öğretmen liseleri genel liseler grubuna dahil edilmiştir.

İmam hatip okullarında öğrenci sayılarında artış yıllara göre artmıştır. Bu plan döneminin başında 178.013 öğrenci eğitim görmekteyken yaklaşık yüzde 24 oranında bir artışla bu sayı plan dönemi sonunda 220.991'e ulaşmıştır (DİE, 1984, s. 52; DİE, 1990, s. 119).

Sağlık okullarında yıllar itibariyle düşüş görülmüş, plan dönemi başında 20.173 öğrenci bu okullarda eğitim görmekteyken, plan dönemi sonunda bu sayı 18.144'e ulaşmıştır (DİE, 1984, s. 51; DİE, 1990, s. 120).

Tarım okullarında en büyük öğrenci düşüşü görülmüş, plan dönemi başında 4.874 öğrenci bu okullarda eğitim görmekteyken bu sayı yaklaşık yüzde 45 azalarak plan dönemi sonunda 2.640'a düşmüştür (DİE, 1984, s. 52; DİE, 1990, s. 121).

Bu plan döneminde tüm endüstri meslek liselerinin teknik liselere dönüştürülmesi çabaları sürdürülmesine karşın gerçekleştirilememiştir.

Endüstri meslek liselerine olan büyük istem devam etmiştir (DPT., 1979 Yılı Prog., 1979, s. 344).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde genel ve mesleki-teknik liselerde okullaşma oranlarında kayda değer bir gelişme olmamıştır. Oransal olarak bir düşüş olmuştur. Bu düşüşe neden olarak; yeterli ek kapasite yaratılamaması, meslek dersleri öğretmenlerinin sayı itibariyle yetersiz olması ve öğretmen dağılımının dengesizliğini gösterebiliriz.

Bu dönemde genel liselerde okullaşma oranı yüzde 17,7'den yüzde 17,6'ya, mesleki-teknik liselerde ise yüzde 11,9'dan yüzde 10,9'a düşmüştür. Toplam okullaşma oranı plan dönemi başında yüzde 29,6 iken plan dönemi sonunda yüzde 28,5'e düşmüştür. Bu durum çizelge 30'da görülmektedir (M.E.B., 1983, s. 207).

ÇİZELGE 30

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) GENEL VE MESLEKİ-TEKNİK LİSELERDE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Okullaşma Genel lise (%)	Oranları Mesleki-teknik lise (%)	Toplam (%)
1979-80	17.7	11.9	29.6
1980-81	17.7	11.7	29.4
1981-82	18.0	11.8	29.8
1982-83	17.2	10.8	29.0
1983-84	17.6	10.9	28.5

Çizelge 30'da görüldüğü gibi genel liselerde okullaşma oranları mesleki- teknik liselere oranla daha yüksektir. Ayrıca genel liselerdeki okullaşma oranları ile mesleki-teknik liselerin okullaşma oranları karşılaştırıldığında yıllar itibariyle genel liselerin lehine, mesleki-teknik liselerin ise aleyhine gelişmeler olduğu söylenebilir. Plan dönemi başında (1979-1980) bu fark yüzde 5,8 genel liselerin lehine iken plan dönemi sonunda (1983-1984) yüzde 6,7 olarak gerçekleşmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ortaöğretim ikinci kademesini oluşturan 16-18 çağ nüfusu artışı 2.994.000'ten 3.008.000'e çıkmış ve toplam 14.000 kişilik bir artış olmuştur. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi başında genel ve mesleki-teknik liselerdeki toplam öğrenci sayısı 887.408, okullaşma oranı ise 29,6 dır. Plan dönemi içerisinde 1981 - 1982 öğretim yılı dışında okullaşma oranında bir düşüş olmuştur. Plan dönemi başında toplam öğrenci sayısı 887.408 iken plan dönemi sonunda 857.505'e düşmüştür. Bu durum çizelge 31'de görülmektedir (M.E.B., 1988, s. 207).

ÇİZELGE 31

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983)
ORTAÖĞRETİMDE (LİSE+MESLEKİ-TEKNİK) ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM
ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (16-18 yaş)	Genel + Öğrenci	Mesleki Teknik Okullaşma oranı (%)
1979-80	2.994.000	887.408	29.6
1980-81	3.023.000	889.612	29.4
1981-82	3.031.000	902.339	29.8
1982-83	3.024.000	877.876	29.0
1983-84	3.008.000	857.505	28.5

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ortaöğretim ikinci kademesini oluşturan ve ortaokul sonrası öğrenimi gerektiren 16 - 18 çağ nüfusun okullaşma oranları ilk iki yıl plan hedefleri aşılarak gerçekleştirilmiştir. Bu dönemin ilk iki yılında hedeflenen okullaşma oranları düşük tutulmuş ve hedefler aşılmıştır. Daha sonraki yıllarda plan hedefleri yüksek tutulmuş; buna karşın hem konsolide bütçe içerisinde Milli Eğitim Bakanlığı'na ayrılan payların yüzde oranları, hem de Milli Eğitim Bakanlığı'nın kendi bütçesi içerisindeki yatırım paylarının yüzdeleri düşmüştür. Buna bağlı olarak plan döneminin son üç yılında hedeflerin gerisinde kaldığı söylenebilir. Bu dönemdeki sayısal hedefler ve gerçekleşme düzeyleri çizelge - 32'de görülmektedir (D.B.Y.K.P., 1979, s. 454; M.E.B., 1988, s. 207).

ÇİZELGE 32

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983)
ORTAÖĞRETİM İKİNCİ KADEMEDE (GENEL LİSE+MESLEKİ-TEKNİK)
GERÇEKLEŞEN ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN
OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (16-18 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleşen okullaşma oranı (%)	Fark (%)
1979-80	2.994.000	887.408	26.0	29.6	+3.6
1980-81	3.023.000	889.612	28.0	29.4	+1.4
1981-82	3.031.000	902.339	30.5	29.8	-0.7
1982-83	3.024.000	877.876	33.2	29.0	-4.2
1984-85	3.008.000	857.505	37.0	28.5	-8.5

Çizelge - 32'de görüldüğü gibi bu plan döneminde genel lise+mesleki-teknik liselerde plan hedefleri ilk iki yıl aşılmış, daha sonraki yıllarda plan hedeflerinin artarak gerisinde kalınmıştır. Plan dönemi başında bu okullarda yüzde 26.0 olan okullaşma oranının plan dönemi sonuna kadar yüzde 11,0'lik bir artışla yüzde 37'ye çıkarılması hedeflenmiştir. Buna karşılık plan dönemi sonunda hedeflenen oranın yüzde 8,5 gerisinde kalınarak yüzde 28,5 olarak gerçekleşmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde genel ortaokul ve liselerde eğitimin niteliğini etkileyen en önemli etkenlerden biri olan öğretmen başına düşen öğrenci sayısının iyi sayılabilecek düzeyde olmasıdır. Plan dönemi başında öğretmen başına düşen öğrenci sayısında her yıl azalma görülmüştür. Plan dönemi başında bir öğretmene ortalama 26 öğrenci düşerken plan dönemi boyunca öğretmen istihdamı artarak devam etmiş ve

plan dönemi sonunda bir öğretmene ortalama 22 öğrenci düşmüştür çizelge - 33 (DİE., 1992,s. 119).

ÇİZELGE 33

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) GENEL ORTAOKUL VE LİSELERDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI

Yıllar	Okul başına düşen öğrenci sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı
1979-80	329	26
1980-81	307	22
1981-82	328	22
1982-83	343	21
1983-84	364	22

Çizelge - 33'te görüldüğü gibi öğretmen başına düşen öğrenci sayısının düşmesi eğitimde niteliğin geliştirilmesi bakımından olumlu bir gelişme sayılabilir. Ancak bu dönemde 1.185 lisenin 617'si ikili öğretim yapmıştır. Liselerde öğretmen dağılımı dengeli yapılmamıştır. Ayrıca liselerin laboratuvar, spor ve konferans salonları ve işlik yönünden eksiklikleri olmuştur. Lise ve ortaokulların yüzde 45'i kendi binasında, yüzde 25'i ilkokul binasında, yüzde 8'i kiralık binada, yüzde 22'si ise mahallen sağlanan binalarda eğitim yapmıştır (DPT., 1984 Yılı Prog., 1984, s. 303).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde mesleki ve teknik liselerde ortalama bir öğretmene düşen öğrenci sayısı plan dönemi başında ortalama 18 öğrenci iken bu oran giderek azalma eğilimi göstermiş ve plan dönemi sonunda bu oran 14'e düşmüştür. Öğretmen başına düşen öğrenci

sayılarındaki bu düşüş plan döneminde mesleki ve teknik okullarda eğitimin niteliğini artırma bakımından olumlu bir gelişme olarak nitelendirilebilir. Bu dönemde öğretmen başına düşen ortalama öğrenci sayıları çizelge - 34'te görülmektedir (DİE, 1992, s. 119).

ÇİZELGE 34

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) MESLEKİ VE TEKNİK OKULLARDA OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI

Yıllar	Okul başına düşen öğrenci sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı
1979-80	300	18
1980-81	279	15
1981-82	276	15
1982-83	276	14
1983-84	281	14

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde değişik dallardaki öğretmen gereksiniminin karşılanması amacı ile getirilen önlemlere karşın, ortaöğretimin her kademesinde, olduğu gibi mesleki teknik okullarda da bazı dal öğretmenlerine gereksinim devam etmiş, bazı dallarda ise gereksinim fazlası yığılmalar olmuştur (DPT, 1982 Prog., 1982, s. 309).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1979-1983) ortaokullarda bazı bölgelerde zorunlu olarak yapılan ikili öğretimin dışında, özellikle kırsal bölgelerde yetersiz sayıda öğretmenle açılan okullardaki eğitim,

niteliği dūřümmüřtür. Program dışı açılan okullar ve yıllık programlarda yer alan okul yapılarının zamanında tamamlanamaması nedeniyle, geçici binalarda yapılan eğitim, niteliği dūřüren öteki etkenler arasında yer almıştır (DPT, 1981 Yılı Prog., 1981, s. 361).

Dördüncü Beř Yıllık Kalkınma Planı döneminde ticaret ve turizm eğitiminde öğrenci dūřüşü gözlenmiş, öğrenci azlığı otelcilik ve sekreterlik okullarının açılması ile artırılmaya çalışılmıştır. Sağlık meslek liselerinin dağılımı çeşitlilik göstermiştir. Bu okulların SSYB, SSK, tıp fakülteleri gibi değişik kuruluşların bünyesinde açılması, öğrenci alımı ve bölümlerine göre sağlık elemanı yetiştirilmesinde ortak bir politika izlenememesine yol açmış; bu durum nitelik farkları yanında, istihdam sorunları da yaratacak nitelikte olmuştur. Tarım meslek liselerinde atıl kapasiteyi kaldıran işlevsel eğitim yapma şeklindeki Plan hedefi gerçekteşememiştir. Buna neden olarak gelişen tarım teknolojisine ve uygulamalı öğretim programlarına dayanmayan eğitimin sürdürülmesi gösterilebilir. Böylece tarım meslek lisesi mezunları istihdam edilememiş dolayısıyla bunlar verimsiz okullar haline dönüşmüştür.

Kız teknik eğitiminde sayısal gelişme belli ölçüde sağlanmış; ancak programlarda iyileşme devam etmiştir. Bu okullarda sanayi ve iş yaşamına dönük, deri giyim, konfeksiyon, seramik gibi bölümler açılmış, klasik bölümlerin programları geliştirilmeye başlanmıştır. Kız teknik eğitimde en önemli sorun programların gerçekte gereksinimlere uygun olarak işlevsel hale getirilmesi olmuştur (DPT, 1984 Yılı Prog., 1984, s. 306).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Ortaöğretim

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985 - 1989 yıllarını kapsayan bir plandır. 1984 yılında başlaması gereken bu plan zamanında yetiştirilemediğinden 1984 yılı için bir geçiş programı hazırlanmıştır. Geçiş programının hedefleri de bu plan kapsamında incelenmiştir.

Bu plan döneminde ortaöğretimde özel eğitim gerektiren geri ve üstün zekalılara, işitme, konuşma ve ortopedik özürülüler; uyumsuzlar ve sürekli hastalığı olan çocukların eğitimine gereken önemin verilmesi için gerekli önlemlerin alınması öngörülmüştür. Ayrıca insangücü açısından, üstün zekalı ve yetenekli çocuklara özel eğitim hizmetlerinin götürülmesinin bir programa bağlanması ve ortaokullarda mesleğe yöneltme ve çevre şartlarına göre geçerli beceriler kazandırma uygulamasına başlanması hedeflenmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında genel ortaokullar, mesleki - teknik örgün ve yaygın ortaokullar birlikte ele alınarak yıllara göre 13 -15 çağ nüfusu tahmini, okullaştırılacak öğrenci sayısı ve okullaşma oranları hedefleri ayrı ayrı belirlenmiştir. Buna göre plan dönemi başında 13 - 15 ortaokul çağına gelmiş 3.377.000 öğrencinin plan dönemi sonunda 87.000 artarak 3.464.000'e ulaşacağı tahmin edilmiştir Çizelge - 35 (B.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 142).

ÇİZELGE 35

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL
ORTAOKULLARDA TAHMİN EDİLEN ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLENEN TOPLAM
ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANLARI

(Bin Kişi)

Yıllar	Çağ nüfusu (13-15 yaş)	Öğrenci sayısı	Okullaşma oranı (%)
<u>1983-84 (a)</u>	<u>3.357</u>	<u>1.390</u>	<u>41.4</u>
1984-85	3.377	1.480	43.8
1985-86	3.396	1.590	46.8
1986-87	3.417	1.680	49.2
1987-88	3.439	1.790	52.0
1988-89	3.464	1.900	55.0

(a): 1984 yılı geçiş programı hedefidir.

Çizelge - 35'te görüldüğü gibi ortaokullarda okullaştırılacak öğrenci sayısının da 1.390.000'den 1.900.000'e çıkarılarak 510.000 ek kapasite yaratılması hedeflenmiştir. Bu okullaşma oranıyla plan dönemi başında yüzde 43,8 olan okullaşma oranının yüzde 11,2 artırılarak yüzde 55'e çıkarılması hedeflenmiştir.

Ortaöğretim; 1985 yılında önceki program dönemlerinden farklı olarak, yalnız ortaokullara dayalı olan genel, mesleki ve teknik liseleri kapsayan bir eğitim basamağı olarak düşünülmüş ve bu nedenle ortaokullar İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır.

Bu dönemde ortaokul çağına gelmiş özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere yönelik kapasite artırma çalışmalarına başlanmış, ancak istenilen hedeflere ulaşılamamıştır. Özel eğitim gerektiren üstün zekalılar, zihinsel

özürölüler, ile işitme, konuşma ve ortopedik özürölüler, uyumsuzlar ve süreklil hastalığı olan çocukların eğitiminin geliştirilmesinde istenilen düzeye ulaşılammıştır. Bu alanda öğretmen gereksiniminin karşılanması sorunu giderilememiştir. Özel eğitim gerektiren öğrencilere yönelik nitelikli öğretmen yetiştiren kurumların bulunmayışı, özel eğitim veren okulların kapasitelerinin yetersizliği, normal öğrencilere yönelik eğitim veren okulların bünyelerinde yaygın olarak özel eğitime yer vermemeleri plan hedeflerine ulaşılammamasına neden olarak gösterilebilir. Yine de dönem başında bu okullara devam eden öğrenci sayısı 485 iken bu sayı yüzde 300 dolayında artış kaydederek 1945'e ulaşmıştır. Öğrenci sayısındaki bu artış plan hedeflerinden uzaktır.

Bu plan döneminde genel ortaokullarda; okul sayısında yüzde 27, öğrenci sayısında yüzde 28 ve öğretmen sayısında yüzde 7 oranında artış olmuştur. Görüldüğü gibi okul sayısındaki ve öğrenci sayısındaki artışların yüzdesi dengeli olmuştur. Ancak öğretmen sayısındaki artışın yüzdesi bunların gerisindedir. Bu durumun öğretmen başına düşen öğrenci sayısının artmasına, özellikle kırsal kesimde öğretmen açığının oluşmasına ve bu okullarda eğitimin niteliğinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olduğu söylenebilir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma planında ortaokul çağ nüfusu tahminleri 1988-1989 öğretim yılı hariç tümü gerçekleşmiştir. 1988-1989 öğretim yılı için hesaplanan ortaokul çağ nüfusu 434.000 eksik gerçekleşmiştir. Bu plan döneminde (1985-1989) genel ortaokullarda 447.000 kişilik ek kapasite yaratılmıştır. Okullaşma oranı yüzde 2,6'lık bir artışla yüzde 47,0'den yüzde 49,6'ya yükselmiştir. Çizelge - 36 (M.E.B., 1988, s. 205).

ÇİZELGE 36

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL ORTAOKULLARDA ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (13-15 yaş)	Öğrenci sayısı	Okullaşma oranı (%)
1983-84	3.357.000	1.450.624	46.7
1984-85	3.377.000	1.586.581	47.0
1985-86	3.396.000	1.673.723	49.3
1986-87	3.417.000	1.761.794	51.5
1987-88	3.439.000	1.852.851	53.9
1988-89	3.898.000	1.933.665	49.6

Çizelge - 36'da görüldüğü gibi 1983-1984 yılı geçiş programıdır. Bu dönemde genel ortaokullarda ilk dört yıl düzenli bir artış görülmektedir. Plan dönemi sonuna (1988-1989) gelindiğinde okullaşma oranında bir düşüş görülmektedir. Bu düşüşün olduğu dönemde çağ nüfusunun 459.000 dolayında artmasının etkili olduğu söylenebilir.

Bu plan döneminde özel eğitime büyük önem verilmiştir. okul öncesi ve ilköğretim çağında geri zekalı, uyum güçlüğü çeken, fiziki özürülere ve üstün zekalılara özel eğitim verilmesi konusunda çalışmalar başlatılmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1985-1989) genel ortaokullarda hedeflenen okullaşma oranları, plan dönemi sonu olan 1988-1989 öğretim yılı hariç, hedeflenenin üzerinde gerçekleşmiştir. 1984 yılı geçiş programıdır. Bu programın hedefleri Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında yer

aldığından birlikte incelenmiştir. Plan dönemi içerisinde genel ortaokullarda öğrenci sayısının 1.390.000'den yüzde 13,6'lık bir artışla 1.900.000'e çıkarılması ve okullaşma oranının yüzde 55,0'e çıkarılması hedeflenmişken öğrenci sayısı 1.933.665'e okullaşma oranı da yüzde 49,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönem içerisinde genel ortaokullarda 347.084 kişilik ek kapasite yaratılmış ve bu düzeyde yüzde 22'lik bir okullaşma oranı artışı gerçekleşmiştir.

ÇİZELGE 37

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL ORTAOKULLARDA OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (13-15 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleş- me oranı (%)	Fark (%)
1983-84	3.357.000	1.450.624	41.4	46.7	+5.3
1984-85	3.377.000	1.586.581	43.8	47.0	+3.2
1985-86	3.396.000	1.673.723	46.8	49.3	+2.5
1986-87	3.417.000	1.761.794	49.2	51.5	+2.3
1987-88	3.439.000	1.852.851	52.0	53.9	+1.9
1988-89	3.898.000	1.933.665	55.0	49.6	-5.4

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında mesleki ve teknik ortaokullardan bu liselere öğrencilerin hazırlanması ve yönlendirilmesi öngörülmüştür. Ara insangücünün plan hedeflerine uygun yetiştirilmesi için endüstri meslek liselerinde gerekli düzenlemelerin planın ilk yılında programlanıp ikinci yılında başlatılması hedeflenmiştir. Bu plan döneminde mesleki ve teknik ortaokullara

ilişkin tahmin edilen çağ nüfusu, hedeflenen toplam öğrenci sayısı ve okullaşma oranları çizelge - 38'de görülmektedir (M.E.B., 1988, s.205).

ÇİZELGE 38

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) MESLEKİ VE TEKNİK ORTAOKULLARDA TAHMİN EDİLEN ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLenen TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANLARI
(Bin Kişi)

Yıllar	Çağ nüfusu (13-15 yaş)	Öğrenci sayısı	Okullaşma oranı (%)
<u>1983-84 (a)</u>	<u>3357</u>	<u>201</u>	<u>6.0</u>
1984-85	3377	236	7.0
1985-86	3396	305	9.0
1986-87	3417	410	12.0
1987-88	3439	550	16.0
1988-89	3464	693	20.0

(a): 1984 yılı geçiş programı hedefidir.

Bu dönemde erkek teknik ortaokullarda 1.409 kişilik ek kapasite yaratılarak okullaşma oranı yüzde 59 artırılmış ve bu düzeyde toplam öğrenci sayısı 2.400'den 3.809'a yükseltilmiştir (DİE, 1992, s. 122).

Kız teknik ortaokullarda 6.771 kişilik ek kapasite yaratılarak okullaşma oranı yüzde 24 artırılmış ve bu düzeyde toplam öğrenci sayısı 28.422'den 35.193'e yükseltilmiştir (DİE, 1992, s. 122).

Ticaret ve turizm ortaokullarında 20.178 kişilik ek kapasite yaratılarak okullaşma oranı yüzde 14.836 artırılmış ve bu düzeyde toplam öğrenci sayısı

136'dan 20.316'ya yükseltilmiştir (DİE, 1992, s. 122). Bu dönemde en büyük artış ticaret ve turizm ortaokullarında olmuştur. Bu Plan döneminde turizm sektörüne büyük önem verilmiştir. Yeni açılmış ve açılacak turistik tesislere ara insangücü gereksinimi artmıştır. Bu ara insangücünü yetiştirecek olan ticaret ve turizm okullarına ağırlık verilmiş; ticaret ve turizm liselerinin bünyesinde çok sayıda orta kısımları açılmıştır. Bu nedenlerle bu ortaokullarda büyük oranda kapasite ve öğrenci artışı olduğu söylenebilir.

İmam hatip liselerinin orta kısmında 34.583 kişilik ek kapasite yaratılarak okullaşma oranı yüzde 24 artırılmış ve bu düzeyde toplam öğrenci sayısı 145.816'dan 180.399'a yükseltilmiştir (DİE, 1992, s. 122). Beşinci Beş yıllık Kalkınma Planı döneminde bu liselerin bünyelerinde ortaokul kısımlarının açılmasına ve ek sınıfların yapımına devam edilmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde mesleki ve teknik ortaokullarda 62.962 kişilik ek kapasite yaratılabilmıştır. Yaratılan ek kapasite ile bu okullarda okullaşma oranı yüzde 0,9'luk bir artışla yüzde 6.1'e yükseltilmiştir. Ayrıca bu plan dönemi sonu için (1988-1989) tahmin edilen çağ nüfusunun 464.000 kişi eksik tahmin edildiği çizelge - 39'da görülmektedir (M.E.B., 1988, s. 205).

ÇİZELGE 39

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) MESLEKİ VE TEKNİK ORTAOKULLARDA ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (13-15 yaş)	Öğrenci sayısı	Okullaşma oranı (%)
1983-84	3.357.000	160.614	5.2
1984-85	3.377.000	174.306	5.2
1985-86	3.396.000	181.148	5.3
1986-87	3.417.000	200.530	5.9
1987-88	3.439.000	212.882	6.2
1988-89	3.898.000	237.268	6.1

Çizelge - 39'da görüldüğü gibi Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde mesleki ve teknik ortaokullarda hedeflenen öğrenci sayısı ve okullaşma oranları hedeflerinin gerisinde kalmıştır. Bu dönemdeki 1984 yılına ilişkin veriler geçiş programı hedefleridir. Beşinci Beş yıllık Kalkınma Planı döneminde hazırlanıp Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'na sunulmadığı için 1984 yılı için bir geçiş programı hazırlanmıştır.

Bu plan döneminde çağ nüfusunun yüzde 20'sinin mesleki ve teknik ortaokullara kayıt yaptırıp okula devam edebileceği hedeflenmiştir. Oysa plan hedefleri gerçekleşme düzeyleri ile karşılaştırıldığında plan hedeflerine ulaşılamadığı görülmektedir. Bu plan döneminde yıllar itibariyle artan oranda plan hedeflerinin gerisinde kalındığı çizelge - 40'ta görülmektedir (DPT., Tarihsiz. s. 142; M.E.B., 1988, s. 205).

ÇİZELGE 40

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) MESLEKİ VE TEKNİK ORTAOKULLARDA OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (13-15 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleş- me oranı (%)	Fark (%)
1983-84	3.357.000	160.614	6.0	5.2	-0.8
1984-85	3.377.000	174.306	7.0	5.2	-1.8
1985-86	3.396.000	181.148	9.0	5.3	-3.7
1986-87	3.417.000	200.530	12.0	5.9	-6.1
1987-88	3.439.000	212.882	16.0	6.2	-9.8
1988-89	3.898.000	237.268	20.0	6.1	-13.9

Mesleki ve teknik liselerin bünyelerinde ortaokul kısmının kaldırılması, bu plan hedeflerinin gerçekleşmemesinde önemli bir payı olduğu söylenebilir. Böylece çizelge - 40'ta görüldüğü gibi 1984 yılı için yüzde 6 ve 1989 yılı için yüzde 20 olarak hedeflenen okullaşma oranı 1984 yılı için yüzde 5,2 ve 1989 yılı için yüzde 6,1 olarak gerçekleşebilmiştir. Plan döneminin başında plan hedeflerinin yüzde 1,8 gerisinde kalınırken plan döneminin sonunda bu oran yüzde 13,9'a ulaşmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi için genel ve mesleki-teknik ortaokullar birlikte incelendiğinde 3.464.000 olan çağ nüfusunun yüzde 75'ini oluşturan 2.583.000 öğrencinin okullaştırılması hedeflenmiştir. Çizelge - 41 (B.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 142).

ÇİZELGE 41

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL VE MESLEKİ-TEKNİK ORTAOKULLARDA TAHMİN EDİLEN ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLENEN TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARI
(Bin)

Yıllar	Çağ nüfusu (13-15 yaş)	Öğrenci sayısı	Okullaşma oranı (%)
1983-84 (a)	3.357	1.591	47.4
1984-85	3.377	1.716	50.8
1985-86	3.396	1.895	55.8
1986-87	3.417	2.090	61.2
1987-88	3.439	2.340	68.0
1988-89	3.464	2.583	75.0

(a): 1984 yılı geçiş programı hedefidir.

Çizelge - 41'de görüldüğü gibi genel ve mesleki-teknik ortaokullarda 867.000 kişilik ek kapasite yaratılması öngörülmüştür. Bu kapasite artışı ile yüzde 50,8 olan okullaşma oranının, yüzde 24,2'lik bir artışla yüzde 75'e çıkarılması hedeflenmiştir.

Bu plan döneminde mesleki ve teknik liselerin orta kısmı şeklinde 213 yeni mesleki ve teknik ortaokul açılmış ve bu okullar tümüyle mesleki ve teknik liselerin bünyesine alınmıştır. Bu uygulamanın nitelikli ara insangücünün eğitim düzeyini yükselttiği söylenebilir. Bunu olumlu yönde bir gelişme olarak değerlendirebiliriz.

Bu plan döneminde genel ve mesleki-teknik ortaokullarda 464.133 kişilik ek kapasite yaratılmıştır. Bu kapasite ile plan dönemi başında 1.760.887 olan

toplam öğrenci sayısı 2.225.020'ye ulaşmıştır. Okullaşma oranı da yüzde 4,9'luk bir artışla yüzde 52,2'den yüzde 57,1'e ulaşabilmiştir. Bu plan döneminde genel ve mesleki-tekniik ortaokullarda gerçekleşen çağ nüfusu, toplam öğrenci ve okullaşma oranları çizelge 42'de görülmektedir (M.E.B., 1988, s. 2049).

ÇİZELGE 42

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL VE MESLEKİ-TEKNİK ORTAOKULLARDA ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (13-15 yaş)	Öğrenci sayısı	Okullaşma oranı (%)
1983-84	3.357.000	1.611.238	51.9
1984-85	3.377.000	1.760.887	52.2
1985-86	3.396.000	1.854.871	54.6
1986-87	3.417.000	1.962.324	57.4
1987-88	3.439.000	2.065.733	60.1
1988-89	3.898.000	2.225.020	57.1

Çizelge - 42'de görüldüğü gibi Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1985-1989) genel ve mesleki-tekniik ortaokullarda toplam öğrenci sayısı 1.760.000'den 2.225.000'e yükseltilmiştir. Bu plan döneminde genel ortaokul ve mesleki-tekniik ortaokullarda toplam kapasite artışı 464.113 olmuştur. Okullaşma oranı ise yüzde 4,9 oranında artırılarak yüzde 52,2'den yüzde 57,1'e çıkarılmıştır. Plan döneminin ilk yılı genel ve mesleki-tekniik ortaokullarda okullaşma oranları bakımından plan hedefleri yüzde 1,4 oranında

aşılmıştır. Daha sonraki yıllarda ise plan hedeflerinin gerisinde kalınmıştır.

Çizelge - 43 (DPT., 1984, s. 142; M.E.B., 1988, s. 204).

ÇİZELGE 43

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL VE MESLEKİ-TEKNİK ORTAOKULLARDA ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (13-15 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleş- me oranı (%)	Fark (%)
1983-84	3.357.000	1.611.238	47.4	51.9	+4.5
1984-85	3.377.000	1.760.887	50.8	52.2	+1.4
1985-86	3.396.000	1.854.871	55.8	54.6	-1.2
1986-87	3.417.000	1.962.324	61.2	57.4	-3.8
1987-88	3.439.000	2.065.733	68.0	60.1	-7.9
1988-89	3.898.000	2.225.020	75.0	57.1	-17.9

Çizelge - 43'te görüldüğü gibi plan hedeflerinin her yıl artarak gerisinde kalınmıştır. 1985-1986 öğretim yılında plan hedeflerinin yüzde 1,2 gerisinde kalınırken plan dönemi sonunda bu oran yüzde 17,9'a yükselmiştir. Bu plan döneminde belirlenen hedefere ulaşılamamasının en büyük nedeni olarak mesleki ve teknik liselerin bünyelerinde ortaokul kısmına öğrenci alınmaması, Milli Eğitim Bakanlığına ayrılan ödeneklerin artırılması öngörülmüşken bunun tersine bir uygulamayla yıllar itibariyle ödeneklerin azaltılması ve plan hedeflerinin gerçekçi belirlenememesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde lise çağına gelmiş çağ nüfusunun daha çok mesleki ve teknik liselere yönltilmesi hedefi ön plana

çıkılmıştır. Bu liselerde amaç, kalkınmanın gerektirdiği sayı ve nitelikte ara insangücünü, diğer bir anlatımla, nitelikli işçi, usta ve teknisyen yetiştirmek olmuştur. Bu nedenle lise çağına gelmiş öğrencilerin genel liselere değil, mesleki ve teknik liselere yöneltilmesi amacı güdülmüştür.

Bu plan döneminde genel liselerde 50.000 öğrencilik ek kapasite yaratılarak okullaşma oranının yüzde 17,5'ten yüzde 18,8'e çıkarılması hedeflenmiştir (B.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 143). Ancak, bu dönemde her yıl plan hedefleri aşılmıştır. Bununla birlikte genel liselerde plan hedeflerinin aşılması bu planın hedeflediği bir durum değildir. Genel liselerde toplam öğrenci sayısının artması ve okullaşma oranı bakımından plan hedeflerinin aşılmasına neden olarak; mesleki-teknik liseler düzeyinde istenilen kapasitenin yaratılamaması, genel liselerin açılmasının kolay ve ucuz olması, bu okul mezunlarının üniversite ve yüksekokullara girişte diğer okul mezunlarının yararlandığı tercih haklarından yararlanma haklarının bulunması nedeniyle istemin genel liselere kaydığı söylenebilir.

Bu plan döneminde genel liselerde 126.294 kişilik ek kapasite yaratılarak öğrenci sayısı 583.727'den 710.021'e yükseltilmiştir. Öğrenci sayısındaki artış oranı yüzde 22 olmuştur. Okullaşma oranı da yüzde 1,8'lik bir artışla 17,8'den 19,6'ya yükseltilmiştir. Bu artışlar okullaşma oranı açısından olumlu bir gelişmedir. Ancak çağ nüfusunun toplumun gereksinim duyduğu nitelikli ara insangücü yetiştiren mesleki ve teknik liseler yerine genel liselere yönlendirilmiş olması olumsuz bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde genel lise düzeyindeki nüfus, toplam öğrenci ve okullaşma oranları çizelge 44'te görülmektedir (M.E.B., 1988, s. 206).

ÇİZELGE 44

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL
LİSE DÜZEYİNDEKİ NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA
ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (16-18 yaş)	Öğrenci sayısı	Okullaşma oranı (%)
1983-84	3.008.000	529.765	17.6
1984-85	3.284.000	583.727	17.8
1985-86	3.321.000	627.985	18.9
1986-87	3.346.000	672.670	20.1
1987-88	3.367.000	703.762	20.1
1988-89	3.611.000	710.021	19.6

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde genel liselerde okullaşma oranının yüzde 1,3 artırılarak yüzde 17,5'ten yüzde 18,8'e çıkarılması hedeflenmiştir. Ancak bu plan dönemindeki gelişmeler her yıl için plan hedeflerini aşacak şekilde gerçekleşmiştir. Böylece plan dönemi başında (1984-1985) 16 - 18 çağ nüfusunu oluşturan 3.284.000 öğrencinin 529 765'i, plan dönemi sonunda (1988-1989) ise 3.611.000 olan çağ nüfusundan 710.021'i genel liselere devam etmiştir. Bu plan döneminde okullaşma oranı hedefler düzeyi her yıl aşılmakla birlikte en çok 1986-1987 öğretim yılında yüzde 1,9'la aşılmıştır. Bu durum çizelge - 45'te görülmektedir (B.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 143; M.E.B., 1988, s. 206).

ÇİZELGE 45

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL
LİSELERDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN
OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (16-18 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleş- me oranı (%)	Fark (%)
1983-84	3.008.000	529.765	17.3	17.6	+0.3
1984-85	3.284.000	583.727	17.5	17.8	+0.3
1985-86	3.321.000	627.985	17.7	18.9	+1.2
1986-87	3.346.000	672.670	18.2	20.1	+1.9
1987-88	3.367.000	703.762	18.5	20.1	+1.6
1988-89	3.611.000	710.021	18.8	19.6	+0.8

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde genel liselerden çok mesleki ve teknik liselere önem ve ağırlık verildiği plan hedeflerinden de anlaşılmaktadır. Buna göre plan dönemi başında (1984-1985) 16 - 18 yaş grubu çağ nüfusunun 3.387.000 olduğu ve bunun plan dönemi sonunda (1988-1989) 3.387.000 olacağı tahmin edilerek bu çağ nüfusunun yüzde 20,6'sının plan dönemi sonunda herhangi bir mesleki ve teknik liseye devam etmesi hedeflenmiştir. Böylece bu plan döneminde mesleki ve teknik liselerde öğrenci sayısının yüzde 6,2 oranında artırılarak yüzde 14,4'ten yüzde 20,6'ya çıkarılması hedeflenmiştir (B.B.Y.K.P., Tarihsiz, 1984, s. 143).

Bu dönemde erkek teknik liselerinde 74.250 kişilik ek kapasite yaratılarak okullaşma oranı yüzde 44 artırılmış ve bu düzeyde toplam öğrenci

sayısı 166.920'den 241.171'e yükseltilmiştir. Kız teknik liselerinde ise 10.163 kişilik ek kapasite yaratılarak okullaşma oranı yüzde 29 artırılmış ve bu düzeyde toplam öğrenci sayısı 34.845'den 45.008'e yükseltilmiştir (DİE, 1992, s. 124).

Ticaret ve turizm liselerinde 35.083 kişilik ek kapasite yaratılarak okullaşma oranı yüzde 38 artırılmış ve bu düzeyde toplam öğrenci sayısı 91.804'den 126.887'ye yükseltilmiştir. İmam hatip liselerinde 3.922 kişilik ek kapasite yaratılarak okullaşma oranı yüzde 5 artırılmış ve bu düzeyde toplam öğrenci sayısı 83.157'den 87.079'a yükseltilmiştir (DİE, 1992, s. 124).

Sağlık meslek liselerinde 3.332 kişilik ek kapasite yaratılarak okullaşma oranı yüzde 18 artırılmış ve bu düzeyde toplam öğrenci sayısı 18.849'dan 22.181'e yükseltilmiştir. Tarım meslek liselerinde 220 kişilik kapasite düşüşü olmuştur. Toplam öğrenci sayısı 2.190'dan 1.970'e düşmüştür. Polis kolejlerinde 1.586 kişilik ek kapasite yaratılarak okullaşma oranı yüzde 164 artırılmış ve bu düzeyde toplam öğrenci sayısı 967'den 2.553'e yükseltilmiştir. Mesleki ve teknik liseler grubunda bulunan spor, adalet, maliye, tapu ve kadastro, meteoroloji ve demiryolu meslek liselerinde dikkate değer sayısal gelişmeler görülmemiştir. Ayrıca bu dönemde öğretmen liseleri 1983-1984 öğretim yılından itibaren genel liseler grubuna alınmıştır (DİE, 1992, s. 125-126).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde 16 - 18 yaş grubundaki çağ nüfusu tahminleri plan döneminin son yılı olan (1988-1989) yılı dışında diğer yıllar için tutarlı olarak tahmin edilmiştir. Ancak hedeflenen öğrenci sayısı ve okullaşma oranlarının gerisinde kalınmıştır. Çizelge - 46 (M.E.B., 1988, s. 207).

ÇİZELGE 46

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) MESLEKİ
VE TEKNİK LİSELERDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA
ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (16-18 yaş)	Öğrenci sayısı	Okullaşma oranı (%)
1983-84	3.008.000	327.740	10.9
1984-85	3.284.000	283.721	8.6
1985-86	3.321.000	409.835	12.3
1986-87	3.346.000	437.709	13.1
1987-88	3.367.000	466.077	13.8
1988-89	3.611.000	505.484	13.9

Çizelge - 46'da görüldüğü gibi plan dönemi başında yüzde 14,4 olarak hedeflenen okullaşma oranı yüzde 8,6 oranında gerçekleşebilmiştir. Yine plan dönemi sonunda (1988-1989) mesleki ve teknik liselerde yüzde 20,6 olarak gerçekleştirilmesi hedeflenen okullaşma oranı yüzde 13,9 düzeyinde gerçekleşebilmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi başında (1984-1985) bu okullarda yüzde 8,6 olan okullaşma oranı yüzde 5,3'lük bir artış kaydedilerek yüzde 13,9'a çıkarılmıştır. Ancak plan dönemi sonunda (1988-1989) hedeflenen okullaşma oranının yüzde 6,7 gerisinde kalmıştır. Çizelge - 47 (B.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 143; M.E.B., 1988, s. 207).

ÇİZELGE 47

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) MESLEKİ VE TEKNİK LİSELERDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN OKULLAŞMA ORANI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (16-18 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleş- me oranı (%)	Fark (%)
1983-84	3.008.000	327.740	13.4	10.9	-2.5
1984-85	3.284.000	283.721	14.4	8.6	-5.8
1985-86	3.321.000	409.835	45.7	12.3	-3.4
1986-87	3.346.000	437.709	17.3	13.1	-4.2
1987-88	3.367.000	466.077	19.2	13.8	-5.4
1988-89	3.611.000	505.484	20.6	13.9	-6.7

Oysa, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma planında mesleki-teknik liselere büyük bir önem verilmiştir. Buna karşın bu okullara gerekli yatırım, araç ve gereç ve diğer donanımların sağlanamaması yüzünden beklenen hedeflere ulaşılamamıştır. Bu plan döneminde mesleki-teknik liselerde her yıl hedeflenen okullaşma oranının gerisinde kalınmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ortaöğretimde 16 - 18 yaş grubu çağ nüfusunu oluşturan lise kısmının genel ve mesleki-teknik liseler ile ilgili sayısal hedefleri birlikte incelendiğinde sözkonusu plan döneminde çağ nüfusunun 103.000 artış kaydederek 3.284.000'den 3.387.000'e ulaşacağı tahmin edilmiştir. Okullaştırılacak toplam öğrenci sayısının da 1.048.000'den 1.334.000'e çıkarılması hedeflenmiştir. Diğer bir anlatımla Beşinci Plan

döneminde lise çağı nüfusunun okullaşma oranı yüzde 7,5 oranında artırılarak yüzde 31,9'dan yüzde 39,4'e çıkarılması hedefi öngörülmüştür (B.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 143).

Ortaokul sonrası genel liselerle mesleki ve teknik liseleri kapsayan ortaöğretime 1986-1987 öğretim yılında çağ nüfusunun yaklaşık yüzde 29,3'ü devam etmiştir. Bunun yüzde 11,5'i mesleki ve teknik liselere, yüzde 17,8'i de genel liselere devam etmiştir. Bu dönemde erkek teknik okulları, kız teknik okulları, ticaret ve turizm okulları ve imam hatip okullarının mesleki ve teknik lise grubu içerisindeki yüzde oranlarının gerçekleşme oranları: Erkek teknik liselerde yüzde 47; kız teknik liselerde yüzde 10; ticaret ve turizm liselerinde yüzde 23; ve imam hatip liselerinde yüzde 20 olmuştur.

Bu durum mesleki ve teknik öğretimin olanaklarını artırarak gençleri bu yönde özendirme politikasında beklenen başarıya ulaşamadığını göstermektedir. Bu gelişmelerin genel liselerde öğrenci yığılmalarına dolayısıyla ikili öğretimin yaygınlaşmasına neden olduğu söylenebilir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planındaki hedeflerin yanı sıra gerçekleştirmeleri de incelediğimizde gerçekleştirmelerin hedeflerin gerisinde kaldığı görülmektedir. Buna göre plan dönemi başında (1985-1986) hedeflenen yüzde 31,9'luk okullaşma oranının yüzde 5,5 gerisinde kalınarak yüzde 26,4 olarak gerçekleşmiştir. Plan dönemi sonunda (1988-1989) ise yüzde 39,4 olarak hedeflenen okullaşma oranının yüzde 4,9 gerisinde kalınarak yüzde 34,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu plan döneminde genel ve mesleki-teknik liselere ilişkin sayısal gelişmeler çizelge - 46'de görülmektedir (M.E.B., 1988, s. 207).

ÇİZELGE 48

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL VE
MESLEKİ-TEKNİK LİSELERDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ VE
OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (16-18 yaş)	Öğrenci sayısı	Okullaşma oranı (%)
1983-84	3.008.000	857.505	28.5
1984-85	3.284.000	867.448	26.4
1985-86	3.321.000	1.037.820	31.2
1986-87	3.346.000	1.110.379	33.2
1987-88	3.367.000	1.169.839	34.7
1988-89	3.611.000	1.246.544	34.5

Çizelge - 48'de görüldüğü gibi Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ortaöğretimde çağ nüfusu 327.000 artmıştır. Bu plan döneminde 379.096 öğrencilik ek artış kapasitesi yaratılarak toplam 1.246.544 öğrenci herhangi bir lise ya da mesleki-teknik liseye devam edebilmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde genel liseier ve mesleki-teknik liseler okullaşma oranı hedefleri ve gerçekleşme düzeyleri bakımından birlikte incelendiğinde yine her yıl plan hedeflerinin gerisinde kalınmıştır. Bu plan döneminin başında (1984-1985) yüzde 31,9 olarak belirlenen okullaşma oranı hedefinin yüzde 5,5 gerisinde kalınarak yüzde 26,4 olarak gerçekleşmiştir. Plan dönemi sonu için (1988-1989) belirlenen yüzde 39,4'lük okullaşma oranının yüzde 4,9 oranında gerisinde kalınarak yüzde 34,5 oranında gerçekleşme olmuştur. Bu plan döneminde genel ve mesleki-teknik

liselerde hedefler ve gerçekleşme düzeyleri izelge - 49'da görülmektedir (B.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 143; M.E.B., 1988, s. 207).

ÇİZELGE 49

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL VE MESLEKİ-TEKNİK LİSELERDE OKUL ÇAĞI NÜFUS, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	ağ nüfusu (16-18 yaş)	Toplam Ğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleş- me oranı (%)	Fark (%)
1983-84	3.008.000	857.505	30.7	28.5	-2.2
1984-85	3.284.000	867.448	31.9	26.4	-5.5
1985-86	3.321.000	1.037.820	33.4	31.2	-2.2
1986-87	3.346.000	1.110.379	35.5	33.2	-2.3
1987-88	3.367.000	1.169.839	37.3	34.3	-2.6
1988-89	3.611.000	1.246.544	39.4	34.5	-4.9

Okullaşma oranı gelişmeleri genel liseler lehine artmış olmakla birlikte mesleki-teknik liselerde hedeflenen düzeyde gerçekleşmemiştir. Bu dönemde Milli EĞitim Bakanlığı'na ayrılan GSMH ve konsolide bütçe içerisindeki paylar yıllar itibariyle azalmaya devam etmiştir. Bu plan dönemi başında GSMH içindeki pay yüzde 2,49 iken plan dönemi sonunda yüzde 1.59'a ve konsolide bütçe içindeki pay ise yüzde 11.0'dan 8.4'e düşmüştür. Mesleki ve teknik eğitimin bazı dallarında, özellikle, meslek dersi Ğretmen açığı devam etmiőt; bu okullarda sıkıntısı çekilen dal öğretmenleri ücret yetersizliği nedeniyle kurumlarından ayrılmıőtlardır. Bu gibi nedenlerle genel liselere olan istem artmıőtir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde genel ortaokul ve liselerde yurt düzeyinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısında yıllar itibariyle artış görülmüştür. Plan dönemi başında (1984-1985) bir öğretmene ortalama 24 öğrenci düşerken plan dönemi sonunda (1988-1989) bir öğretmene ortalama 27 öğrenci düşmüştür. Bu durum çizelge - 50'de görülmektedir (DİE, 1990, s. 119).

ÇİZELGE 50

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) GENEL ORTAOKUL VE LİSELERDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI

Yıllar	Okul başına düşen öğrenci sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı
1983-84	364	22
1984-85	388	24
1985-86	398	24
1986-87	399	25
1987-88	399	26
1988-89	408	27

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1985-1989) genel ortaokul ve liselerde öğretmenlerin dengesiz dağılımı devam etmiştir. Öğretmenlerin okullarda ve yurt genelinde dengeli dağılımının sağlanması konusunda yürütülen çalışmalar da yetersiz kalmıştır. Batı bölgelerinde öğretmen fazlalıkları bulunurken, bazı bölgelerde öğretmen açıkları dengelenememiş, ancak diğer mesleklerden ve askerlik görevini yapanlardan yararlanılmaya çalışılmıştır (DPT., 1985 Yılı Prog., s. 333).

Bu dönemde öğretmenlerin hizmet öncesinde ve hizmet içinde yetiştirilmeleri konusunda çalışmalar sürdürülmüştür. Öğretmenlerin yurt düzeyinde dengeli dağılımını sağlama konusunda çalışmalar yürütülmesine karşın somut sonuçlara ulaşılamamıştır.

Bu dönemde ortaöğretimde denetim elemanları sayısının sınırlı olması ve meslek bazında uzmanlaşmanın olmaması nedeniyle bu öğretim basamağındaki okullarda denetim yetersiz kalmış, öğretim kurumlarına ve öğretmenlere yeterli düzeyde rehberlik hizmetleri verilememiştir (DPT., 1988 Yılı Prog., 1988, s. 341). Bu durumun öğretmen niteliğini olumsuz yönde etkileyen bir konu olduğu belirtilebilir.

1989 yılında 11.000 yeni öğretmen ataması yapılarak istihdam edilen öğretmen sayısı 394.482'ye ulaşmıştır. Öğretmenlik mesleğine giriş ilk kez bu dönemde ÖSYM tarafından yapılan seçme sınavıyla belirlenmiştir. Öğretmenlik mesleğinin geliştirilmesi, daha nitelikli öğretmen yetiştirilmesi ve öğretmenliği meslek olarak seçeceklerin ortaöğretim düzeyinden itibaren yetiştirilmesini sağlamak üzere, öğretmen liselerinin yeniden açılması çalışmaları bu dönemde tamamlanmış ve öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına ek kaynak tahsis edilerek daha nitelikli öğretmen yetiştirilmesi çabaları sürdürülmüştür (DPT., 1985 Yılı Prog., 1985, s. 333).

Bu plan dönemi başında (1984-1985) mesleki ve teknik ortaokul ve liselerde bir öğretmene ortalama 14 öğrenci düşerken plan dönemi sonunda (1988-1989) bir öğretmene ortalama 16 öğrenci düştüğü çizelge - 51'de görülmektedir (DİE, 1992, s. 119).

ÇİZELGE 51

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) MESLEKİ
VE TEKNİK ORTAOKUL VE LİSELERDE OKUL VE ÖĞRETMEN BAŞINA
DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI

Yıllar	Okul başına düşen öğrenci sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı
198384	281	14
198485	196	14
198586	305	14
198687	313	15
198788	322	15
198889	331	16

Liselerde ikili öğretimin artışı, öğretmenlerin sayı ve nitelik yönünden yetersizliği, öğretmen dağılımının dengeli olmayışı, ders programlarının günün koşullarına göre düzenlenememesi ve bina, araç-gereç yetersizliği bu okullarda başarı oranını düşürmüştü ve sınıflarda aşırı yığılmalara yol açmıştır (DPT., 1985 Yılı Prog., 1985, s. 292).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planının sonuna gelindiğinde ortaokullarda okullaşma oranı yüzde 57,1'e, okul sayısı 5.978'e yükselmiştir. Bu kademedeki özellikle büyük kentlerde kalabalık sınıflar sorun olmaya devam etmiştir. Kırsal alanlarda, öğrenci/sınıf ve öğrenci/öğretmen oranları ortalamanın oldukça altında olmuştur. Bu dönemde ortaöğretimde eğitim isteminin giderek artması nedeniyle genel liselerde ikili öğretim uygulamasına devam edilmiştir (DPT, 1990 Yılı Prog. Tarihsiz, s. 323-324).

Bu dönemde mesleki ve teknik liselerde belirlenen sayısal hedeflere ulaşılamadığı gibi öğretmen yetersizliği, araç-gereç eksikliği, varolanların yeterli ölçüde kullanılmaması, öğretim programlarının bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmış olması gibi nedenlerle mezunlarının piyasada istihdam edilmesini engellemiştir (DPT., 1985 Yılı Prog., s. 293).

Mesleki ve teknik eğitime verilen önem giderek artmış ve mesleki ve teknik eğitimin toplam ortaöğretim öğrencileri içindeki payı 1989 yılında yüzde 41,7 olmuştur. Endüstri Meslek Lisesi ve Teknik Liseleri değişen teknolojiye uygun makina-teçhizatla donatma yönetici ve öğretmenlerini eğitmeyi amaçlayan Endüstriyel Okullar Projesi çalışmaları devam etmiştir. Mesleki ve teknik eğitimin bazı dallarında, özellikle, meslek dersi öğretmeni açığı devam etmiştir. Mesleki ve teknik dallarda sıkıntısı çekilen alan öğretmenlerinin kurumlarından ayrılmalarını önlemek amacıyla ücret durumlarını iyileştirmek için yasal düzenleme çalışmaları bu plan dönemi sonunda başlamıştır (DPT, 1990 Yılı Prog., Tarihsiz, s. 325).

Bu plan döneminde mesleki ve teknik eğitimde yapısal ve örgütlenmeye ilişkin darboğazlar yanında, özellikle teknik dallarda öğretmen arzı ile talebinin dengelenememesi önemli bir sorun olarak devam etmiş ve eğitimde niteliği olumsuz yönde etkilemiştir. Öğretmen açığı ile ilgili yapılan çalışmalardan sonuç alınamamıştır.

Eğitim yapılarının günün gelişen ve değişen koşullarına uygun olarak projelendirilmesi çalışmalarında yeterli düzeye ulaşılamamıştır. Bilgisayarın okullarda yaygınlaştırılması çalışmalarına başlanmış, ancak istenilen düzeye ulaşılamamıştır (DPT., 1989 Yılı Prog., s. 351-352).

Hızla kentleşmenin olduğu yöreler ile özellikle metropoliten alanlara daha fazla yatırım ödeneği tahsis edilerek, bu tür yerleşim birimlerinde eğitim altyapısını iyileştirici ve kalabalık sınıfları azaltıcı çalışmalar sürdürülmüştür. Ancak, arsa sıkıntısı çekilen ve nüfusun yoğun olduğu şehir merkezlerindeki okullarda, kalabalık sınıfların eğitimin niteliğini olumsuz yönde etkilemesi sorunu çözüme kavuşturulamamıştır (DPT., 1990 Yılı Prog., (Tarihsiz), s. 319).

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

Bu alt probleme çözüm bulmak amacıyla Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planları yükseköğretim bakımından incelenmiş; elde edilen bulgular ilgili diğer veri ve bilgilerle ilişkilendirilerek alt probleme çözüm olabilecek biçimde sunulmuştur.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Yüksek Öğretim

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 22 yıllık uzun bir dönemi kapsayan bir perspektif planıdır. Eğitim hedefleri belirlenirken 1995 yılına kadar olan hedefler gözetilmiştir. Ancak, sayısal gelişmeler incelenirken beşer yıllık sürelerin değerlendirilmesi esas alınacaktır.

Yüksek öğretim, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda "ortaöğretime dayalı en az iki yıllık yüksek öğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar" biçiminde tanımlanmıştır. Bu Kanunun "Amaç ve görevler"i 35. maddede belirtilmiştir. Buna göre: "Yüksek öğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yurdumuzun bilim politikasına ve toplumun yüksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insangücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmek;
2. Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak;
3. Yurdumuzu ilgilendirenler başta olmak üzere bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak;
4. Yurdumuzun türlü yönde ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları, Hükümet ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun yararlanmasına sunmak ve Hükümetçe istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek;
5. Araştırma ve incelemelerin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak;
6. Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamu oyunu aydınlatıcı bilim verilerini sözlü, yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmaktır (M.E.T.K., md. 35).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Yüksek öğretimin yeniden düzenlenmesi hedeflenmiştir. Buna göre (1) yüksek öğretim iki temel alanda işlevini yürütecektir. Birincisi, üst düzeyde uygulayıcı insangücünü yetiştirmek;

ikincisi ise bilimsel araştırma alanları için yüksek sevk ve idareci yetiştiren bir eğitim kademesi olarak ve kalkınmanın çeşitli aşamalarındaki gereksinimlere süratle cevap verebilecek bir esneklikte düzenleme yapmak; (2) Eğitim sisteminin yüksek öğretimde 1 - 2 yıllık eğitim ve 4 yıllık yüksek öğretim kademeleriyle uygulayıcı; lisans üstü eğitimle de tasarımcı yetiştirme biçiminde sürdürülmesi; ve (3) Eğitim sisteminin tümünde yapılan yeniliklerin yüksek öğretime de yansması için genel bir yüksek öğretim politikasının uygulanarak yüksek öğretim kademelerinde örgütsel düzenlemelerin yapılması hedeflenmiştir (Ü.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 723).

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Yükseköğretim kurumları şunlardır. (M.E.T.K. md. 36 III-a):

1. Üniversiteler,
2. Fakülteler,
3. Enstitüler,
4. Yüksekokullar,
5. Konservatuvarlar,
6. Meslek yüksekokulları,
7. Uygulama ve araştırma merkezleri.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma planında yıllara göre yükseköğretim çağ nüfusu isabetli tahmin edilmiştir. Çağ nüfusu (19-22) tahmin olduğu gibi gerçekleşmiştir. Bu Plan döneminde çağ nüfusunun 2.935.000'den 3.306.300'e çıkacağı tahmin edilmiştir. Çizelge - 52 (Ü.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 725).

ÇİZELGE 52

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA (1973-1977)
YÜKSEKÖĞRETİMDE TAHMİN EDİLEN ÖĞRENCİ SAYISI, HEDEFLENEN
TOPLAM ÖĞRENCİ VE OKULLAŞMA ORANLARI

Yıllar	Okul çağı nüfus (19-22 yaş)	Toplam öğrenci	Okullaşma oranı (%)
1973-74	2.935.000	203.000	7.1
1974-75	3.053.400	232.000	7.6
1975-76	3.149.000	252.000	8.0
1976-77	3.231.400	275.000	8.5
1977-78	3.306.300	298.000	9.0

Çizelge - 52'de görüldüğü gibi plan dönemi başında (1973-1974) çağ nüfusunun yüzde 7,1'ini oluşturan 208.000 kişinin yükseköğretime devam edebileceği ve plan dönemi sonunda (1977-1978) ise 90.000 öğrencilik ek kapasite yaratılarak bu oranın yüzde 9,0'a çıkarılması, öğrenci sayısının da 298.000'e yükseltilmesi hedeflenmiştir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde 1973-1974 öğretim yılı için yaratılacak ek kapasitenin yüzde 1 gerisinde kalınmıştır. Diğer yıllarda ise plan hedefleri aşılmıştır. Bu plan döneminde yaygın eğitimle yükseköğretim uygulamasına başlanmıştır. Bu uygulama ile plan hedeflerinin aşıldığı söylenebilir. Çizelge - 53 (Ü.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 725; M.E.B., 1988, s. 205).

ÇİZELGE 53

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) YÜKSEK
ÖĞRETİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN
OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (19-22 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleş- me oranı (%)	Fark (%)
1973-74	2.935.000	177.281	7.1	6.0	-1.1
1974-75	3.053.000	262.302	7.6	8.6	+1.0
1975-76	3.149.000	278.139	8.0	8.8	+0.8
1976-77	3.231.400	314.961	8.5	9.7	+1.2
1977-78	3.306.300	326.961	9.0	9.9	+0.9

Çizelge - 53'te görüldüğü gibi Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında yükseköğretimde hedeflenen toplam öğrenci ve okullaşma oranları ile gerçekleşme durumu karşılaştırıldığında plan döneminin ilk yılı dışında diğer yıllar plan hedefleri aşılmıştır. 98.000 ek kapasite yaratılması hedefi 149.680 olarak gerçekleşmiştir. Bu Plan döneminde okullaşma oranı yüzde 3,9'lık bir artışla yüzde 6,0'dan yüzde 9,9'a çıkarılmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde 1973-1974 öğretim yılında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı 15 iken bu oran 1974-1975 yılında 21'e yükselmiştir. 1975-1976 ve 1976-1977 yıllarında 22'ye yükselmiştir. Plan dönemi sonunda ise bu oran 20'ye düşmüştür. Yükseköğretimde yaygın eğitime bu plan döneminde başlanması, yaygın yükseköğretime kayıtlı öğrenci sayılarının artması, buna bağlı olarak öğretim

elemanı başına düşen öğrenci sayısında artışa neden olmuştur denilebilir. Bu plan döneminde yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları çizelge - 54'te görülmektedir (DİE, 1992, s. 119).

ÇİZELGE 54

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1973-1977) YÜKSEKÖĞRETİMDE ÖĞRETİM ELEMANI BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI

Yıllar	Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı
1973-74	15
1974-75	21
1975-76	22
1977-78	22
1978-79	20

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1973-1977) özellikle 1974 yılında yükseköğretim önündeki yığılmayı gidermek üzere geçici bir çözüm olarak olanaklar elverdiği ölçüde çok sayıda öğrenci yükseköğretime alınmıştır. Bunun sonucu olarak yükseköğretimde sayısal açıdan büyük gelişme sağlanmıştır. Böylece yükseköğretim kurumlarının olağan kapasiteleri yanında ikili öğretim, gece öğretimi, kapalı devre TV. ile eğitim ve mektupla öğretim yöntemlerinden yararlanılmıştır. Öte yandan bu dönemde yükseköğretimde sayısal gelişme yanında nitelikte bir gelişme olmamıştır (DPT, 1975 Yılı Prog., Tarihsiz, s. 301-302).

Yükseköğretim önündeki yığılmayı önlemek amacıyla açılan mektupla öğretim uygulaması amacına ulaşamamıştır. 1974-1975 öğretim yılında öğretim için 75.000 öğrenci kontenjanı ayrılmış, 46.000 öğrenci kayıt yaptırmıştır. 1975-1976 öğretim yılında da 18.500 öğrencinin eğitim enstitülerine mektupla öğretim öğrencisi olarak kaydedilmesi kontenjanla öngörülmüştür (DPT, 1976 Yılı Prog., 1976, s. 88-89). Tüm bu gelişmeler yükseköğretimde sayısal planlamanın gereği gibi hazırlanıp uygulanmadığının belirtileri olmuştur.

1976-1977 öğretim yılında Üniversite, Yüksekokul ve Akademilerdeki öğrenci sayısı 232.000, Yaygın Yüksek Öğretim Kurumuna (YAY-KUR) bağlı kurumlardaki öğrenci sayısı da 84.728 olmuştur. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde uygulanılmaya başlanan YAY-KUR nedeniyle yükseköğretimde okullaşma oranı plan hedeflerinin aşıldığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte bu dönemde yükseköğretim kurumları sanayileşmenin gerektirdiği uygulamalı eğitimin, çevreye ve halka dönük yaygın eğitim hizmetinin verilmesi konusunda gerekli çaba gösterilememiştir (DPT, 1978 Yılı Prog., 1978, s. 290).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Yüksek Öğretim

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979 - 1983 yıllarını kapsayan bir plandır. Bu Planda aşağıdaki hedefler belirlenmiştir.

1. Yüksekokullardan oluşacak yükseköğretimin tüm nitelikleriyle bir bütünlük içerisinde düzenlenmesi ve özerklik anlayışının yerleştirilmesi,

2. Yükseköğretim kurumları işlevleri bakımından ikilemelerinin giderilmesi ve bölüm sistemine dayalı olarak kurumsal niteliklerine göre yeniden düzenlenmesi,

3. Yeterli öğretim koşullarına kavuşturulmadan ve öğretim elemanı sağlanmadan yeni yükseköğretim kurumlarının açılmaması,

4. Üniversitelerarası eşgüdümün sağlanması amacıyla yeterli yetkilerle donatılmış bir örgütün kurulması,

5. Yükseköğretimde kapasitenin rasyonel kullanımının sağlanması,

6. Öğretim üyesi yetiştirilmesi konusuna ağırlık verilmesi,

7. Yükseköğretimde eğitimin niteliğinin yükseltilmesi,

8. Tüm Yükseköğretim kurumlarının birinci sınıflarında Türkçe, yabancı dil ve kurumların özelliklerine göre gerekli görülen konuların yer alacağı program uygulamalarının başlanması hedeflenmiştir (D.B.K.P. 1979, s. 456-457).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yükseköğretim çağ nüfusunun (19-22) 3.713.000'den 3.950.000'e yükseleceği tahmin edilmiş; ve toplam okullaştırılacak öğrenci sayısının da 385.000'den 598.000'e çıkarılacağı hedefi belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla bu Plan döneminde 213.000 öğrencilik ek kapasite yaratılacağı belirlenmiştir. Bu durumda yüksek öğretimde plan dönemi başında yüzde 10,4 olan okullaşma oranının yüzde 15,0'e çıkarılması hedeflenmiştir (D.B.Y.K.P., 1979, s. 454).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma planında yükseköğretim çağ nüfusunun tahmini isabetli olarak hesaplanmıştır. Yapılan çağ nüfusu tahminlerinin yanlışlığı önemsenmeyecek ölçüde küçük olmuştur. Bu plan döneminde 53.097 kişilik ek kapasite artışı sağlanmıştır. Plan dönemi başında yüzde 7,3

olan okullaşma oranı yüzde 0,9'luk bir artışla yüzde 8,2'ye çıkarılmıştır. Çizelge - 55 (D.B.Y.K.P., 1979, s. 454; M.E.B., 1988, s.208).

ÇİZELGE 55

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1979-1983) YÜKSEKÖĞRETİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, HEDEFLENEN OKULLAŞMA ORANLARI VE GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (19-22 yaş)	Toplam öğrenci	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleşme oranı (%)	Fark (%)
1979-80	3.713.000	270.278	10.4	7.3	-3.1
1980-81	3.808.000	237.369	11.2	6.2	-5.0
1981-82	3.882.000	240.403	12.2	6.2	-6.0
1982-83	3.940.000	280.539	13.4	7.1	-6.3
1983-84	3.950.000	323.375	15.0	8.2	-6.8

Çizelge - 55'te görüldüğü gibi Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemindeki tahmin ve hedefler gerçekleşme durumlarıyla karşılaştırıldığında her yıl plan hedeflerinin gerisinde kaldığı görülmektedir. Yaratılacak ek kapasite artışı ile plan dönemi sonunda (1983-1984) 598.000 öğrencinin yükseköğretime devamının sağlanması hedeflenmiş; ancak bu sayısal hedefi, 323.375 olarak gerçekleştirmiştir. Plan dönemi süresince hedeflerden uzaklaşma her yıl artarak devam etmiştir. Yine plan dönemi içerisinde yükseköğretimde okullaşma oranının yüzde 10,4'ten yüzde 15,0'e çıkarılması hedeflenmişken bu oranlar plan dönemi başında (1979-1980) yüzde 7,3; plan dönemi sonunda ise (1983-1984) yüzde 8,2 olarak gerçekleşmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında olumlu gelişmeler görülmüştür. Plan dönemi başında bir öğretim elemanına 16 öğrenci düşerken plan süresince bu oran her yıl düşmüştü; ve plan döneminin sonunda ise bir öğretim elemanına 13 öğrenci düşecek şekilde gerçekleşmiştir. Çizelge - 56 (DİE., 1992, s. 119).

ÇİZELGE 56

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) YÜKSEKÖĞRETİMDE ÖĞRETİM ELEMANI BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI

Yıllar	Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı
1978-79	16
1979-80	13
1980-81	11
1981-82	11
1982-83	13

Bu olumlu gelişmelere karşın öğretim üyelerinin belirli merkezlerde toplanma eğilimleri devam etmiştir. Profesör ve doçent ünvanını taşıyan toplam üniversite öğretim üyelerinin yüzde 90'ı daha önce kuruluşlarını tamamlamış buluna 8 üniversitede toplanmıştır. Bu dönemde özellikle 1970'ten sonra kurulan bazı üniversitelerde, öğretim üyesi yokluğu nedeniyle eğitim-öğretim etkinlikleri sınırlı kalmıştır (DPT., 1983 Yılı Prog., 1983, s. 356).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde Üniversiteler, Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademileri, İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri ile Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer bakanlıklara bağlı yükseköğretim kurumlarının farklı kanunlarla yönetilmeleri ve bu kanunların örgütlenme, öğretim üyelerinin yetiştirilmesi ve kullanılması ile öğretim programları konularındaki hükümler yükseköğretimde amaçlanan bütünlük, eşgüdüm ve verimliliği olumsuz yönde etkilemiştir. Yeni yüksek öğretim kurumlarının açılmasını engelleyici önlemler 1979 Yılı Programında belirtilmesine karşın yeni kurumların açılmasına devam edilmiş, bu gelişmeler yükseköğretimde yapısal aksamaların artmasına neden olmuştur. Böylece yükseköğretim kurumları eğitim yanında araştırma görevlerini yerine getirmede yetersiz kalmışlardır. Yükseköğretim kurumları arasında ve kurum bünyelerindeki alt birimler arasında eşgüdüm olanaklarının bu tür gelişmeler sonunda, fiziki olanaklar ve insangücü açısından tekrarlara ve kaynak israfına yol açmıştır (DPT, 1980 Yılı Prog., 1980, s. 102-103).

Toplumsal istemin bu dönemde de büyük ölçüde artması sonucu yükseköğretim kurumları önünde yığılma artmıştır. Özellikle ortaöğretim sisteminin yapısal aksaklıkları nedeniyle, yükseköğretim kuruluşları önünde ortaya çıkan yığılmalar, eğitim olanaklarının kullanılması ve insangücü eğitim ilişkileri açısından dengesizliğini devam ettirmiştir. 1977-1978 öğretim yılında yükseköğretimde yüzde 9,9 olan okullaşma oranı 1979-1980 öğretim yılında 7,3'e düşmüştür. Bu durum eğitim enstitülerindeki yüz bini aşkın öğrenci sayısının, 1980'de on bin civarında olmasından kaynaklanmıştır (DPT, 1981 Prog., 1981, s. 367-368).

Bu dönemde yükseköğretime girişte ortaöğretimdeki eğitim ve öğretimdeki nitelik farklılıkları kendisini göstermiştir. Bölgeler arasında olduğu gibi, genel liselerle Anadolu Liseleleri ve ileri fen programı uygulayan liseler

arasındaki fark dengesizlik ve eşitsizliğe neden olmuştur (DPT, 1982 Prog., 1982, s. 316).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde 1981 yılından sonra iki aşamalı sınav sistemine geçilmiştir. Yükseköğretim kurumlarının gelişmişlik düzeylerine, eğitim olanaklarına, kapasitelerine, eğitim niteliklerine ve ülkemizin nitelikli insangücü gereksinimi karşılama durumlarına ilişkin farklılıklar devam etmiştir. Yükseköğretim öğrencilerinin bilim alanlarına dağılımı ile kalkınmanın gerektirdiği insangücü arasında denge sağlanamamıştır. Öğrencilerin bilim alanlarına dağılımı açısından yüzde 55 ile en büyük paya sosyal bilim alanları sahip olmuştur. Üniversitelerimiz, toplumun gereksinimlerine dönük bilimsel araştırmaların yapılması bakımından yetersiz kalmıştır (DPT, 1983 Prog., 1983, s. 356). Bu dönemde 1983 yılında sağlanan kontenjan artışlarıyla, yükseköğretim kuruluşlarındaki atıl kapasite kısmen değerlendirilmiştir.

Yükseköğretimin, ülkenin makro insangücü hedefleri ve finansman olanaklarıyla bağdaşan fiziki tesis, öğretim üyesi ve her bilim alanına alınacak öğrenci sayısının uzun dönemli bir perspektif planlamasının yapılması gerektiği konusu önemini korumuştur (DPT, 1984 Yılı prog., 1984, s. 309).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Yükseköğretim

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979 - 1983 Yıllarını kapsayan bir plandır. Bu Planda aşağıdaki hedefler belirlenmiştir:

1. Üniversitelerin devamlı araştırma, ulusal birliği sağlama, toplum değerlerini koruma ve bu konularda önderliğin yapılması; bilimsel araştırma

bulgularını toplumsal ve ekonomik yaşama uygulamayı başarabilecek liderleri yetiştirmesi, yükseköğretimde mevcut kapasitenin iyi kullanılması, kalkınmanın gerektirdiği insangücü gereksinimleri ve istihdam olanakları doğrultusunda düzenlenmesi, öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi, yükseköğretim kurumları arasında bilimsel rekabetin sağlanması.

2. Yükseköğretimde yüzde 12'lik okullaşma oranı hedefine ulaşılması.

3. İş yaşamı ile ilişkiler kurularak öğrencilerin üretimle ilişki içinde yetişmelerinin teşvik edilmesi.

4. Yabancı dilde bazı alanlarda öğretimin yapılması ve akademik personelin yabancı dili daha iyi öğrenebilmeleri için üniversitelerin bu amaca uygun hale getirilmesi.

5. Üniversiteler için ayrı bir gelişme planı yapılarak yatırımların buna göre yönlendirilmesi hedeflenmiştir (B.B.Y.K.P., 1984, s. 145-146).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yükseköğretim çağına gelmiş 4.052.000 kişinin plan dönemi sonunda 328.000 artarak 4.380.000'e ulaşacağı tahmin edilmiş; ve bu çağ nüfusunun okullaşma oranının yüzde 9,0'dan yüzde 12,0'e çıkarılması hedeflenmiştir. Bu hedef ile 161.000 öğrencilik ek kapasite yaratılması öngörülmüştür. Bu Planda öğretim elemanlarının yetiştirilmesine önem verilerek plan dönemi içerisinde 20.700 öğretim elemanının istihdam edilerek toplam öğretim elemanı sayısının 45.000'e çıkarılması hedeflenmiştir. Bu plan döneminde yükseköğretime ilişkin sayısal hedefler çizelge - 57'de görülmektedir (B.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 146).

ÇİZELGE 57

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989)
YÜKSEKÖĞRETİMDE TAHMİN EDİLEN ÇAĞ NÜFUSU, HEDEFLENEN
TOPLAM ÖĞRENCİ, TOPLAM ÖĞRETİM ELEMANLARI VE OKULLAŞMA
ORANLARI

Yıllar	Çağ nüfusu (19-22 yaş)	Toplam öğrenci (1)	Toplam öğretim elemanları (2)	Okullaşma oranı (%)
1983-84	3.950.000	348.000	20.200	8.8 (3)
1984-85	4.052.000	365.000	24.300	9.0
1985-86	4.151.000	394.000	28.100	9.5
1986-87	4.242.000	425.000	32.700	10.0
1987-88	4.319.000	475.000	39.500	11.0
1988-89	4.380.000	526.000	45.000	12.0

(1) Açıköğretim dahil.

(2) Uzman, Araştırma Görevlisi, Öğretim Görevlisi, Okutman,
Yardımcı Doçent, Doçent, Profesör.

(3) 1984 program dönemi gerçekleşme oranıdır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yükseköğretim çağ nüfusu (19-22) tutarlı olarak gerçekleşmiştir. Plan dönemi süresince hedeflenen toplam öğrenci ve okullaşma oranları aşılmıştır. Ancak bu dönem içerisinde hedeflenen öğretim elemanı sayıları gerçekleşmemiştir. Öğrenci sayılarındaki artış ve okullaşma oranlarındaki hedeflerin aşılması öğretim elemanı sayılarındaki hedeflerin tutturulamaması nedeniyle öğretimin niteliğinin bu süre içerisinde olumsuz yönde etkilendiği biçiminde değerlendirilebilir.

Bu Plan döneminde gerçekleşen çağ nüfusu, toplam öğrenci, toplam öğretim elemanı, hedeflenen okullaşma oranları ve gerçekleşme farkı çizelge

58'de görülmektedir (B.B.Y.K.P., Tarihsiz, s. 146; M.E.B., 1988, s. 206; DİE, 1992, s.116; DİE, 1991, s. xı-51).

ÇİZELGE 58

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) YÜKSEKÖĞRETİMDE ÇAĞ NÜFUSU, TOPLAM ÖĞRENCİ, TOPLAM ÖĞRETİM ELEMANLARI VE OKULLAŞMA ORANLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yıllar	Çağ nüfusu (19-22 yaş) 000	Toplam öğrenci	Toplam öğretim elemanı	Hedeflenen okullaşma oranı (%)	Gerçekleşen okullaşma oranı (%)	Fark (%)
1983-84	3.950	323.375	20.333	8.8	8.2	-0.6
1984-85	4.052	398.185	21.949	9.0	9.8	+0.8
1985-86	4.151	449.414	22.968	9.5	10.8	+1.3
1986-87	4.242	474.654	24.382	10.0	11.2	+1.2
1987-88	4.319	481.600	27.196	11.0	11.2	+0.2
1988-89	4.362	551.000	28.856	12.0	12.6	+0.6

Çizelge - 58'de görüldüğü gibi bu plan döneminde yükseköğretimde hedeflenen okullaşma oranları yıllar itibariyle aşılmıştır. Bu dönemde 152.815 kişilik ek kapasite yaratılmıştır. Okullaşma oranının yüzde 9.0'dan yüzde 12'ye çıkarılması hedeflenmişken, plan dönemi sonunda (1988-1989) gerçekleşme yüzde 12.6 oranında olmuştur. Öğretim elemanı sayısı da 21.949'dan 28.856'ya çıkarılmıştır. Diğer bir anlatımla bu dönemde 6.907 öğretim elemanı istihdam edilmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında yıllara göre önce bir artış sonra ise bir azalma

olmuştur. Plan dönemi başında ortalama bir öğretim elemanına 18 öğrenci düşerken plan dönemi ortalarında bu sayı 20'ye ve nihayet plan dönemi sonunda 19'a düşmüştür. Çizelge - 59 (DİE, 1992, s. 119).

ÇİZELGE 59

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE (1985-1989) YÜKSEKÖĞRETİMDE ÖĞRETİM ELEMANI BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI

Yıllar	Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı
1983-84	16
1984-85	18
1985-86	20
1986-87	20
1987-88	19
1988-89	19

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde öğretim elemanı sayısının yüksek görünmesi Meslek Yüksek Okullarında ders veren akademik kariyeri olmayan kişilerin de bu sayının içinde değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır (DPT, 1988 Yılı Prog., 1988, s. 345). Bu dönemde yükseköğretimde öğretim üyeliğinin cazibesi artırılmamıştır (DPT, Tarihsiz, s. 342).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi (1985-1989) içerisinde 1984 yılında sağlanan kontenjan artışlarıyla, yükseköğretim kuruluşlarındaki atıl kapasite kısmen değerlendirilmiştir.

Yükseköğretime olan istemin gereksinim - kapasite dengesine kavuşturulabilmesi için ortaöğretim düzeyinde yapılması gereken meslek kazandırmaya yönelik ve Milli Eğitim Şüralarında benimsenen yeni düzenlemeler 1985 yılı programı döneminde uygulamaya dönüştürülemedi.

Öğrenci kontenjanı artışlarının, öğretim elemanı - öğrenci oranını ve dolayısıyla eğitimin niteliğini olumsuz olarak etkilemesini önleyici önlemlere gereksinim devam etmiştir.

Yüksek öğretimdeki mevcut kapasitenin, kalkınmanın insangücü gereksinimleri ve istihdam olanakları doğrultusunda düzenlenmesi ve kullanılması, yükseköğretime geçişte fırsat eşitliğinin sağlanması, başarılı elemanların üniversiteye çekilebilmesi için öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi ve yükseköğretime ilişkin uzun dönemli bir perspektif planının yapılması konuları önemini korumaya devam etmiştir (DPT, 1985 Yılı Prog., 1985, s. 294-295).

Bu dönemde en önemli gelişmeler 1984-1985 öğretim yılında olmuştur. 1985 Yılı Programı döneminde yükseköğretimde aşağıdaki gelişmeler görülmüştür:

Üniversite ve yüksek okulların öğrenci kapasitesinde önemli sayılabilecek artışlar olmuştur. Yükseköğretimde okullaşma oranı yüzde 9,8'e yükselmiştir. Öğretim elemanı temininde de olumlu yönde gelişmeler olmuş,

özellikle, öğretim elemanlarının üniversiteler arasında dengeli dağılımında iyileşme sağlama yönündeki uygulamalardan olumlu sonuçlar elde edilmeye başlanmıştır. Öğretim elemanı sıkıntısı çeken üniversiteler, geçici olarak diğer üniversitelerin öğretim elemanlarından yararlanmışlardır. Yükseköğretimde okul sanayi işbirliğinin geliştirilmesi yolundaki çabalar sürdürülmüştür. Önceki yıllara göre öğrenci başarılarında önemli ölçüde artışlar görülmekle birlikte niteliğin geliştirilmesi sorunu önemini korumaya devam etmiştir. 1984-1985 öğretim yılında üniversite harçları uygulamasına başlanmış; bunun öğrencilere sağlanacak olanakların geliştirilmesine yönelik kullanılması bazı kolaylıkları getirmesi beklenmiştir. 1985-1986 öğretim yılında öğrencilerin barınma gereksinimlerini karşılamak üzere yurt kapasiteleri artırılarak 40.000 dolayında yeni kapasite sağlanmıştır (DPT, 1986 Yılı Prog., 1986, s. 322-323).

Bu Plan döneminde öğrencilerin lisans ve ön lisans programlarına dağılımında, yardımcı sağlık personeli ve elektrik-elektronik gibi teknik dallarda hedeflenen insangücü açığını kapatacak sayısal düzeye ulaşamamıştır.

Yükseköğretim planlamasında bir darboğaz olduğu belirlenen Yüksek Öğretim Kurulu'nun örgütlenmesindeki eksiklikler devam etmiştir: Teknik dairelerde, planlama, program ve bütçe hazırlama, eşgüdüm, veri temini ve işleme görevlerini yapacak yeterli sayıda uzman kişiler istihdam edilememiştir (DPT, 1987 Yılı Prog., 1986, s. 345-346).

BÖLÜM IV

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Dört alt probleme göre analiz edilen probleme ilişkin sonuçlar ve öneriler aşağıda verilmiştir.

Sonuçlar

1. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında okul öncesi eğitime ilişkin sayısal hedefler belirlenmemiştir. Bu Plan dönemi içerisinde (1973-1977) okul öncesi eğitim kurumlarında görevlendirilmek üzere 1.413 öğretmen istihdam edilmiştir. Öğrenci sayısı yüzde 125,5 oranında artarak 16.728'den 37.766'ya yükselmiştir. Plan dönemi sonunda 3-6 yaş grubundaki çocukların ancak yüzde 1,1'i okul öncesi eğitim olanağından yararlanabilmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde de okul öncesi eğitime ilişkin sayısal hedefler belirlenmemiştir. Bu dönemde (1979-1983) 1.497 öğretmen istihdam edilmiştir. Öğrenci sayısı yüzde 58 oranında artarak 45.497'den 78.981'e ulaşmıştır. Ancak plan dönemi sonuna gelindiğinde okul öncesi eğitimde okullaşma oranı yüzde 1 dolayında gerçekleşmiştir.

Okul öncesi eğitime ilişkin sayısal hedefler ilk kez Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985-1989) belirlenmiştir. Buna göre bu plan döneminde 172.000 ek kapasite yaratılarak okullaşma oranının yüzde 10'a çıkarılması hedeflenmiştir. Plan döneminin ilk iki yılı plan hedeflerine ulaşılmış, daha

sonraki yıllarda plan hedeflerinin gerisinde kalınmıştır. Plan döneminin sonunda (1988-1989) gerçekleşme düzeyi yüzde 4,1 olmuştur.

2. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi başında ilköğretim çağıında bulunan 5.720.200 öğrencinin plan dönemi sonunda 6.242.700'e ulaşacağı tahmin edilmiş; ve bu çağ nüfusunun tümünün okullaştırılması hedeflenmiştir. Bu plan döneminin ilk yılında ilköğretimde hedeflenen okullaşma oranı yüzde 2,3 aşılma ile birlikte sonraki yıllarda plan hedeflerine ulaşamamıştır. Böylece ilköğretimde yüzde yüz olarak hedeflenen okullaşma oranı yüzde 87,5 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Bu dönemde ilköğretimde öğretmen sayısı yüzde 14,4 artmasına karşın öğretmen dağılımında görülen bölgeler arasındaki ve kırsal-kent arasındaki dengesizlik devam etmiştir. Öğretmen sorunu dengesiz dağılım dışında sayısal olarak çözülmüştür.

Bu Plan döneminde Türkiye'de siyasal istikrarsızlık sözkonusudur. 1973 ile 1978 yılları arasında 6 hükümet değişmiştir. Hükümetlerin sık değişmesi plan hedeflerine ulaşmada olumsuz bir etken olabilir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın yatırım harcamaları özellikle 1975'ten itibaren yüzde olarak düşme eğilimi göstermiştir. Bu nedenlerle yeteri kadar ek kapasite yaratılamadığı söylenebilir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında temel eğitim birinci kademedeki (ilkokul) okullaşma oranının yüzde yüze çıkarılması hedeflenmiş; ancak gerçekleşme düzeyi yüzde 88,7 olmuştur.

Bu dönemde öğrenci sayısının artması ve ek kapasite yaratılamaması nedeniyle ikili öğretim yaygınlaşmıştır. 1982-1983 öğretim yılında, ilkokulların yüzde 43,3'ü normal, yüzde 56,7'si ikili öğretim yapmıştır. Kentlerdeki okulların yüzde 82'sinde ikili, yüzde 18'inde normal; buna karşılık, kırsal kesimdeki okulların yüzde 68'inde normal, yüzde 32'sinde ikili eğitim yapılmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planının 1984 yılında yürürlüğe girmesi gerekirken 12 Eylül Harekatı nedeniyle bu plan olağan süresi içerisinde hazırlanamamıştır. Bu nedenle 1984 yılı için bir geçiş programı hazırlanmıştır. 1983 yılında yapılan genel seçimden sonra yönetime gelen hükümet bu planı hazırlayarak yürürlüğe koymuştur.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1985-1989) "ilkokula başlama yaşı" tanımına açıklık getirilmiştir. İlke olarak 72 ayını dolduran çocukların ilkokula başlatılması benimsenmiştir. Bu dönemde kırsal yörelerden kentlere yoğun göç nedeniyle bazı köy okullarının kapatılması yoluna gidilmiştir. Plan döneminin ilk üç yılında plan hedeflerinin gerisinde kalınmış; ancak sözkonusu planın son iki yılında plan hedefleri aşılmıştır. Böylece ilk kez 1977-1978 öğretim yılında ilkokul düzeyinde çağ nüfusunun tümünün okullaşmasını sağlayacak kapasite artışı sağlanmış; ve okullaşma oranı yüzde yüz olarak gerçekleşmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde özellikle büyük kentlerde ikili öğretim yapan okullar sorunu devam etmiştir. Bu dönemde ilkokul düzeyinde özel eğitim okullarına önem verilmiş, bu yönde çalışmalar başlatılmış, 7 yeni özel öğretim okulu hizmete açılarak bu okulların sayısı 49'a yükseltilmiştir.

Öğretmenlerin bölge ve yurt düzeyinde dengeli dağılımını sağlamak amacıyla lojman yapımına ve kalkınmada öncelikli yörelerde görev yapan öğretmenlere ek tazminat ödenmesi uygulamasına geçilmiştir. Öğretmenlik mesleğinin geliştirilmesi, daha nitelikli öğretmen yetiştirilmesi için ortaöğretim düzeyinde Anadolu Öğretmen Liselerinin açılması çalışmaları tamamlanmıştır.

3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1973-1977) ortaokul düzeyinde okullaşma oranı hedefi yüzde 50,7'dir. Ancak bu dönemde gerçekleşme yüzde 43,8 olmuştur. Bu dönemde en büyük artış İmam hatip liselerinin orta kısmında gerçekleşmiştir. Ortaokul sayısında yüzde 51,1 dolayında bir artış olmuştur.

Dengesiz ve düzensiz ortaokul açılması nedeniyle özellikle kırsal bölgelerde 1 ya da 2 öğretmenle eğitim yapan okullarda atıl kapasite yaratılmış ve bunun sonucu eğitimin niteliği düşmüştür.

Genel liselerde bu plan dönemi başında 152.290 kişilik ek kapasite artışı sağlanarak bu liselerde okuyan öğrenci sayısı 304.371'den 456.661'e çıkarılmıştır. Buna bağlı olarak okullaşma oranı yüzde 12,3'ten yüzde yüzde 17'ye yükseltilmiştir. Genel liselerde plan döneminin ilk yılı (1973-1974) dışında plan hedeflerine ulaşılmış, daha sonraki yıllarda plan hedefleri aşılmıştır.

Genel ortaokul ve liselerde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı plan dönemi başında 31 iken plan dönemi sonunda 25 olmuştur.

Mesleki-teknik okullarda plan hedefleri aşılmıştır. Ancak bu artış daha çok mesleki ve teknik liseler kapsamında ele alınan ticaret ve imam hatip

liselerinde meydana gelmiştir. Plan dönemi başında hedeflenen yüzde 7'lik okullaşma oranı hedefi aşılarak yüzde 9,9 oranında gerçekleşme olmuştur. Plan dönemi sonu için mesleki-teknik okullarda hedeflenen yüzde 11,5'lik okullaşma oranı yüzde 12,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu plan dönemi başında lise çağ nüfusunun yüzde 22,2'si mesleki-teknik liselere devam ederken plan dönemi sonunda bu oran yüzde 29,2 olmuştur. Endüstrinin gereksinim duyduğu orta kademe teknik insangücü açığı devam etmiştir. Yine gereksinim duyulan yeterli sayı ve nitelikte yardımcı sağlık personeli yetiştirmede yetersiz kalınmıştır. Tarım okullarından mezun olan öğrenciler tarımsal işletmelerde değil, devlet dairelerinde görev almaya devam etmiştir. Kız teknik öğretimde sanayi kuruluşlarıyla ortak eğitim konusunda pilot uygulamalara geçilmiştir. Kız meslek liselerinde plan hedeflerine ulaşılmıştır. 7 yıllık ve 4 yıllık öğretmen liselerinde okul sayısı aynı kalmakla birlikte öğrenci, mezun ve öğretmen sayılarında azalma olmuştur. En yüksek düzeyde öğrenci artışı imam hatip liselerinde olmuştur. Plan dönemi başında (1973-1974) bu okullara (orta kısım dahil) 34.482 öğrenci kayıtlı iken plan dönemi sonunda (1977-1978) yüzde 290 oranında bir artışla bu sayı 134.517'ye, okul sayısı da 71'den 334'e ulaşmıştır.

Mesleki-teknik okullarda öğretmen başına düşen öğrenci sayısında artış olmuştur. Ancak bu artış daha çok endüstri meslek liseleri ve teknik liselerde olmuştur. Plan dönemi başında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ortalama 17 iken, plan dönemi sonunda 19 olmuştur.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1979-1983) ortaokul düzeyinde okullaşma oranının yüzde 43,1'den yüzde 60'a çıkarılması hedeflenmiştir. Plan döneminin ilk yılı (1979-1980) plan hedefi yüzde 1 oranında aşılmıştır. Daha sonraki yıllarda hedeflenen okullaşma oranlarının

gerisinde kalınarak plan dönemi sonunda (1983-1984) gerçekleşme yüzde 51,9 olmuş; böylece plan hedefinin yüzde 8,1 oranında gerisinde kalınmıştır.

Bu dönemde erkek teknik okullarında 23.099 kişilik ek kapasite yaratılmıştır. Öğrenci sayısı 121.690'dan 144.789'a yükseltilmiştir. Kız teknik liselerinde ise yıllar itibariyle düşüş olmuş, plan dönemi başında bu okullarda 61.433 öğrenci eğitim görürken bu sayı plan dönemi sonunda 59.763'e düşmüştür. Ticaret ve turizm okullarında yıllara göre öğrenci sayılarında bir düşüş olmuştur. Plan dönemi başında 108.797 öğrenci bu okullarda eğitim görmekteyken plan dönemi boyunca düşüş olmuş, plan dönemi sonunda bu sayı 93.369'a düşmüştür. Bu dönemde endüstri meslek liselerinin teknik liselere dönüştürülmesi çabaları sürdürülmüş fakat amaç gerçekleştirilememiştir. Öğretmen liselerinin öğrenci sayılarında önemli gelişmeler olmamakla birlikte bu dönemde öğretmen liseleri genel liseler grubuna dahil edilmiştir. İmam hatip okullarında öğrenci sayısı artışı yüzde 24 oranında olmuş ve bu sayı plan dönemi sonunda 220.991'e ulaşmıştır. En büyük öğrenci düşüşü tarım okullarında olmuş, plan dönemi başında 4.874 öğrenci bu okullarda eğitim görmekteyken bu sayı yüzde 45 azalarak plan dönemi sonunda 2.640'a düşmüştür.

Bu dönemde lise düzeyinde okullaşma oranı genel liselerde yüzde 17,7'den yüzde 17,6'ya, mesleki-teknik liselerde ise yüzde 11,9'dan yüzde 10,9'a düşmüştür. Lise düzeyinde toplam okullaşma oranı plan dönemi başında yüzde 29,6 iken plan dönemi sonunda yüzde 28,5'e düşmüştür.

Genel ortaokul ve liselerde bir öğretmene düşen öğrenci sayısında olumlu gelişmeler olmuştur. Plan dönemi başında bir öğretmene 26 öğrenci düşerken, plan dönemi sonunda bir öğretmene ortalama 22 öğrenci düşmüştür.

Ancak bu dönemde öğretmen dağılımı dengeli yapılamamıştır. Ayrıca lise ve ortaokulların yüzde 45'i kendi binasında, yüzde 25'i ilkokul binasında, yüzde 8'i kiralık binada, yüzde 22'si ise mahallen sağlanan binalarda eğitim yapmıştır.

Mesleki-teknik liselerde bir öğretmene düşen öğrenci sayısı plan dönemi başında ortalama 13 öğrenci iken bu oran azalarak plan dönemi sonunda 14'e düşmüştür. Ancak bu okullarda bazı dallarda gereksinim fazlası öğretmen bulunurken, özellikle meslek dersi öğretmeni sıkıntısı çekilmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) döneminde genel ortaokullarda hedeflenen okullaşma oranları, plan dönemi sonu olan 1988-1989 öğretim yılı dışında plan hedeflerinin üzerinde gerçekleşmiştir. Ortaokul düzeyinde 420.000 ek kapasite yaratılması hedeflenmiş, gerçekleşme 72.916 eksikle 347.084 olmuştur. Plan dönemi başında yüzde 43,8 olan okullaşma oranının yüzde 11,2'lik artışla yüzde 55'e çıkarılması hedeflenmiş; ancak plan dönemi sonunda gerçekleşme plan hedefinin yüzde 5,4 gerisinde kalınarak yüzde 49,6 olarak gerçekleşmiştir.

Erkek teknik ortaokullarda 1.409 kişilik ek kapasite yaratılmış, bu okullarda toplam öğrenci sayısı 2.400'den 3.809'a yükseltilmiştir. Kız teknik ortaokullarında 6.771 kişilik ek kapasite yaratılarak toplam öğrenci sayısı 28.422'den 35.193'e yükseltilmiştir. Ticaret ve turizm ortaokullarında ise 20.178 kişilik ek kapasite yaratılarak öğrenci sayısı 136'dan 20.314'e yükseltilmiştir. Bu dönemde en yüksek artış oranı ticaret ve turizm ortaokullarında olmuştur. İmam hatip liselerinin orta kısmında ise 34.593 kişilik ek kapasite yaratılmış, bu düzeyde öğrenci sayısı 145.816'dan 180.399'a yükselmiştir.

Genel ve mesleki ortaokullarda 867.000 kişilik ek kapasite yaratılması ve okullaşma oranının yüzde 50,8'den yüzde 24,2'lik bir artışla yüzde 75'e çıkarılması hedeflenmiştir. Ancak bu düzeydeki okullarda 464.133 kişilik ek kapasite artışı gerçekleştirilebilmiştir. Bu artışla okullaşma oranı yüzde 4,9'luk bir artışla yüzde 52,2'den yüzde 57,1'e ulaşmıştır. Böylece plan hedefinin yüzde 17,9 gerisinde kalınmıştır.

Genel liselerde okullaşma oranının yüzde 1,3 artırılarak yüzde 17,5'ten yüzde 18,8'e çıkarılması hedeflenmiştir. Ancak gerçekleştirmelerde plan hedefleri aşılmıştır. Plan hedefleri aşılmış olmakla birlikte çağ nüfusunun mesleki ve teknik liselerden daha çok genel liselere yönlendirilmesi plan hedefleri ile bağdaşmamaktadır.

Mesleki ve teknik liselerde plan dönemi başında yüzde 14,4 olarak hedeflenen okullaşma oranının yüzde 5,6'lık bir artışla yüzde 20,6'ya çıkarılması hedeflenmiştir. Gerçekleşme ise yüzde 13,9 olmuştur. Plan hedefinin yüzde 6,7 gerisinde kalınmıştır. Bu dönemde bu düzeydeki okullarda toplam 221.763 kişilik ek kapasite artışı gerçekleştirilmiştir.

Erkek teknik liselerinde 74.250 kişilik ek kapasite yaratılmış, toplam öğrenci sayısı 166.920'den 241.171'e çıkarılmıştır. Kız teknik liselerinde 10.163 kişilik ek kapasite yaratılarak toplam öğrenci sayısı 34.845'ten 45.008'e çıkarılmıştır. Ticaret ve turizm liselerinde 35.083 kişilik ek kapasite yaratılarak toplam öğrenci sayısı 91.804'ten 126.887'ye çıkarılmıştır. İmam hatip liselerinde 3.922 kişilik ek kapasite yaratılarak toplam öğrenci sayısı 83.157'den 87.079'a çıkarılmıştır. Sağlık meslek liselerinde 3.332 kişilik ek kapasite yaratılarak toplam öğrenci sayısı 18.849'dan 22.181'e yükseltilmiştir. Tarım meslek liselerinde ise 220 kişilik kapasite azalışı gerçekleşerek toplam

öğrenci sayısı 2.190'dan 1.970'e düşmüştür. Polis kolejlerinde 1.586 kişilik ek kapasite yaratılarak toplam öğrenci sayısı 967'den 2.553'e çıkarılmıştır. Mesleki ve teknik liseler grubunda bulunan spor, adalet, maliye, tapu ve kadastro, meteoroloji ve demiryolu meslek liselerinde dikkate değer sayısal gelişmeler görülmemiştir. Ayrıca bu dönemde öğretmen liseleri 1983-1984 öğretim yılından itibaren genel liseler grubuna alınmıştır.

Genel ve mesleki-teknik liselerde toplam okullaşma oranı hedeflerine ulaşılamamıştır. Plan dönemi başında hedef yüzde 31,9; plan dönemi sonunda ise yüzde 39,4 olarak belirlenmişken plan dönemi başında gerçekleşme yüzde 26,4; plan dönemi sonunda yüzde 34,5 olarak gerçekleşmiştir.

Bu Plan döneminde genel ortaokul ve liselerde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı plan dönemi başında 24 iken plan dönemi sonunda 27'ye yükselmiştir. Bu okullarda öğretmenlerin yurt düzeyinde dengesiz dağılımı ve ikili öğretime ilişkin sorunlar devam etmiştir. Mesleki ve teknik liselerde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı plan dönemi başında 14; plan dönemi sonunda ise 16 olarak gerçekleşmiştir. Öğretmenlik mesleğine giriş ilk kez bu dönemde ÖSYM tarafından yapılan seçme sınavıyla belirlenmiştir.

4. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yükseköğretim çağ nüfusu (19-22) bu planda tahmin edildiği gibi 2.235.000'den 3.306.300'e çıkmıştır. Plan dönemi başında (1973-1974) çağ nüfusunun yüzde 7,1'ini oluşturan 208.000 kişinin yükseköğretime devam edebileceği ve plan dönemi sonunda ise 90.000 kişilik ek kapasite yaratılarak bu oranın yüzde 9'a çıkarılması, öğrenci sayısının da 298.000'e yükseltilmesi hedeflenmiştir. Bu plan döneminin ilk yılı dışında plan hedefleri aşılmıştır. 90.000 ek kapasite yaratılması hedeflenmiş, gerçekleşme ise 149.680 olmuştur. Yükseköğretimde

yaygın eğitime bu plan döneminde başlanması sonucu sayısal açıdan büyük gelişmeler sağlanmıştır. Bu dönemde yükseköğretim önündeki yığılmayı önlemek amacıyla alınan mektupla öğretim amacına ulaşamamıştır. Mektupla öğretime 1974-1975 öğretim yılı için 75.000 öğrenci kontenjanı ayrılmış, 46.000 öğrenci kayıt yaptırmıştır. 1975-1976 öğretim yılında da 18.500 öğrencinin eğitim enstitülerine mektupla öğretim öğrencisi olarak kaydedilmesi kontenjanla öngörülmüştür. 1976-1977 öğretim yılında üniversite, yüksekokul ve akademilerdeki öğrenci sayısı 232.000; Yaygın Yükseköğretim Kurumuna (YAY-KUR) bağlı öğrenci sayısı da 84.728 olmuştur. Böylece yükseköğretim kurumlarının olağan kapasiteleri yanında ikili öğretim, gece öğretimi, kapalı devre TV. ile eğitim ve mektupla öğretim yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu plan döneminde yükseköğretimde okullaşma oranı yüzde 3,9'luk bir artışla yüzde 6'dan yüzde 9,9'a çıkarılmıştır. YAY-KUR uygulaması nedeniyle yükseköğretimde okullaşma oranı bakımından plan hedefleri aşılmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında artışlar olmuştur. Plan dönemi başında bir öğretim elemanına 15 öğrenci düşerken plan dönemi sonunda bu sayı 20'ye ulaşmıştır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1973-1977) yükseköğretimde çağ nüfusunun (19-22) 3.713.000'den 3.950.000'e yükseleceği tahmin edilmiş ve okullaştırılacak öğrenci sayısının da 385.000'den 598.000'e çıkarılacağı hedeflenmiştir. Diğer bir anlatımla 213.000 kişilik ek kapasite yaratılması hedeflenmiştir. Buna göre yükseköğretimde plan dönemi başında yüzde 10,4 olan okullaşma oranının yüzde 15'e çıkarılması hedeflenmiştir.

Bu Planda yükseköğretim çağ nüfusu (19-22) tahminlerinin gerçekleştiği söylenebilir. Yapılan çağ nüfusu tahminleri ile gerçekleşme düzeyleri arasındaki yanılma önemsizmeyecek kadar azdır. Plan dönemi süresince okullaşma oranı hedeflerine ulaşılamamıştır. Bu Plan döneminde 53.097 kişilik ek kapasite artışı sağlanmıştır. Okullaşma oranı, plan dönemi başında yüzde 7,3; plan dönemi sonunda yüzde 8,2 olarak gerçekleşmiştir. Böylece plan hedefinin yüzde 6,8 gerisinde kalınmıştır.

Bu plan döneminde yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında olumlu gelişmeler görülmüştür. Plan dönemi başında bir öğretim elemanına 16 öğrenci düşerken plan süresince bu oran yıllar itibariyle düşmüş; ve plan dönemi sonunda bir öğretim elemanına 13 öğrenci düşecek şekilde gerçekleşmiştir. Ancak yükseköğretim kurumlarının gelişmişlik düzeylerine, eğitim olanaklarına, kapasitelerine, eğitim niteliklerine ve ülkemizin nitelikli insan gücü gereksinimini karşılama durumlarına ilişkin farklılıklar devam etmiştir. Yükseköğretim öğrencilerinin bilim alanlarına dağılımı ile kalkınmanın gerektirdiği insan gücü arasında denge sağlanamamıştır. Yükseköğretime olan toplumsal istemin bu dönemde de artması sonucu yükseköğretim kurumları önünde yığılma artmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1985-1989) yükseköğretim çağına gelmiş 4.052.000 kişinin plan dönemi sonunda 328.000 artarak 4.380.000'e ulaşacağı tahmin edilmiş; ve bu çağ nüfusunun okullaşma oranının yüzde 9'dan 12'ye çıkarılması hedeflenmiştir. Bu hedef ile 161.000 kişilik ek kapasite yaratılması; ve öğrenci sayısının 365.000'den 526.000'e çıkarılması öngörülmüştür.

Bu Plan döneminde yükseköğretim çağ nüfusu (19-22) tahminleri gerçekleşmiştir. Plan dönemi süresince hedeflenen toplam öğrenci ve okullaşma oranları aşılmıştır. Plan dönemi başında okullaşma oranı yüzde 9,8; plan dönemi sonunda yüzde 12,6 olarak gerçekleşmiştir. 1982-1983 öğretim yılından itibaren Açıköğretim Fakültesine öğrenci alınması, plan hedeflerinin aşılmasında etkili olmuştur.

Bu Planda 20.700 öğretim elemanının istihdam edilerek toplam öğretim elemanı sayısının 24.300'den 45.000'e çıkarılması hedeflenmiştir. Ancak bu dönemde 6.907 öğretim elemanı istihdam edilerek toplam öğretim elemanı sayısı 28.856'ya ulaşmıştır. Plan dönemi başında ortalama bir öğretim elemanına 18 öğrenci düşerken plan dönemi ortalarında bu sayı 20'ye yükselmiş; plan dönemi sonunda ise 19'a düşmüştür. Öğretim elemanı sayısının yüksek görünmesi Meslek Yüksek Okullarında ders veren akademik kariyeri olmayan kişilerin de bu sayının içinde değerlendirilmesinden kaynaklanmıştır.

Öneriler

1. Devlet Planlama Teşkilatı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu ile daha yoğun bir işbirliği ve eşgüdüm içinde çalışarak eğitim kesimi için planlarda bir sistematik geliştirmelidir. Bu sistematığe uyularak her planda bir önceki dönemde meydana gelen sayısal gelişmelere yer verilmelidir.

2. Her eğitim kademesinde ve plan hedeflerinin gerçekleştirilmesi için özel sektör desteklenmeli ve özendirilmelidir.

3. Devlet Planlama Teşkilatı ve Milli Eğitim Bakanlığı mesleki ve teknik eğitimde sayısal hedefleri okullar bazında ele almalıdır.

4. Sanayinin gereksinim duyduğu yeterli sayı ve nitelikte ara insangücü gereksinimini karşılamak amacıyla özel sektör yeni teknik liseler açmaya ve var olanların sanayi ile uyumu konusunda etkinlikte bulunmaya özendirilmelidir.

5. Üniversitelerin niceliksel sorunlarının çözümüne katkıda bulunmak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu işbirliği içerisinde çalışmalıdır. Bu yolla mevcut üniversitelerin fiziki kapasiteleri (bina, derslik, araç, gereç vb.), öğretim elemanı sayıları ve bütçe olanakları da dikkate alınarak yükseköğretim kurumlarının (fakülte, yüksekokul, bölüm, anabilim dalı) açılması insangücü planlaması çerçevesinde bir plana bağlanmalı; ve bu planlar eğitim kesiminin niceliksel hedefleri olarak kalkınma planlarında yer almalıdır.

6. İlköğretim ve ortaöğretimde hala yaygın olan ikili öğretimden normal öğretime geçilmesi ve optimal kapasite kullanımının sağlanması amacıyla kısa, orta ve uzun dönemli yatırım planları yapılmalıdır.

7. Öğretim elemanlarının ve öğretmenlerin yurt düzeyinde dengeli dağılımını sağlamak amacıyla özendirici önlemler alınmalıdır.

8. Çağdaş teknolojiden yararlanmak suretiyle eğitim kademelerine ilişkin güvenilir veriler daha kısa sürede elde edilmeli; bu konuda Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet İstatistik Enstitüsü, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu uyum içinde çalışmalıdır.

BÖLÜM V

ÖZET

Araştırmanın problem cümlesi "Kalkınma Planlarında eğitime ilişkin sayısal hedefler ve gerçekleşme düzeyi nedir?" biçiminde düzenlenmiştir. Kalkınma Planlarında okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretime ilişkin sayısal hedefler ve gerçekleşme düzeylerinin araştırılması alt problemleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın evreni Kalkınma Planlarındaki sayısal hedeflerdir. Araştırmanın örneklemini Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarındaki örgün eğitime ilişkin sayısal hedefler oluşturmaktadır.

Araştırma Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planları ile sınırlandırılmıştır.

Planlı kalkınma döneminde örgün eğitime ilişkin sayısal hedeflerin eğitim basamaklarına göre gerçekleşme düzeyleri ve eğitimdeki büyümenin ortaya çıkardığı sorunlar tarihsel bir perspektif içinde incelenmiştir.

Betimsel nitelikteki bu araştırmada kullanılan sayısal veriler; Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü, Devlet Planlama Teşkilatı ve Yükseköğretim Kurulu'ndan elde edilmiştir.

Bu araştırmanın sonuçları şöyle özetlenebilir:

1. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında okul öncesi eğitime ilişkin sayısal hedefler belirtilmemekle birlikte plan dönemi sonunda bu çağ nüfusunun yüzde 1,1'i okul öncesi eğitim olanağından yararlanabilmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde de okul öncesi eğitime ilişkin sayısal hedefler belirlenmemiştir. Bu Plan dönemi sonuna gelindiğinde okul öncesi eğitimde okullaşma oranı yüzde 1 dolayında gerçekleşmiştir.

Okul öncesi eğitime ilişkin sayısal hedefler ilk kez Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında belirlenmiştir. Okul öncesi eğitimde okullaşma oranının yüzde 10'a çıkarılması hedeflenmiş; gerçekleşme ise yüzde 4,1 olmuştur.

2. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde temel eğitim birinci kademe (ilkokul) okullaşma oranının yüzde yüze çıkarılması hedeflenmiş, gerçekleşme yüzde 87,5 düzeyinde olmuştur. Bu Plan döneminde öğretmen sayısı artmış, ancak bölgeler arasındaki ve kırsal-kent arasında öğretmen dağılımındaki dengesizlik devam etmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında temel eğitim birinci kademe (ilkokul) okullaşma oranının yüzde yüze çıkarılması hedeflenmiş; ancak gerçekleşme düzeyi yüzde 88,7 olmuştur. Bu dönemde ikili öğretim yaygınlaşmıştır.

İlk kez Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ilköğretim düzeyinde çağ nüfusunun tümünün okullaşmasını sağlayacak kapasite artışı sağlanmış; ve okullaşma oranı yüzde yüz olarak gerçekleşmiştir. Bu Plan döneminde özellikle büyük kentlerde ikili öğretim sorunu devam etmiştir.

3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ortaokul düzeyinde okullaşma oranı hedefi yüzde 50,7'dir. Gerçekleşme ise yüzde 43,8 olmuştur. Bu dönemde dengesiz ve düzensiz ortaokul açılmıştır. Özellikle kırsal bölgelerde 1 ya da 2 öğretmenle eğitim yapan okulların sayısı artmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde genel liselerde plan hedefleri aşılmış bu düzeyde okullaşma oranı yüzde 17'ye yükselmiştir. Mesleki ve teknik okullarda plan hedefleri aşılmış; ancak bu artış daha çok mesleki ve teknik liseler kapsamında ele alınan ticaret liseleri ve imam hatip liselerinde meydana gelmiştir. Bu dönemde mesleki-teknik okullarda öğretmen başına düşen öğrenci sayısında artışlar olmuştur. Bu artışlar daha çok endüstri ve meslek liseleri ile teknik liselerde olmuştur.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ortaokul düzeyinde okullaşma oranının yüzde 60'a çıkarılması hedeflenmiş; plan dönemi sonunda gerçekleşme yüzde 51,9 olmuştur.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde lise düzeyinde okullaşma oranı genel liselerde yüzde 17,7'den yüzde 17,6'ya mesleki-teknik liselerde ise yüzde 11,9'dan yüzde 10,9'a düşerek plan hedeflerinin gerisinde kalmıştır. Bu dönemde genel ortaokul ve liselerde öğretmen başına düşen öğrenci sayısında olumlu gelişmeler olmuştur. Plan dönemi sonunda bu okullarda bir öğretmene düşen öğrenci sayısı 22'dir. Mesleki-teknik liselerde bir öğretmene düşen öğrenci sayısı 14'e düşmüştür; ancak bu okullarda gereksinim fazlası öğretmen bulunurken, özellikle meslek dersi dallarında öğretmen sıkıntısı çekilmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde genel ortaokullarda okullaşma oranı hedefi yüzde 55'tir. Gerçekleşme ise yüzde 49,6 olmuştur. Genel ve mesleki-teknik ortaokullarında okullaşma oranı hedefi yüzde 75'tir. Gerçekleşme ise yüzde 57,1 olmuştur.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde genel liselerde okullaşma oranı hedefi yüzde 18,8'dir. Plan dönemi sonunda gerçekleşme ise 19,6 olmuştur. Plan hedefleri aşılmış olmakla birlikte çağ nüfusunun mesleki ve teknik liselerde daha çok genel liselere yönlendirilmesi plan hedefleri ile bağdaşmamaktadır. Mesleki ve teknik liselerde plan hedefi yüzde 20,6'dır. Gerçekleşme ise yüzde 13,9 olmuştur. Bu dönemde genel ve mesleki-teknik liselerde toplam okullaşma oranı hedeflerine ulaşamamıştır. Plan hedefi yüzde 39,4'tür. Gerçekleşme ise yüzde 34,5 olmuştur.

Beşinci Beş Yıllık kalkınma Planı döneminde genel ortaokul ve liselerde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı artmış; bu okullarda öğretmenlerin yurt düzeyinde dengesiz dağılımı ve ikili öğretime ilişkin sorunlar devam etmiştir. Aynı durum mesleki ve teknik liselerde de sözkonusu olmuştur. Öğretmenlik mesleğine giriş ilk kez bu dönemde merkezi sınava yapılmıştır.

4. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yükseköğretimde 90.000 kişilik ek kapasite yaratılarak bu düzeyde okullaşma oranının yüzde 9'a çıkarılması hedeflenmiştir. Bu dönemde yükseköğretim önündeki yığılmayı önlemek amacıyla mektupla öğretim uygulamasına başlanmıştır. Yaygın Yükseköğretim Kurumuna (YAY-KUR) bağlı öğrenci sayısı 84.728 olmuştur. Böylece yükseköğretim kurumlarının olağan kapasiteleri yanında ikili öğretim, gece öğretimi, kapalı devre TV. ile eğitim ve mektupla öğretim yöntemlerinden

yararlanılmıştır. Bu Plan döneminde yükseköğretimde okullaşma oranı plan hedefleri aşılarak yüzde 6'dan yüzde 9,9'a çıkarılmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında artışlar olmuştur. Plan dönemi başında bir öğretim elemanına 15 öğrenci düşerken plan dönemi sonunda bu sayı 20'ye ulaşmıştır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yükseköğretimde 213.000 kişilik ek kapasite yaratılarak bu düzeyde okullaşma oranının yüzde 15'e çıkarılması hedeflenmiştir. Ancak plan dönemi süresince 53.097 kişilik ek kapasite artışı sağlanarak okullaşma oranı yüzde 8,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu Plan döneminde yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında olumlu gelişmeler olmuştur. Plan dönemi başında bir öğretim elemanına 16 öğrenci düşerken plan dönemi sonunda bu sayı 13 olarak gerçekleşmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yükseköğretimde 161.000 kişilik ek kapasite yaratılarak okullaşma oranının yüzde 12'ye çıkarılması hedeflenmiştir. Bu Plan döneminde yükseköğretimde kapasite ve okullaşma oranı bakımından plan hedefleri aşılmıştır. 1982-1983 öğretim yılından itibaren Açıköğretim Fakültesine öğrenci alınması plan hedeflerinin aşılmasında etkili olmuştur. Plan dönemi sonunda yükseköğretimde okullaşma oranında gerçekleşme yüzde 12'6 düzeyinde olmuştur.

Bu Plan döneminde 20.700 öğretim elemanı istihdam edilmesi ve öğretim elemanı sayısının 24.300'den 45.000'e çıkarılması hedeflenmiştir. Ancak bu dönemde 6.907 öğretim elemanı istihdam edilerek toplam öğretim elemanı sayısı 28.856'ya ulaşmıştır. Plan dönemi başında bir öğretim

elemanına düşen öğrenci sayısı 18 iken plan dönemi sonunda bu sayı 19'a yükselmiştir.

KAYNAKLAR

Açıkgöz Kemal. "Az gelişmiş Ülkelerde Eğitim" Eğitim Bilimleri Sempozyumu: Bildiriler. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi. İstanbul: Kuşak Ofset. ss. 39-50

Adem, Mahmut. Eğitim Planlaması : Kavramlar, Yöntemler, Teknikler. İkinci basım. Ankara: Sevinç Matbaası. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi Yayın No: 1, 1981.

_____. Ulusal Eğitim Politikamız Ve Finansmanı. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 172, 1993.

_____. "Planlama Açısından Türk Eğitiminin Ekonomik Ve Politik Sorunları." Eğitim Planlaması Seminer Notları. MEB. Planlama - Araştırma Ve Koordinasyon Dairesi. 1974.

Aydın, Mustafa, Hüseyin Başar, Işıl Ünal, Berrin Burgaz, Yusuf Badavan, Ertuğrul Balci, Yasemin Koçak. Eğitim Sosyolojisi : Seçme Yazılar. Ankara: İlk-San Matbaası Ltd. Şti., 1987.

_____. Eğitim Yönetimi: Kuramlar, Süreçler, İlişkiler. Üçüncü basım, Ankara: Hatiboğlu Yayınevi, 1991.

Bakanlar Kurulu, " Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun ", (Kanun No: 3797, 30.4.1992 Tarih).

Başaran, İ. Ethem. Eğitim Yönetimi. İkinci basım. Ankara: 1988.

Baykan, Suna. "Gazi Üniversitesi Okul öncesi Eğitimine Öğretmen Yetiştiren Bir Kurum". Okul Öncesi Eğitimi. M.E.B., Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü. ss. 49-51. Ankara: 1993.

Bursalıoğlu, Ziya. Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Sekizinci basım. Ankara: Personel Eğitim Geliştirme Merkezi Yayın No: 2, 1991.

Cicioğlu Hasan. Türkiye Cumhuriyetinde İlk Ve Ortaöğretim: Tarihi Gelişimi. İkinci basım. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 140.

Coombs, Philip. Eğitim Planlaması Nedir? Çev. Cemal Mihçioğlu. Ankara: Milli Eğitim Basımevi. Talim Ve Terbiye Dairesi Yayınları 19, Eğitim Planlamasının İlkeleri Serisi, 1. 1973.

DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü). Türkiye İstatistik Cep Yıllığı 1984. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No: 1100, 1984.

_____. Türkiye İstatistik Yıllığı 1989. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No: 1405, 1990.

_____. Türkiye İstatistik Yıllığı 1990. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No: 1510, 1992

_____. Haziran 1991'de Türkiye Ekonomisi İstatistik Ve Yorumlar.
Ankara: 1991

DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). Yeni Strateji Ve Kalkınma Planı Üçüncü Beş Yıl : 1973-1977: (Tarihsiz). Yayın No: 1272.

_____. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983, Ankara: Yayın No: 1664, 1979.

_____. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989. Ankara: Yayın No: 1974, (Tarihsiz).

_____. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994. Ankara: Yayın No: 2174, (Tarihsiz).

_____. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler 1984-1988. Ankara: Yayın No:2190 (Tarihsiz).

_____. 1974 Yılı Programı: Kalkınma Planı Üçüncü Beş Yıl 1973-1977.
Ankara: Yayın No: 1343, 1974.

_____. 1975 Yılı Programı: Üçüncü Beş Yıl 1973-1977. Ankara: Yayın No:1397, 1975.

_____. 1976 Yılı Programı. (T.C. Resmi Gazete, 31 Ocak, 1976, Sayı: 15485).

_____ . 1977 Yılı Programı: Üçüncü Beş Yıl 1973-1977. Ankara: Yayın No: 1604, 1977.

_____ . 1978 Yılı Programı. Ankara: Yayın No: 1643, 1978.

_____ . 1979 Programı: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983
Ankara: Yayın No: 1662, 1979.

_____ . 1980 Yılı Programı: Dördüncü Beş Yıl 1979-1983. Ankara:
Yayın No: 1704, 1980.

_____ . 1981 Programı: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983.
Ankara: Yayın No: 1572, 1981.

_____ . 1982 Programı: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983.
Ankara: Yayın No: 1832, 1982.

_____ . 1983 Programı: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983.
Ankara: Yayın No: 11986, 1983.

_____ . 1984 Yılı Programı. Ankara: Yayın No: 1945, 1984.

_____ . 1985 Yılı Programı. Ankara: Yayın No: 1981, 1985.

_____ . 1986 Yılı Programı: Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989. Ankara: Yayın No: 2019, 1986.

_____. 1987 Yılı Programı: Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989. Ankara: Yayın No: 2065, 1986.

_____. 1988 Yılı Programı: Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989. Ankara: Yayın No: 2118, 1988.

_____. 1989 Yılı Programı: Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989. DPT, (Tarihsiz).

_____. 1990 Yılı Programı: Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994. Ankara: Yayın No: 2202, (Tarihsiz).

Ecevit, Zafer. "Eğitim Planlaması Modelleri." Eğitim Planlaması Notları. MEB. Planlama - Araştırma Ve Koordinasyon Dairesi. 1974.

Ertürk, Selahattin. Eğitimde "Program" Geliştirme. Beşinci basım. Ankara Meteksan Ltd. Şti. Baskı Tesisleri, 1984.

Güçlüoğ, Kemal. "Eğitim Planlaması ve Nitelik Sorunu". Eğitimde Nitelik Geliştirme. Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyumu Bildiri Metinleri. İstanbul: Kültür Hizmetleri A.Ş. Kültür Kolleji Yayınları, No: 1. ss. 120-124, 1991.

_____. "Eğitim, Kalkınma Ve Bazı Göstergeler" Eğitim Bilimleri Sempozyumu: Bildiriler. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi. İstanbul: Kuşak Ofset. ss. 30-38.

Gözübüyük, Şeref. Yönetim Hukuku. Üçüncü basım. Ankara: Sevinç Matbaası, 1989.

Han Ergül. "İktisadi Kalkınma Ve Nüfusla İlgili Sorunlar." İktisadi Kalkınma. Ankara: Meteksan Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 122, Ltd. Şti. Baskı Tesisleri, 1986.

Harbison, F., Eğitim Planlaması Ve İnsan Kaynağını Geliştirme. Çev. Hıfzı Doğan. Talim Ve Terbiye Dairesi Yayınları,20. Eğitim Planlamasının İlkeleri Serisi, 2. Milli Eğitim Basımevi, Ankara: 1973.

Hesapçioğlu, Muhsin. Türkiye'de İnsan Gücü ve Eğitim Planlaması. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. No: 127, 1984.

_____. Eğitim Planlaması Ve Yönetim. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Döner Sermaye Matbaası, Marmara Üniversitesi Yayın No: 472, Atatürk Eğitim Fakültesi Yayın No: 7, 1989.

Kaptan, Saim. Bilimsel Araştırma Ve İstatistik Teknikleri. Ankara: Tekişik Web Ofset Tesisleri, 1991.

Karasar, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemi : Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Dördüncü basım. Ankara : 1991.

_____. Araştırmalarda Rapor Hazırlama. Beşinci basım. Ankara: 1991.

- Kaya, Yahya Kemal. İnsan Yetiştirme Düzenimiz: Politika / Eğitim / Kalkınma. Dördüncü basım. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Döner Sermayesi Tesisleri baskısı, 1984.
- _____. "Kalkınmada Eğitimin Rolü". Eğitim Bilimleri Sempozyumu: Bildiriler. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi. İstanbul: Kuşak Ofset. ss. 24-29, 1989a.
- _____. İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış: Eğitimde Model Arayışı. Birinci basım. Ankara: Olgaç Matbaası 1989b.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sisteminde Gelişmeler. Ankara: 1988.
- _____. Kalkınma Planlarında Mesleki Ve Teknik Eğitim. Çıraklık Ve Teknik Eğitim Konseyi. Ankara: 1990.
- _____. Okul Öncesi Eğitim. Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Öncesi Genel Müdürlüğü, Ankara: 1993.
- M.E.G.S.B., Kalkınma Planlarında Eğitim Gençlik Ve Spor 1963-1968. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1987.
- _____. Milli Eğitim Temel Kanunu ile İlköğretim Ve Eğitim Kanunu. (Kanun No : 1739, 24.6.1973 tarih ve 14574 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. 16.6.1983 tarih ve 2842 sayılı Kanun, 18.6.1983 ve 18081 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır). Ankara : Milli Eğitim Basımevi, 1986.

Mihçioğlu Cemal. Eğitimde Yörelerearası Dengesizliğin Neresindeyiz? 1965 - 1976 - 1987. Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Merkezi Araştırma Geliştirme Birimi. Ankara: 1989.

Ruscoe G., C., Eğitim Planlamasında Başarı Koşulları. Çev. Niyazi Karasar. Talim Ve Terbiye Dairesi Yayınları, 27. Eğitim Planlamasının İkeleri Serisi, 3. Milli Eğitim Basımevii, İstanbul: 1974.

Savaş, Vural F., Kalkınma Ekonomisi. Dördüncü basım. Ankara: Beta Basım Yayın Dağıtım A.ř. Yayın No: 85, 1986.

Serin, Necdet. Eğitim Ekonomisi. İkinci basım. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını No: 77, 1979.

T.C. Devlet Teşkilatı Rehberi. (Türkiye Ve Ortadoğu Amme Enstitüsü Yayını No: 217, Ankara: 1986).

Okan, Kenan. "1995 de Türk Milli Eğitimi." Eğitim Planlaması Seminer Notları. MEB. Planlama - Araştırma Ve Koordinasyon Dairesi. 1974.

Toptan, Köksal. TBMM 1993 Yılı Bütçe Konuşması. 22 Aralık 1992.

Ulutekin, şevket. "Eğitim Planlaması Ve Eğitim Planlaması Bütçe İlişkisi." Eğitim Planlaması Seminer Notları. MEB. Planlama - Araştırma Ve Koordinasyon Dairesi. 1973.

Vaizey, J., Chesswas J., D., Eğitim Planlamasının Maliyetinin Hesaplanması.

Çev. Necdet Serin. Talim Ve Terbiye Dairesi Yayınları, 22. Eğitim Planlamasının İlkeleri, 4. Milli Eğitim Basımevi. Ankara: 1974.

Woodhall, Mauren. Eğitim Planlamasında Maliyet Analizi. Çev. Necdet

Serin. Talim Ve Terbiye Dairesi Yayınları, 24. Eğitim Planlamasının İlkeleri Serisi, 5. Milli Eğitim Basımevi. Ankara: 1974.

Yüce, Demet. "Eğitimin Kalkınmadaki Rolü." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans

Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa: 1986)

Yüksek Öğretim Kurumu. Türk Yükseköğretiminde On Yıl: 1981-1991, 1981

Reformu Sonuçları. Ankara: 1991

Ek - 1

Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planları döneminde genel bütçe yatırımları ile M.E.B. bütçesi ve yatırımlarının karşılaştırılması (Bin TL)

Yıllar	Genel bütçe yat. ödenekleri	Genel yatırım ödeneklerinin gn. bütçe içindeki payı (%)	M.E.B. bütçesi yat. ödenekleri	M.E.B. yat. ödeneklerinin M.E.B. bütçesi içindeki payı (%)	M.E.B. yat. ödeneklerinin gn. büt. yat. ödeneklerine oranı
1973	8.657.478	14	1.554.007	17,4	17.9
1974	12.498.736	15	2.443.486	19,1	19.5
1975	16.608.548	15	3.213.343	22,1	19.3
1976	20.775.664	13	4.178.255	19,2	20.1
1977	35.424.909	15	6.537.033	25,4	18.4
1978	33.471.208	12	5.065.696	18,5	15.1
1979	68.099.876	17	9.504.355	20,5	13.9
1980	120.516.478	16	11.669.342	13,2	9.6
1981	201.601.892	13	22.588.235	15,3	11.2
1982	214.514.910	12	26.444.376	14,0	12.3
1983	301.931.453	11	35.650.391	12,4	11.8
1984	408.794.000	12	49.947.000	14,6	12.2
1985	431.210.500	8	66.290.000	14,2	15.3
1986	536.742.000	7	86.812.000	14,0	16.1
1987	744.641.000	7	137.504.000	14,8	18.4
1988	1.291.345.000	6	308.559.000	17,1	23.8
1989	1.871.686.000	-	517.177.000	-	27.6

Kaynak: M.E.B.

Ek - 2

ÜÇÜNCÜ, DÖRDÜNCÜ VE BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANLARI
DÖNEMLERİNDE GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA VE KONSOLİDE BÜTÇE
İÇİNDEKİ, MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI BÜTÇE ORANLARI
(Milyon TL)

Yıllar	Gayri Safi Milli Hasıla	Konsolide bütçe	M.E.B'nin bütçesi	M.E.B. bütçesinin GSM içindeki yüzdesi	M.E.B. bütçesinin konsolide bütçe içindeki yüzdesi
1973	309.829.0	62.709.1	8.296.7	2.67	13.2
1974	427.098.0	83.860.2	11.871.5	2.77	14.1
1975	535.771.0	109.252.8	13.245.4	2.47	12.2
1976	674.985.7	156.210.2	20.228.5	2.99	12.9
1977	872.893.8	232.675.0	23.986.6	2.74	10.3
1978	1.290.723.4	279.943.6	25.189.8	1.95	8.9
1979	2.199.520.0	406.877.4	42.876.8	1.94	10.5
1980	4.435.153.0	770.040.3	83.831.4	1.89	10.8
1981	6.553.596.2	1.558.743.1	139.182.8	2.12	8.9
1982	8.735.053.7	1.804.708.1	181.753.2	2.08	10.0
1983	11.551.860.1	2.600.000.0	287.701.9	2.49	11.0
1984	18.374.839.9	3.285.000.0	341.555.5	1.85	10.3
1985	27.789.400.0	5.542.182.0	465.982.2	1.67	8.4
1986	39.309.600.0	7.254.111.0	618.523.5	1.57	8.5
1987	58.387.200.0	11.050.686.0	928.604.0	1.59	8.4
1988	103.222.700.0	20.881.923.0	1.797.372.0	1.74	8.6
1989	161.491.900.0	32.933.446.0	2.967.077.0	1.83	9.0

Kaynak: M.E.B.

Ek - 3

ÜÇÜNCÜ, DÖRDÜNCÜ VE BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
DÖNEMİNDE KONSOLİDE BÜTÇE İÇİNDE YÜKSEKÖĞRETİM BÜTÇESİ
(Milyon TL)

Yıllar	Konsolide bütçe	YÖK bütçesi	YÖK bütçesinin konsolide bütçe içindeki yüzde oranı
1973	62.909.0	1.913.4	3.1
1974	83.960.1	3.010.0	3.6
1975	109.252.7	3.491.8	3.2
1976	156.210.1	4.629.2	3.0
1977	232.675.0	6.245.2	2.7
1978	279.943.6	7.600.1	2.7
1979	406.877.4	17.316.7	4.3
1980	770.040.2	29.142.3	3.8
1981	1.558.743.0	46.525.9	3.0
1982	1.804.708.0	54.890.8	3.0
1983	2.600.000.0	95.479.0	3.7
1984	3.284.999.9	118.186.7	3.6
1985	5.542.182.0	151.713.9	2.7
1986	7.254.111.0	222.486.0	3.1
1987	11.050.686.0	323.624.0	2.9
1988	20.840.000.0	614.444.0	2.9
1989	32.920.000.0	1.043.488.0	3.2

Kaynak: M.E.B. ve DPT.